

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

FELSEFE TARİHİ BİLİM DALI

**JEAN BAUDRILLARD'IN FELSEFESİNDE
GERÇEKLİK PROBLEMİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

NİHAT ÇAM

BURSA – 2019

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

FELSEFE TARİHİ BİLİM DALI

**JEAN BAUDRILLARD'IN FELSEFESİNDE
GERÇEKLİK PROBLEMİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

NİHAT ÇAM

Danışman:

Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP

BURSA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

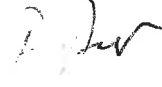
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe ve Din Bilimler Anabilim / Ana sanat Dalı, Felsefe Tarihi Bilim Dalı'nda 701721002 numaralı Nihat ÇAM'ın hazırladığı "Jean Baudrillard'ın Felsefesinde Gerçeklik Problemi" konulu Yüksek Lisans Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 05/08/ 2019 günü 09.00. - 10.00....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı..... (başarılı / başarısız) olduğuna oy birliği..... (oy birliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

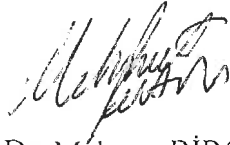

Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Bursa Uludağ Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet DAĞ
Kırklareli Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet BİRGÜL
Bursa Uludağ Üniversitesi

...../...../.....

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Jean Baudrillard’ın Felsefesinde Gerçeklik Problemi” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

18/07/19

Adı Soyadı: Nihat ÇAM

Öğrenci No: 701721005

Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Programı: Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans Öğrencisi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 18 / 07 / 2019

Tez Başlığı / Konusu: Jean Baudrillard'ın Felsefesinde Gerçeklik Problemi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin, 18/07/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimi benzerlik oranı % 1'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılma: Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre te çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

18.07.2019

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Nihat ÇAM

1Öğrenci No: 701721005

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP

Tarih
18.07.2019

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Nihat ÇAM
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din bilimleri Bilim Dalı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XI + 91
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP

JEAN BAUDRILLARD'IN FELSEFESİNDE GERÇEKLİK PROBLEMİ

Postmodern dönemde birçok şey değiştiği gibi eski dönemlere nazaran insanların dünyayla olan ilişkisi de değişmiştir. Bu ilişki üzerine düşünen ve çalışmalar yapan Jean Baudrillard, akademik kariyerinin başından itibaren sürekli gerçeklik kavramını incelemiş ve gerçekliğin birçok alandaki tezahürlerini betimlemiştir. Jean Baudrillard, insanların farkına varmamasına rağmen gerçekliğin artık olmadığını savunmaktadır. Bu çerçevede çalışmamızda Jean Baudrillard'ın felsefesinde gerçeklik problemi işlenmiştir. Çalışmamız literatür tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Jean Baudrillard, gerçeklik, hipergerçeklik, sanal, simülasyon

ABSTRACT

Name and Surname : Nihat ÇAM
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Philosophy and Religion Studies
Branch : History of Philosophy
Degree Awarded : Master
Page Number : XI + 91
Degree Date : / / 20.....
Supervisor : Prof. Dr. Kasım Küçükcalp

İNGİLİZCE TEZ BAŞLIĞI

THE PROBLEM OF REALITY IN JEAN BAUDRILLARD'S PHILOSOPHY

In postmodern age, like so many things have changed, also man's relationship with world, compared to old times, has changed. Jean Baudrillard, who thinks about and works on this relationship, analyzes reality concept and describes reality's appearing on many areas beginning from his acamical career.

Jean Baudrillard defends that reality does not exist even people do not notice its disappearance. In this framework we have examined the problem of reality in Jean Baudrillard's philosophy. Our study was carried out with the literature scanning model.

Keywords: Jean Baudrillard, reality, hyperreality, virtual, simulation

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
I. BAUDRILLARD’NIN NESNE VE TÜKETİM ANLAYIŞI.....	9
A. NESNE ANLAYIŞI	9
1. Nesnelerin Yeni Biçimi.....	9
2. Nesneleşen Cinsellik	17
B. TÜKETİM ANLAYIŞI.....	19
İKİNCİ BÖLÜM	24
II. BAUDRILLARD’IN GERÇEKLİK ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ.....	24
A. GERÇEKLİĞİN SERÜVENİ	24
B. YENİDEN ÜRETİLEN GERÇEKLİK	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	38
III. GERÇEKLİĞİN FARKLI ALANLARDAKİ TEZAHÜRLERİ.....	38
A. SİMÜLASYON KURAMI.....	38
B. POSTMODERN DÜNYANIN İŞLEYİŞİ VE BİÇİMİ	43

C. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE MEDYA.....	53
D. TOPLUMSALIN SONU VEYA KİTLE.....	63
E. KÖRFEZ SAVAŞI.....	69
F. AMERİKA / ÜTOPİK ÜLKE	73
G. SANAT.....	80
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA	89

KISALTMALAR

Bibliyografik Bilgiler	Uluslararası	Türkçe
Bakınız	V.	Bkz.:
Karşılaştırınız	Cf.	Karş.
Karşı görüş	vs.	k.g.
Aynı eser/yer	Ibid.	a.e.
Adı geçen eser	op.cit	a.g.e.
Yazara ait son zikredilen yer	loc.cit	a.y.
Eserin bütününe atıf	passim	b.a.
Basım yeri yok	w.place	y.y.
Basım tarihi yok	w.date	t.y.
Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler	et. al.	v.d.
Sayfa/sayfalar	p. / pp.	s.
Editör/yayına hazırlayan	ed. by	ed.veya haz.
Çeviren	trans. by	çev.

ÖNSÖZ

Dilce susulup bedence konuşulan bir çağda kolay anlaşılmayacak demişti bir şair. Jean Baudrillard ve onun görüşleri de bu minvalde bir yere sahiptir. Varlığın, kişiliğin, ruhun ve vicdanın sadece somut düzlemde kendine yer bulabildiği, iletişimin çoğunlukla görünüme ve görünümün mesajlarına indirgendiği bir çağın ifşası konumuz olan Fransız filozofun düşüncelerinden ve emeklerinden süzölmüştür. Metafizik veya aşkınlık temelli yaşayışlar ve bu yaşamların unsurları bazen alenen bazen sezdirmeden çağımızın ideal olarak aktarılan yaşam tarzlarından, düşünce biçimlerinden arındırılmış şekilde bize sunuluyor. Baudrillard ise bunları fark etme noktasında bize rehberlik yapıyor. Bu tür düşünce rehberleri kanaatimce çok büyük saygıyı hak ediyor. Ben de kendisinin bilgilerinden faydalandığım her düşünürü bir nevi öğretmenim olarak görüyorum.

Günümüzde bir insan evladının etrafında ömrü boyunca görmesi gerekenin çok üzerinde olay cereyan ediyor. Bu olaylar çok fazla olmasının yanında çok hızlı ve yanıltıcı bir karaktere sahiptir. Bu karakterine karşılık olayların analizi çok hızlı ve pratik şekilde yapılır. İnsanlar kulaklarına çalınan bir açık delil olarak algılar, olayı bu delille kolayca analiz edip yine kolayca bulundukları duruma uyum sağlarlar. Halbuki olayın gerçek manada anlaşılması gayet meşakkatlidir, çünkü ciddi bir gayretin yanında ciddi bir bilgi birikimi de gerektirir. Lisans eğitimim sırasında vakıf olduğum bu bilgiler beni hem gayret gösterme hem de donanım sahibi olma noktasında harekete geçirdi. Bu hareket süreci sırasında da yolum önce sosyal bilimlere, sonrasında ise özel olarak felsefeye düştü. Baudrillard ise bana yaşadığım çağı anlamak, uyanık olmak ve kolay kolay atılan yemi veya zokayı yutmamak noktasında çok cazip göründü.

Yaşadığımız çağ gerçek manada sürekli bir değişim ve dönüşüm çağıdır. İnsanlar kısa süre içerisinde kolayca düşünce alanında, sahip olduğu değerler ve normlar konusunda keskin değişimler geçirebildiği gibi yaşam alanı ve çevresinde de sürekli birbirinden bağlantısız değişimler olmaktadır. Gündelik hayatın koşturmacası, telaşı içerisinde keskin de olsa bu değişimler insanlara garip gelmez, hatta çok kez ilgisini bile çekmez. Peki bu kadar kolay ve bu kadar çok olan değişiklikler, dönüşümler normal midir? Bunların arkasında başka bir pay var mıdır? Bu değişimlerin gerçek mahiyeti nedir? Bu tez bu konularda ilerleme kaydetmeye çalışmamla direk bağlantılıdır.

Bu çalışmada Jean Baudrillard'ın değişen gerçeklik anlayışı hakkındaki ve gerçeklik olarak algılanan yanılsamalar noktasındaki felsefi ve sosyolojik görüşleri işlenmiştir. Çalışmamız Jean Baudrillard'ın çalışmalarının ve Baudrillard hakkında ortaya konan çalışmaların analiz edilmesiyle oluşturulmuştur.

Öncelikle bu çalışma için beni bugünlere getiren annem ve rahmetli babama teşekkürü bir borç bilirim. İlkokul birinci sınıftan lise son sınıfa kadar ki tüm öğretmenlerime, Uludağ İlahiyat'taki lisans eğitimim boyunca bana katkısı olan her hocama, din sosyolojisi alanından başladığım yüksek lisans eğitimimde bana katkıları olan Prof. Dr. Abdurrahman KURT'a, Prof. Dr. Vejdi BİLGİN'e, Prof. Dr. Kemal ATAMAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Turgay GÜNDÜZ'e, tez jürimde bulunup değerli eleştirileriyle bana yol gösteren Doç. Dr. Ahmet DAĞ'a, Doç. Dr. Mehmet BİRGÜL'e ve son olarak hem tez konusu belirlemede ve tezin ortaya çıkmasında bana danışmanlık yapan hem de zorlu bir süreç boyunca bana manevi danışmanlık yapan, desteğini benden esirgemeyen, akademik kaygılardan önce benim hakkımda kaygılanan hocam, danışmanım Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP'e teşekkür etmek isterim.

Nihat ÇAM, BURSA, 2019

GİRİŞ

Jean Baudrillard (1927-2007), son yüzyıl içerisinde yetişmiş en büyük Fransız entelektüellerindendir. Köylü bir ailenin çocuğu olan düşünür, lisans eğitimini Alman Dili ve Edebiyatı üzerine almıştır, önce sosyoloji alanında çalışmaya başlar, felsefe alanına girmesi ise daha sonraki dönemlerine denk gelmektedir.

1950 ve 1960'lı yıllarda Cezayir Savaşı karşıtlığının ve Sartre'ın etkisiyle politik olarak radikalleşir, bu dönemlerde yoğun olarak Sartre, Marksizm, Dostoyevski ve Nietzsche etkisindedir. 1966 yılında bir yapıbozumcu (dekonstrüksiyonist) olan Henri Lefebvre'nin yanında sosyoloji tezini tamamlasa da 1968 yılında kurmacı (konstrüksiyonist) olan Roland Barthes'a daha yakın olmaya başlar ve aynı yıl solcu öğrenci eylemlerinde de aktif olur. İlk kitabı olan *Nesneler Sistemi* kitabıyla nesnelere bakışı dönüşüm geçirmiştir, 1970 yılında yayınladığı *Tüketim Toplumu* kitabıyla tüketimi kapitalizmin gelişimi için sınıf ayrımının hakim şekli ve sistemi olarak gören Ortodoks Marksistlerin argümanlarını reddettiğini bildirir. İki sene sonra yayınlayacağı *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri* kitabıyla da Marx'ın kullanım değeri, nesnenin formu ve değişim değerine karşı olan görüşlerine zıt bir konum almaya başlar.¹ Artık modern toplumların Marksist bakış açısıyla eleştirilemeyeceğini söylese de² Marksist düşüncenin tamamen öldüğüne de inanmaz.³

Batı'nın gerçekliği üzerine ilk komple yorumunu, ilk kez çok net ve ayrıntılı bir sistem eleştirisini 1976 yılında çıkardığı *Simgesel Değiş Tokuş* kitabında yapar. Bu kitapla düşüncesini bir düzene oturtur, simülasyon kuramını ilk kez bu kitapta somut olarak ortaya çıkarır, bu bakımdan bu kitap dönüm noktası olarak görülebilir. Kitapta Batı'nın son iki yüzyıldaki çağdaşlık, gelişme, ilerleme gibi kavramların muhasebesini yapıp bu gelişmelerin aslında bir başarısızlık olduğunu söyler. Yaptığı eleştirilerde Batı'nın gerçekliği doğrultusunda bir çözüm isteme hakkının bulunmadığını söyler. Bu yorum ona göre umutsuz, melankolik bir yorum değil, bilakis Batı'nın hak ettiği bir yorumdur, bu evreni değiştirme yolunun bulunmadığını söylemesi de onun nihilist olarak görülmesine yol açar. Batı'nın sömüren, küçümseyen, aşağılayan bir yapıda olmasının onun hala bir arpa boyu yol alamamış olduğunu gösterdiğini söyler, bu yüzden Batı'ya

¹ Mike Gane (ed.), *Baudrillard Live*, London ; New York: Routledge, 1993, ss. 2-3.

² Oğuz Adanır, *Baudrillard / Fikir Mimarları Dizisi*, 2. b., İstanbul: Say Yayınları, 2016, s. 30.

³ Gane, *Baudrillard Live*, s. 203.

karşı ilkel toplumları tutar ve onlara Batı'ya özenmemeleri gerektiğini, yoksa onların da Batı gibi çıkmaza gireceğini ve farklı toplumsal modellere yönelmeleri gerektiğini belirtir.⁴ Bu kitaptan yaklaşık 17 sene sonra bir röportajında Batı'yı da affetmeyeceğini, televizyona çıkan aklı zayıf, korkak, karşıdakini aptal yerine koyarken kendine de gerçekten inanan politikacıları da affetmeyeceğini belirtir.⁵

Baudrillard, geçtiğimiz asrın felsefi ve toplumsal düşünce açısından bir sonucudur diyebiliriz. Kendisinin üzerinde birçok farklı alandan farklı kişilerin etkisi vardır, bu açıdan onun bir harman olduğu da söylenebilir. Örneğin başlangıçta Marcel Mauss'un bir etkisi söz konusu, Freud ve Marx ise kendisinde herkes üzerinde etkili olduğu kadar bir etkiye sahip, Emile Durkheim sosyolojisiyle, Ferdinand de Saussure anagram teorisiyle etki sahibidir, bunların dışında Sartre, Roland Barthes ve edebiyatçı Elias Canetti de etkilidir. Ama etki açısından merkezde Friedrich Nietzsche vardır, Nietzsche'nin etkisi daha önemli ve daha özeldir, kariyerinin başında olduğu kadar sonrasında da etkiye sahiptir, Baudrillard kariyerinin ilerleyen dönemlerinde Nietzsche'nin kendisi üzerinde hala metafiziksel bir etki barındırdığını söyler.⁶ O, bir okula mensup olmayan, bir toplumsal harekete de bağlı olmayan, tek başına bireysel bir düşündürüdür.⁷ Kendisini ne sosyolog ne filozof olarak görür, belki teorist olabileceğini, belki metafizikçi olabileceğini, ahlakçı olup olmadığını bilmediğini, çalışmalarının da ne akademik ne de edebi eserler olduğunu söyler, zaten kendisi akademik yolu da takip etmemiştir.⁸ *Foucault'yu Unutmak* kitabını 1977 yılında yayınlamasıyla akademik sosyolojiden ve ortodoks sosyologlardan⁹ kesin olarak ayrıldığını duyurmakla¹⁰ birlikte aslında akademik hayatı kendisi için zorlu hale getirmiştir. Çünkü bu eser Fransız akademisinde çok başat bir yere sahip olan Foucault'ya bir eleştiridir, bu esere tepkiler de çok ağır olmuştur. Radikal düşünür için profesör olmasını engelleyen olayların ilki olarak bu kitabı sayabiliriz, o emeklilik tarihine kadar profesör olamamış ve tam emekliliğinin öncesinde

⁴ Jean Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, çev. Oğuz Adanır, 4. b., Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2016, ss. 15-17.

⁵ Gane, *Baudrillard Live*, s. 195.

⁶ A.g.e., ss. 203-204.

⁷ Mike Gane, *Jean Baudrillard:Radikal Belirsizlik*, çev. Ali Utku, Serhat Toker, De Ki Basım Yayımları Ltd.şti., 2008, s. 13.

⁸ Gane, *Baudrillard Live*, s. 43.

⁹ O dönemlerde sosyolojide katı bir positivist olan August Comte'un görüşleri, toplum üzerine yoğunlaşan, tüm kurum, olgu, inanç, gelenek vb. toplum ve toplumsallık tarafından icat edildiğini belirten Emile Durkheim'in görüşleri ve bireyi anlama, rasyonelleştirme yöntemini benimseyen Max Weber'in görüşleri hakimdir.

¹⁰ Jean Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, 2013, s. 8.

profesör olmuştur ama bu durum kendisinin özgür bir alana sahip olmak için ödemeye razı olduğu bir bedeldir.

Baudrillard'ın sosyalizm, ekoloji, feminizm, faşizm karşıtlığı gibi ilerlemeci düşüncelere karşı çıkışında, bu düşünceler ilkel toplumları fakir, kirli, ahlaken yoz olarak görürken aslında bu özelliklerin parçası oldukları modernliğin özelliği olduğunu söylemesinde Nietzsche'ye yakınlığı etkili olmuştur.¹¹ Yine dünyanın radikal ve ölümcül yanılısamasının, illüzyonunun gerçek karşısında üstün olduğunu, insan ve insan dışının sınırlarının bulanıklaştığını, üst insana değil alt insana doğru bir gidişin bulunduğunu, iyi ve kötünün ötesine geçilip iyi ile kötünün yeniden değerlendirildiğini ve asıl sorunun maddi çevre veya yaşam koşulları değil, ancak sembolik kayıp sorunu olduğunu söylerken de temel esin kaynağı Nietzsche'dir.¹² Fransa'daki Nietzsche yakınlığı ve postmodern eleştirmenliği sadece konumuz olan Baudrillard ile sınırlı değildir. Kendisiyle çağdaş Fransız düşünürler içinde bu tür özelliklere sahip birçok isim vardır, hatta bu çağın düşünürleri Fransız Nietzschecileri olarak adlandırılır ve postmodern eleştirmenliği ortak kümesinin elemanları olarak nitelendirilir.¹³

Baudrillard nihilist olduğunu söyler, 19. yüzyılda görünümlere son verilmesinin bu yüzyılın en önemli olayı olduğunu ve bu yüzyılda dünyanın büyüleyiciliğini kaybettiğini söyler.¹⁴ Baudrillard, bir nihilist ve kavramsal bir terörist olarak nitelendirilebilir. O, sistemin sınırlarını sonuna kadar zorlar ve sisteme unsurlarının ölümleriyle cevap verir. Onun nihilizmi, Tanrı'nın ölümüyle başlayan metafizik nihilizm değildir, onunki çok daha radikal ve acımasızdır.¹⁵ Hatta onun bu radikalliğini kısmen anarşistlik olarak bile nitelendirebiliriz, her ne kadar dayandığı temel olarak aynı paydada buluşmasa bile iktidar eleştirisi ve sert mizacından dolayı postmodern eleştirilerle anarşizm birbirine oldukça benzemektedir.¹⁶ Radikal kelimesi, Baudrillard'ı tanımlamak için sıkça kullanılan bir kelimedir. O gerek düşünceleri gerek düşüncelerini belirtme biçimi ile oldukça radikaldir. Kendisi için yazmak eylemi, çoktan ölmüş olanın veya bir cesedin

¹¹ Gane, *Baudrillard Live*, s. 4.

¹² Gane, *Jean Baudrillard*, s. 50.

¹³ Ahmet Dağ, *Ölümcül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, Külliyat Yayınları, 2011, s. 65.

¹⁴ Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır, 12. b., Doğu Batı Yayınları, 2017, s. 207.

¹⁵ Kollektif, *Kadıfe Karanlık I*, Su Yayınevi, 2003, s. 196.

¹⁶ Kasım Küçükalp, Sema Cevirici, "Postmodern Anarşizm ve Temsil Sorunsalı", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, S. 10 (2019), s. 35.

hakkında konuşmak, ona otopsi yapmak gibidir.¹⁷ Onun fikirleri kolayca anlaşılma, kolay yorum ve analizlere kapalıdır, alışıldık çerçevelerin dışında bir düşündürdür, onun farklı bakış açısı bizi de gerçeklik hakkında farklı düşünmeye sevk eder.¹⁸ Dünyanın evriminin şeylerin çılgınlaştığı bir hale yöneldiğinden dolayı dünyayla ilgili çılgın bir bakış açısından yana olmak gerekir der.¹⁹ Ayrıca Batılı öznelerin, aydınların, sanatçıların, politikacıların vb. yaratıcı ve eleştirel düşünce açısından tükenmiş olduğunu düşündüğünden özne yanlısı bir bakıştan çok izleyici, seyirci denebilecek bir bakış açısını benimser.²⁰ Kullandığı dil ise okuyucu için zorlayıcı, meydan okuyucu bir yapıya sahiptir, zira Baudrillard biyolojiden, fiziğin yeni alanlarından, antropolojiden, edebiyattan, dilbilimden, felsefeden, psikanalitik bilgi teorisinin yeni alanlarından kavramlar kullanır. Birçok farklı alandan kavram kullanmasına rağmen teorileri yüksek derecede kavramsal tutarlılığa da sahiptir.²¹ Onun bu zorlu dili, kolay ulaşılabilir biri olmak için kendisini pek zorlamadığına yorulmuştur.²²

Baudrillard'ın namı tüm dünyaya yayılmıştır, kendi ülkesinde tepki çeken bir entelektüel olsa da hemen her kıtada kendisi üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Mesela kendisinin Körfez Savaşı hakkında yaptığı çalışmasının İngilizcesi Avrupa veya Amerika'da değil Avustralyalı bir yayınevi tarafından basılmıştır. Kendisinin kıymetini bilmeyen Fransızlar'a karşın Amerika Birleşik Devletleri'nde benimsenmiştir, hatta Amerika ona Fransa'dan daha fazla sahip çıkmıştır, muhtemelen de Amerika'da en çok tanınan Fransız entelektüeldir.²³ Onun hakkında birçok çalışma yapmış olan Arjantinli Enrique Noailles, Baudrillard'ın şeyleri daha doğallıklarını yitirmemiş bir anda açıklamasını, onların üstündeki anlam perdesini kaldırabilmesini onun radikal bir düşünce şeklini ve biçim-içerik açısından suç ortaklığını benimsemiş olmasına bağlar. Fransız entelektüel, asla bir düşünce içine sıkışmayan, sürekli hareket halinde, yeni şeyler keşfetmeye açık ve düşüncelere saplanıp kalınmaması gerektiğini düşünür, ayrıca gerçeklik ilkesi altında yer edinmeye çalışan her şeyi silmeye çalışacak kadar da gözü

¹⁷ Jean Baudrillard, *Cool Anılar V 2000-2004*, çev. Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, 2006, ss. 114-115.

¹⁸ Kim Toffoletti, *Yeni Bir Bakışla Baudrillard*, çev. Yetkin Başkavak, Kolektif Kitap, 2014, ss. 14-15.

¹⁹ Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, Sydney: Power Publications, Sydney, 2012, s. 153.

²⁰ Jean Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, çev. Oğuz Adanır, 8. b., Doğu Batı Yayınları, 2019, s. 8-9.

²¹ Gane, *Jean Baudrillard*, ss. 31-32.

²² A.g.e., s. 10.

²³ Özkan Eroğlu, *Jean Baudrillard'a Saygı*, 2007. b., İstanbul: Kendi Yayın, t.y., s. 16.

pektir. Onun gerçeğe karşıt metinler üretmesi gerçeği savunan sanatçılar tarafından tepki çekerken gerçeğin dünyayı yoksullaştırdığını düşünenlerin desteğini alır. Onu okumayı ve ondan düşünce üretmeyi keyifli bulan insanlar onun birkaç satırından paragraflar, birkaç paragrafından da kitap yazabilir. Yine Noailles, onun felsefede Leibniz’le başlayıp Heidegger’le yeniden sorulan “Neden hiçbir yok da bir şeyler var?” sorusunu tersine çevirip “Neden hiçbir şey var da bir şeyler yok?” “Neden görünen her şey hiçbir şeyle yüklü?” der.²⁴ Bir astrofizikçi olan Richard Gott onu çağın en önemli düşünürü olarak tanımlarken, ünlü sosyolog Zygmunt Baumann onun postmodern durumun biçimini, tek tipli oluşunu, hızlılığını, karmaşıklığını yansıtan tek yazar olduğunu söyler. Bir feminist olan Julie Burchill ise kendisini kısmen öngürülü kısmen de hilekar olarak betimlemiştir. Baudrillard üzerine çalışmaları olan Chris Horrocks ise onun görmezden gelindiğini buna rağmen tüketim ve bilgi anlayışlarını değiştirdiğini, gerçeklik versiyonlarını inşa eden temelleri yerle bir eden kişi olduğunu belirtir.²⁵ Türkiye’de Baudrillard üzerine en fazla çalışmaya imza atmış olan Oğuz Adanır, onun ilk kitabını Türkçe’ye çevirirken bu çabasının nedenini şu şekilde belirtir:

“Yola sosyolojiden çıkmış olmakla birlikte göstergebilimden, mikro biyolojiye, sibernetikten mikrofiziğe, psikanalizden antropolojiye, etnoloji, politika ya da tarihe aynı rahatlıkla sıçrayıp geri gelebilen, ileri gidebilen ve bütün insan bilimlerini (hatta fen bilimleri) birbirleriyle karşılaştırarak sonuçta ortaya ‘simülasyon kuramı’ gibi bir kuramla çıkmış olan bir düşünürün en rahat ve kolay şekilde algılanıp kavranılarak sevilmesini ve düşünceleriyle ilgilenilmesini sağlayabilmek...”²⁶

Postmodern kelimesi, Fransız düşünürün üzerine yapışıp kalmıştır, şüphesiz postmodernite konusunda akla ilk gelen kişilerdendir. Postmodernliğin en mükemmel formunun ise Schopenhauer ve Nietzsche’den Barthes, Adorno ve Baudrillard’a kadar olan dönem olduğu söylenir. Çoğu kişi tarafından kendisinin postmodern bir düşünür olduğu belirtilir ama kendisi bu yakıştırmayı kabul etmez, çünkü kendisini modernitede mi yoksa postmodernitede mi konumlandıracağını bilemez. Pek çok kişiye göre postmodernizmin peygamberi olarak görülür ama Baudrillard postmodernitenin bir anlama sahip olmadığını, bir kavram bile olmadığını hatta onun tamamen bir hiç olduğunu, onu tanımlamanın mümkün olmadığını söyler. Bu zaman, tarihi takip eden tarihsel bir dönem değildir, bu zamanda neler olup bittiğini anlamak mümkün değildir ve

²⁴ Adanır, *Baudrillard / Fikir Mimarları Dizisi*, ss. 251-269.

²⁵ Gane, *Jean Baudrillard*, ss. 21-29.

²⁶ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 8.

bu çağda büyük teorilerin çağı geçmiştir. Bu yüzden bu dönem içi boş bir dönemdir, bu içi boş dönem için de içi boş bir terim seçilmiştir, içi boş olduğu için böyle bir şeyin mevcut da olmadığını ve kendisinin bu boşluğu temsil etmediğini söyler.²⁷ Yine de yaptığı eleştiriler, yeni bir hümanizm çağı olan ve akla, ilerlemeye, evrenselciliğe duyulan güvenin yitirmeye devam edildiği çağdaş dünyanın²⁸ karakteristiğini en bariz biçimde göz önüne serdiğinden dolayı onu postmodernizmden ayrı tutmak da çok zordur. Yaşam karşıtı bir karaktere sahip olan ve varoluşu yadsıyan, ayrıca evrensel bir insan doğasına, ideolojik bir zaman anlayışına sahip olup kendisiyle kıyaslandığında aynı zaman anlayışına ve gelişme düzeyine sahip olmayanı geri, ilkel ve gelişmemiş kabul eden²⁹ modernitenin eleştirisinin yapıldığı postmodernitenin bir varoluş felsefesi olarak görüldüğünü³⁰ de düşünecek olursak Baudrillard’a varoluş filozofu bile diyebiliriz. Zira kendisi Platon gibi dünyayla ve onun görünüşüyle uğraşmıştır. Bazı ekollerce materyalist felsefenin yükseldiği ve onların kendilerince metafizik dayanakları aştığı bir çağa denk gelmiş olmasına rağmen dünyanın ve insan yaşamının gerçekliğinin metafizik boyutunu sorgulamıştır. Son yüzyıllarda yaşanan aşkınlığın kaybının ve bu kaybın doğurduğu zararların düşüncelerine ve felsefesine yansımalarına da sıkça rastlanır. İlk dönem felsefelerinde yaşamın yapı taşı (arkhe), insanın ve evrenin varlığı hakkında çokça düşünülmüş ve birçok görüş belirtilmiştir. Bu dönemden sonra gerek dinlerin açıklamalarıyla gerek bilimin gelişimiyle gerek bazı felsefi akımlarla bu sorular pek çok kez aşılmıştır. Fakat Baudrillard felsefesiyle günümüz dünyasını, yaşamını ve insanın konumunu sorgulamış, ayrıca mevcut dünyanın ve dünya düzeninin yansımalarını ortaya koymuştur.

Baudrillard’ın yaptığı politik, ekonomik eleştirilerde belirleyici olan kültürel-toplumsal olandır, Marksizm gibi ekonomik olan değil.³¹ Yunan felsefesindeki soru sorma sanatını evren, toplum, medya, bilim, sanat vb. üzerine çevirip devam ettirir ve yöntemi gereği bu soruları ve varsayımları sonuna kadar, yok oluşa kadar götürür.³² İlgili alanları yüzeyler, imgeler, göstergeler, muammalar olan ve kültürlerin edebi yapısına ve

²⁷ A.g.e., ss. 15-53.

²⁸ Kasım Küçükcalp, “Postmodern Nihilistik Çağda Ortak Yaşama Yönelik Mümkün Bir Zemin Olarak Din”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, S. 109 (2012), s. 16.

²⁹ Kasım Küçükcalp, *Nietzsche ve Postmodernizm*, Kibele Yayınları, 2017, s. 201.

³⁰ a.g.e., s. 151.

³¹ Jean Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012, s. 29.

³² Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, ss. 194-95.

kurumlarına ilgi duymayan³³ Fransız düşünürün akademik çalışmalarının ana kavramları, simülasyon ve hipergerçek kavramlarıdır. Radikal yakıştırmasını kazanmasında en büyük pay da bu kavramlar üzerine olan çalışmalarıdır. Bir koşturmaca, sürünceme, mutluluk, rahatlık içinde yaşayan insanlara ne yaşamlarının ne kazançlarının ne çabalarının gerçek olmadığını söyler ve onları bu şekilde rahatsız eder. İnsanların yüzüne vurduğu argümanları ise onlar için en temel, en kökten konudur, gerçeklik hakkındadır. İnsanlara düşüncelerinin, politik görüşlerinin, kültürlerinin, tarzlarının, kimliklerinin en nihayetinde hayatlarının gerçek olmadığını söyler. İnsan hayatı gerçekliğini yitirmiştir, çünkü insan hayatını kuşatanlar ve onun parçası haline gelenler gerçekliğini yitirmiştir. Örneğin politika, artık sadece görünen suretiyle bir gösteri, bir oyun halini almıştır, siyasiler rollerini oynarlar, buna karşılık olarak seçmenler, vatandaşlar da üstlerine düşen rolle oyunun bir parçası olurlar. Gerçekliğini yitirmiş olanlar, görünürde hala çalışıyorlar ama bu çalışma ancak bir oyun şeklinde sürmektedir, gerçek manada insanın hayatına olan etkisi son bulmuştur.

Çektiği tepkiler sadece felsefe ve hayatın gerçekliği ile sınırlı değildir. Sinema, sanat, fotoğrafçılık konularıyla da ciddi şekilde ilgili olan Fransız düşünür, bu alanlarda da pek çok tepki çekmiştir. Her ne kadar kasti bir etkisi olmasa ve bu filmle kendisi arasında bağlantı kuranlara “Bu film benim değil” dese de Baudrillard’ın simülasyon kuramı Wachowski kardeşlere ilham kaynağı olmuş ve onlar tarafından Matrix filmi olarak beyaz perdeye taşınmıştır. Wachowski Kardeşlerin senaryosunu yazıp yönettikleri filmde başrol karakteri olan Neo, Baudrillard’ı temsil etmektedir. Yıllarca yoğun ilgi duyduğu sinemaya felsefi düşünceleriyle de etki eder. Sanatçılar ve sanat eleştirmenleri tarafından bir otorite olarak görülür ve onlar üzerinde ciddi bir etkiye de sahiptir. Buna rağmen kendisini sanat konusunda da bir entelektüel olarak görmez³⁴ ve böyle bir etkisi olmasından dolayı da şaşkındır.³⁵

Ömrünün son döneminde kanser hastalığıyla boğuşan ve ölümüne yakın bir zamanda var olmanın her şey olmadığı minvalinde şakalar yapan³⁶ Fransız düşünürün ölümü de pek çok kesimde ses getirmiştir ama özellikle ülkesinde ona hak ettiği değer verme konusunda eylemler gerçekleşmiştir. Onu benimsemeyen Fransız akademisine

³³ Gane, *Jean Baudrillard*, s. 26.

³⁴ Gane, *Baudrillard Live*, s. 24.

³⁵ A.g.e., s. 165.

³⁶ Adanır, *Baudrillard / Fikir Mimarları Dizisi*, s. 273.

rağmen Fransa Eğitim Bakanı, büyük bir yaratıcıyı ve Fransız sosyolojisinin büyük yaratıcılarından birini kaybettiklerini söyler. Fransız gazetesi Le Monde, sınıflandırılmayan bir düşünürün hayatını kaybettiğini, Fransız gazeteci Gilles Heurice ise inanılmazın düşünürünün yaşamını yitirdiğini yazar.³⁷

³⁷ Eroğlu, *Jean Baudrillard'a Saygı*, ss. 12-18.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. BAUDRILLARD’NIN NESNE VE TÜKETİM ANLAYIŞI

Jean Baudrillard’ın gerçeklik sorunuyla ilgilenmesinin akademik alandaki ilk izleri onun ilk kitabında işlediği nesne anlayışı ve tüketim anlayışı konularında görülür. Değişimden ziyade dönüşüm olarak adlandırılabilir bir süreç geçirmiş olan nesne ve tüketim, Baudrillard için büyük bir soruna işaret eder. Öznenin, yani insanın alışlagelmiş konumunu kaybettiği nesneler sistemi ve tüketim anlayışları üzerinde çalışmalar yapmak en nihayetinde Baudrillard’ı simülasyon kuramına ve gerçeklik hakkındaki eleştirilere götürür. Bu yüzden Baudrillard’ın ilk eserleri ve düşünceleri üzerinden gitmeden gerçeklik hakkındaki görüşlerine tam olarak nüfuz edemeyiz.

A. NESNE ANLAYIŞI

1. Nesnelerin Yeni Biçimi

Jean Baudrillard akademik kariyerinin başlangıcında nesne üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu dönemdeki çalışmaları ve görüşleri, sonraki dönemlerde ortaya çıkaracağı fikirleri, kuramları için gayet önemlidir. Nesnelerin önceden beri sahip olduğu işlevin dışına çıktığı, daha doğrusu ötesine geçtiğini belirtir. Bu değişikliklerle beraber nesnenin toplumdaki konumu ve algılanma biçimi de değişir, artık daha güçlü bir konuma sahiptir. Bu değişikliği erken döneminde fark eden Fransız düşünür, ilk kitabını da bu konu üzerinde yazar, sonraki çalışmalarını ise bunun üzerine katıp bina ederek oluşturur.

Nesneyle ilgili kitabını yazdığı dönemde bir sosyoloji asistanı olan Baudrillard, konuyu toplumsal yönü ve işlevi ile ele alır. Nesnenin teknolojik gelişmeleri çok önemli olarak algılanmasına rağmen nesnenin sosyolojik ve psikolojik düzeydeki gelişmelerine hiç önem verilmediğini belirtir.³⁸ Onun nesnelere bakış açısı, aynı zamanda onu Marksizm ve Marx’tan ayıran hususlardan birisidir. Marx nesnelerin sembolik ve semiyotik gücüne yeterli önemi vermemişken Baudrillard nesnelerin bu işlevlerine ve özelliklerine değer verip onları bu açılardan da değerlendirir.³⁹ Önem verilmemesine rağmen toplumsalı sürekli dönüştüren ve değiştiren bir nesneler sistemi söz konusudur,

³⁸ Jean Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, çev. Oğuz Adanır, Aslı Kara Mollaoğlu, 3. b., Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2014, s. 11.

³⁹ Munther Mohd. Habib, *Culture and Consumerism in Jean Baudrillard: A Postmodern Perspective*, 2018, C. 14, s. 44.

toplum ise bu sisteme sürekli uyum sağlamak ve ona göre hareket etmektedir. Yaşadığımız çevre artık soyut bir sisteme benzemektedir, nesnelerin belli işlevleri vardır ve bu işlevleri sistemin bağlamında hareket eder.⁴⁰ Dünyayı egemenlik altına alma amacı güden, genel bir üretim ve tüketim düzenine sahip olan teknoloji, sürekli kendisinden söz eden bir nesneler sistemi kurmuştur.⁴¹ İnsanoğlu ve toplum artık eylemde bulunduğu her işte bir teknolojik sisteme ait, ona göndergelerde bulunan nesnelerle muhatap olmaktadır. Teknoloji, her yeri sardığı için toplumun artık bu nesnelerden kaçabilme şansı da yoktur.

Baudrillard, nesneler için üç ayrı gelişme düzeyinden bahseder:

- 1- Nesnelerin teknik düzeyde kusursuz bir yapıya sahip olduğu düzey
- 2- Her geçen gün daha çok bilgi ve haber ağının egemenliğine girdiği dünya kurma düzeyi
- 3- Bireysel ve toplumsal yaşamın giderek belirsizleştiği ve çok daha dinamik şekilde yapılandırıldığı, izlenebildiği ve kontrol edilebildiği kusursuzlaşma düzeyi⁴²

Yeni teknolojik mekanizmalar sadece belli bir konuda yoğunlaşır gerek işlediği malzemeden gerek kendisini çalıştıran kişiden bağımsızdır, müdahale ettiği şeylere tamamen farklı işlevler yükler. Makineler insanın işlevlerine son verip onu kötürüm hale getirmeye başlar. Teknolojinin dayattığı davranış biçimlerinde süreklilik yoktur ve kusursuz makineler, insanı makine gibi davranmaya iter. İnsan, içi boş, disfonksiyonel, irrasyonel varlığa dönüşür, işlevsel masallara ve böyle bir dünyanın ürettiği hayallere boyun eğer.⁴³ Teknoloji ve teknolojik aletler insana nasıl davranması gerektiğini söylemeye başlamıştır. İlk aletin yapıldığı tarihten bu yana nesneye hükmeden ve ona istediği işlevi yükleyen insan, artık nesneyle olan ilişkinin hakimi değildir, bu ilişkide roller, nesneyle tüketici ilişkisi değişmiştir, tüketici nesneyi işlevi bağlamında değil, bütünsel anlamı bağlamında tercih eder. Nesne aracılığıyla kolektif bir vizyon dayatılır, mesela ev aletleri, reklam-üretici, firma-vitrin bağlamında markayı parçalamadan sunulur, çünkü marka parçalanamazdır. Burada gösterenleri birbirine bağlayan bir zincir söz konusudur.⁴⁴ Günümüzde hiçbir nesne sadece kullanım amacıyla satışa sunulmaz. Mevcut kültürel sistem içinde insana seçme özgürlüğü zorunluluğu uygulanır, insan seçme özgürlüğüne sahip olmak ve seçmek zorundadır. Bu, özgürlük değil, bir

⁴⁰ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 14.

⁴¹ A.g.e., s. 16.

⁴² A.g.e., s. 158.

⁴³ A.g.e., ss. 63-72.

⁴⁴ A.g.e., s. 18.

dayatmadır aslında, ekonomik düzen içinde bir dayatmadır. Nesneler kişiselleşmeleri suretiyle insanlara dayatılır.⁴⁵ Bu yüzden bir nesneye sahip olmak toplumsal bir görevi yerine getirme haline dönüşmüştür.⁴⁶ Nesne, artık sadece işe yaramaya değil, insanın niteliğine katkıda bulunmaya, ona sırdaş olmaya, eşlik etmeye, varlığını kanıtlamaya ve insanın seviyesini kazanmaya çalışır. Bu çaba karşısında kişiselleşme gerçekleşir -ki önemli olan da budur- ve insan da var olduğunu hisseder. Bu durumda reklam devreye girer, duyarlılığa son verip insanı sevmeye, satın almaya itecek nedenler üretir ve insanı ne istediğini ve kim olduğunu bilmesini sağlamayacak nesnelerden uzak tutar.⁴⁷ Mesela, makineleşme yüzünden ancak makinenin işleyebileceği şeyi düşünebileceğiz, düşüncelerimiz de biz düşünmeden gerçekleşecek.⁴⁸

Toplumlarda her şey açık seçik, gizemden uzak, belli düzene bağlıdır ve belli işlevsellik anlayışı evreninin parçası olmuştur. Bu evrende nesnelerin biçimsel sıcaklığı kaybolmuştur, onları gerçek-sahte, yapay-doğal olarak ayırabilme imkanından uzağız.⁴⁹ Tüm nesneler, gerçekliğin ve doğallığın ötesine geçtiler, onlar gerçek değildir artık ama onların gerçek olup olmadığını da anlayamayız, bu onların yapay olmasından daha kötüdür, çünkü artık kullandığımız nesneler hakkında bir hükme varabilmekten uzağız. Gerçeklikten uzaklaşmış nesneler hayatımızı kuşatmıştır, daha da kötüsü biz onlara değil onlar bize yön vermektedir. Nesnelerin sahip oldukları biçimler, kusursuz bir söylev gayreti içindedir, yani insani ve dünyevi özü en uygun biçimde sunma gayretindedirler, bu gayret ise hiç masum bir gayret değildir.⁵⁰ Onların biçimlerini, işlevlerini açıklamak gittikçe zorlaşmaktadır, her şey hem bir işleve sahiptir hem de değildir. Modern hümanist terminoloji, insanın ancak kullanım değerine benzediği bir durum içerisine düşmüştür, meta ve değişim değeriyle kuşatılan insan, artık ancak kendisini kuşatan şeylere benzer. İnsan, işe yarayan, çalışan, akla gelebilecek en güzel nesnedir. Baudrillard, üretim düzeninin yalnızca mal değil, bunu tüketecek insanı da ürettiği noktasında Marx'a hak verir.⁵¹ Nesnelerin özgür biçim kazanmasından ötürü artık nesne üretme sorununa sahibiz, bu sorun, sanayi devrimiyle nesnenin özgürleşmesi ve sanayileşen toplumun da

⁴⁵ A.g.e., s. 174.

⁴⁶ Jean Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, çev. Oğuz Adanır, Ali Bilgin, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 2009, s. 41.

⁴⁷ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 208-9.

⁴⁸ Jean Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, çev. Necmettin Kamil Sevil, 3. b., Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 48.

⁴⁹ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 38-48.

⁵⁰ A.g.e., s. 77.

⁵¹ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 165.

mutasyona uğramasıyla oluşmuştur.⁵² Nesnelerin bakışı altında yaşamaya başladığımızdan beri işlevselleşiyoruz, nesnelerin ritmine göre ve nesneler çağında yaşıyoruz. Önceki uygarlıklar, nesneler dayanıklı olduğu için nesnelerin tükenişini görmüyorlardı, bugün biz nesnelerin doğuşuna, gelişimine, ölüşüne insan ömrü içinde şahit olabiliyoruz.⁵³

Baudrillard, kültürel ortamın, gereksinimlerin, üretici gücün, gelişme hızının, üretimin ve yeniden-üretimin bilinçaltındaki arzu ve özgürlüklere dayandığını, bunların da sistemin üretiminin ve yeniden-üretiminin insanlara ait unsurlarla yapıldığını gizlemek için var olduğunu söyler.⁵⁴ İnsanlar gereksinim veya tüketim tarafından yönlendirilmektedir, artık gereksinimlerin, tüketimin, nesnenin yeniden tanımlanması gerekir.⁵⁵ Günümüzde tüketim, koda dayanan anlamları ve iletişim süreci olan bir dile eşdeğer haldedir, böylece nesne asla kendi içinde tüketilmeyip kişinin kendi grubuyla veya üst grubuyla ilişkilendirip onu statü göndergesiyle güdümler.⁵⁶ Kullanılan tüm nesneler, giyilen tüm elbiseler, ayakkabılar, sahip olunan tüm arabalar hatta dinlenen müzikler, izlenen filmler, kullanılan sosyal medya siteleri, hepsi bir göndergeler sistemine göndermede bulunur. Bu göndergeler, kişinin kim olduğunu tanımlar ve çevresine duyurur. Kişi, nesneleri aracılığıyla toplumda bir statü kazanır, bir yere sahip olur. Daha doğrusu kullandığı nesneler kişiye sahip olur ve kişiyi bulunduğu konuma, yanına aldırır. Bu, Marshall McLuhan'ın "Medium is Message"⁵⁷ dediği şeydir. Baudrillard, McLuhan'ın bu kuramına sık sık atıfta bulunur ve mesaj gönderme için kullanılan aracın aslında mesajın kendisi olduğunu belirtir. Göndergede bulunan nesneler aslında göndergenin kendisidir. Bu, nesnenin verdiği mesajın yönü olarak kendisini gösteren bir aynaya işaret etmesi gibidir, nesne mesajı işaret etmek amacıyla bir yönü gösterir ve o yönde yine işaret eden nesnenin kendisi vardır.

Sahip olduğu gönderge gücüyle toplumsal statüyü belirler hale gelen nesneler, uzun süredir üst sınıfın alt sınıfla arasındaki farkı belli etmek için kullandığı ayırt edici nesnelere de kitsch aracılığıyla kısa devre yaptırır. Kitsch, taklit nesneler, aksesuarlar,

⁵² A.g.e., s. 233.

⁵³ Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, çev. Ferda Keskin, Hazal Deliceçaylı, 11. b., Ayrıntı Yayınları, 2018, s. 16.

⁵⁴ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, ss. 91-92.

⁵⁵ A.g.e., s. 55.

⁵⁶ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, ss. 67-68.

⁵⁷ "Araç Mesajdır"

turistik yerlerdeki anı eşyaları, her yerde bulunan tecim mallarıdır ve gerçek nesneden farklıdır. O, her yerdedir, binalardan yapay çiçeklere kadar her şeyde bir parça olarak bulunabilir. O, simülasyondur, kopyadır, sahte nesnedir, gerçek anlamlandırmadan yoksundur. Gösterge ve göndermelerden kendinde bolca bulundurur ve kendi başına kültürel bir kategoridir. Varlığını ayırt edici eşyalara, dolayısıyla statüye, kasta, yer değiştirmeye borçludur. Onun zamanının bir sonu görünmemekte, potansiyel olarak sürekli hareket halindedir. Ayırt edici nesneye göre hareket eder ve böylelikle tüketim dünyasını düzenler. Ayırt edici nesnenin işlevi, güzellik değil de ayırt edicilik olduğu için ayırt ediciliğini bir nesne veya göstergeye borçludur. Üst sınıfın eşyalarının belirleyiciliği ve ayrıcalığı, onların nitelikleri ve nadirlikleridir. Kitsch, bu güzellik, estetik ve nadirliğin karşısına simülasyon estetiğiyle, çoğalmayla çıkar. O, ayırt edici nesneden farklı boyutta, daha kalitesiz malzemeye ve uyum şekillerine sahiptir. Ama simülasyonun bizim için en büyük dezavantajı, onun gerçek mi sahte mi, yeni mi antika mı olduğunu bilememektir. O, bu simülatif, yayılmacı gücünü kullanarak üst sınıfın ayırt edici nesnesini sahip olduğu gücünden eder. Orta sınıfın burjuva toplumunda yükselmesiyle alakalı olan kitsch, bu düzende türetilmiş ve yoksul karakteri oynar ve bu yoksulluğu sayesinde sınırsız çoğalma imkanına sahip olur. Kitsch, teknik olarak gadgetla türdeşir.⁵⁸

Gadget, Fransızcadan İngilizceye geçmiş, yeni, eğlendirici, çoğu zaman da işlevi olmayan nesne anlamına gelir.⁵⁹ Her şey, potansiyel olarak gaddettır, çünkü gadget, tüketim toplumundaki nesnenin hakikatidir, potansiyel olarak yararsız, kusursuz bir saflık, kusursuz bir yararsızlığa sahiptir. Bir şeyi gadget yapan, onun asıl işlevi değil, ikincil işlevidir. Nesne, kişiselleştirme işlemine, işlevsellikten ziyade ikincil özelliklere (renk, biçim, moda) ağırlık verildiği üretim biçimine maruz kalmaktadır artık.⁶⁰ Bir oyuncak, bir araba veya bir giyecek, öz işlevi dışında moda veya prestij konusu oluyorsa o zaman gadget olur. Nesneler, işlevselliğini yitirip bir değer ilişkisine indirgenir ve bir bütünün parçası haline gelirler, tüm nesneler bugün bu yola itilmektedir. Gadget, tüm çevresini yapaylık, hile, yararsızlık, işlevsizlik altında bırakır, o bir moda ürünüdür, faydacı veya simgesel de değildir, ancak oyunculudur. Bizi gaddgeta çeken şey, içimizde bulunan oyun tutkusudur, insanlar bu yüzden gaddgeta yönelir. Bu yüzden merakla

⁵⁸ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 136-138.

⁵⁹ A.g.e., s. 16.

⁶⁰ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 15.

büyülediğimiz her şey, oyun tutkusunun ta kendisi, gadgettır.⁶¹ Bu oyunda yüksek teknoloji ürünleri kendini insanın bir uzvu, protezi olmak için kopyalar; tıpkı telesekreter⁶² veya sizin yerinize faturalarınızı yatırmanızı söylediğiniz banka kartınız gibi. Gadgetlar, öznel işlevlere sahip saplantıya benzeyen şeylerdir, bu yüzden nesnenin ne işe yaradığının pek önemi yoktur, önemli olan, bizim nesnenin ne işe yaradığına kendimizi inandırmamızdır.⁶³ İçinde bulunduğumuz nesneler sisteminin önemli bir unsuru da insanların duyduğu inançtır. İnsanlar her istediği nesneyi üretemez ama nesneler de insandan bağımsız düşünülemez.⁶⁴ İnsanın kendi ürettiği nesnelerle birbirine karıştığı bir dönem içindeyiz, önceden kendi kurduğu bir düzen, sistem içinde ürettiği şeylere istediği gibi tahakküm etmekteydi. Artık nesnenin daha hakim bir rol üstlenip insanı yönlendirdiği sistem içinde insan sadece kendisine düşen rolü oynamaktadır. Arzular, tapınma, sapık haz duygularının anlamla bir ilişkisi kalmamıştır, artık sistem tarafından üretilmektedir. Buna örnek olarak para fetişizmi verilebilir. Para, sanal düzeyde her şeyi alabilir ve her şeyin yerine geçebilir. Fetişleşen para, kusursuz sistemin görüntüsü olduğu için fetiş haline gelmiş, bu yüzden tapınılır olmuştur.⁶⁵ Kapitalizmin düzeni değişmiştir ve artık kodlar aracılığıyla toplumu kuşatıp işletir. Gönderenlerin yerine kodlar geçtiği için artık devrim gibi şeylerden de söz edilemez, devrimin önemli bir kozu olan emek de göstergeye dönüşüp üretilip tüketilir, değiş tokuş edilir hale gelmiştir. Bu durumda üretim terörist bir kod, emek ise zaman tüketimi veya bedelinin tazminatına dönüşmüştür.⁶⁶

Üretilen şeyde önemli olan nesnenin kısa ömürlü olması ve modaya boyun eğmesidir, bu seri üretim sisteminin temel özelliğidir. Modanın ortaya çıkmasını sağlayan şey de seri imalat sürecidir, bu ikisi birbirinin parçasıdır. Günümüzde nadir şeyler yoktur, dayanıksız, hemen bozulmaya programlı şeyler vardır. Seri üretim, kısa ömürlülüğü ve dayanıksızlığı zorunlu kılar, nesne ölümlü olmak zorundadır.⁶⁷ Seri üretim nesneleri, sadece belli işleve yarama özgürlüğüne sahiptir, eski burjuva eşyalarına nazaran daha özgür, bir düzenden yoksun ve değişik işlevler bütününden ibarettir.⁶⁸ Yaratım sürecinde

⁶¹ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, ss. 139-43.

⁶² Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 58.

⁶³ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 143-49.

⁶⁴ A.g.e., s. 61.

⁶⁵ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, ss. 101-2.

⁶⁶ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, ss. 19-32.

⁶⁷ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 180.

⁶⁸ A.g.e., s. 25.

tanrının yerini artık insan almıştır.⁶⁹ Modanın müsebbibi olan bu süreç aracılığıyla her şey modelleştirilir, bu da bizi bir modelden bahsedilemeyecek konuma götürür, her şeyin modelleştirildiği bir noktada model olarak gösterilecek bir şey kalmamıştır elimizde, çünkü şeyler, modelliğini belli edecek ayırt edicilikten yoksun bırakılmaktadır. Her şeyin modelleştirildiği yerde bir modelden bahsedemeyiz. Buradaki modelleşme nesneyi kullanan kişiye bir kişiselleşme sağlarken onu sistemden koparmaz, aksine onu sistemle bütünleştirir. Kişiselleştirme ve bütünleşmenin birbirinden ayrılamaması, sistemin başardığı hakikaten zor bir şeydir. Kişiselleştirilme, sisteme ait oluyorken bütünleştirme ise zaten sistemin ta kendisidir.⁷⁰ Nesnelerin biçimleri simülasyon mantığına boyun eğmiştir. Bu yeni simülasyon biçimi, kendinden önceki büyük stillere, biçimlere ancak göndermede bulunmaktadır, bu bakımdan umutsuz bir biçim şeklidir.⁷¹

Seri üretim, otomatikleşme anlamına gelmektedir. Bu kadar hızlı, sürekli hareket halinde ve neredeyse birbirinin aynı olan şeylerin üretilip tüketildiği sistemde otomatikleşme olmazsa olmazdır. Otomatikleşme, nesnenin ulaşabileceği en üst düzey olarak görülür, böylece kusursuzluk, özerklik ve kendince mitolojik unsurlara sahip olur.⁷² Bu kusursuzluk hem makinenin yaptığı işi vurgularken hem de insanın gözünde nesnenin ulaştığı konumu gösterir. Makine, insan emeğinin ve iş gücünün yerini almıştır. Makine, kendisine girilen kodlar ve talimatlar sayesinde bir nesnenin binlercesini kısa sürede, tıpatıp aynı ve hatasız bir şekilde üretebiliyorken insanın böyle bir şeyi başarması mümkün değildir. İnsanın bu başarıdan uzak olması makinenin kutsanmasına yol açar, bahsedilen mitolojik özellik de budur. Makine işçiliğinin sahip olduğu kusursuzluk hakkında Baudrillard saat mekanizmasında uzman olan bir illüzyonistin hikayesini anlatır: 18. yüzyılda saat mekaniğinde uzman olan bir illüzyonist, kendine benzeyen bir otomat yapar. Ama bu otomat öylesine başarılıdır ki hareketleri çok doğal ve yumuşak görünür. Seyirciler izlerken hangisinin otomat hangisinin illüzyonist olduğunu anlayamaz, illüzyonist bu anlaşılmazlığın son bulması için kendi hareketlerini makineye benzetir. Seyirciler de illüzyonisti otomat, otomatı da illüzyonist zannederler ve illüzyonistin gösterisi başarılı olur. İnsan, biçimi kusursuzluk düzeyine ulaşmış nesneleri

⁶⁹ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 119.

⁷⁰ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 176-78.

⁷¹ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 20.

⁷² Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 140-41.

hayranlıkla izler, bu izleme eylemi daha çok bir mahkumiyettir, kendi gücünün eseri olan biçimi hayranlıkla izleme mahkumiyetidir.⁷³

Makinenin kusursuzluğu; birçok özellikten feragat ederek kendine tek tip işlev yüklemesi ve kolay bulunabilmesi karşılığında otomatikleşir. Baudrillard teknolojinin yan anlamını, otomatikleşme; biçimin yan anlamını ise moda olarak özetler. Ayrıca modanın ve yönlendirilen tüketimin otomatikleşme, aksesuarlar gibi unsurlar üzerine oturtulduğunu belirtir.⁷⁴ Otomatikleşme, ortaya tek biçimde, birbirinin aynısı, kusursuz olan nesneleri çıkartır, hiçbir nesnenin bir diğerinden farkı bulunmaz. Bir nesnenin başka bir nesneye tıpatıp benzemesi onun kusursuzluğunu gösterir ve bu, benzerlikten daha öte bir şeydir.⁷⁵

Toplumu, yaşamı yönlendirmeye başlayan nesneler sisteminin günlük hayat içinde sirayet etmediği yer yok gibidir. Her yere, toplumun kendisine sirayet ettiği için de artık toplumsallaşmanın önemli bir unsurudur. Bazı eşyalara sahip olmak bir zorunluluk, ritüel haline gelmiştir, bu eşyaların mahiyetleri kişilerin toplumsal statülerine göre değişse de kişilerin gerçekleştirdiği eylemler aynıdır. Sahip olma ve sahip olduğuyla göndergede bulunan kişilerin en büyük kalesinin oturdukları konutları olduğu söylenebilir. Nesneler sistemi, konut sahibi kişiyi toplumla, toplumun unsurlarıyla bütünleştirir, böylelikle sistem kişinin konumunu ve prestijini arttırmak için yoğun yan anlam üretmesini, göndergede bulunmasını sağlar. Kişi, tutkularını ve çelişkilerini halledip toplumla bütünleşmeye odaklanır.⁷⁶

Konutlarda eşyaların yerleştirilme biçimi dönemin aile ve toplum yapısını yansıtır. Örneğin; bir burjuva evi, ailenin hiyerarşik yapısını sergilemek amacıyla eşyalarla yığılıdır. Bu eşyalar, ailenin simgesel varlığını yansıtıp aileyle bir bütündürler, mekânsal birliktelikten ziyade ahlaki birliktelik içindedirler. Mobilyaların, nesnelerin ilk işlevi mekana ruh katmaktır, kendilerine verilen değer sayesinde evde yaşarlar ve bir kişiliğe sahip olduklarını algılatırlar. Bu işlev ve etki sayesinde mobilyalar dünyaya sık sık yeniden gelip yeniden zuhur edebilirler.⁷⁷

Yemek yapmak, insanın temel ihtiyacını karşılamak için bulunan mutfak ise klasik mutfaklık işlevini yitirmiştir. Bu yeni mutfak anlayışı da yeni bir ahlaki anlayışı ve fark

⁷³ A.g.e., s. 70-1.

⁷⁴ A.g.e., ss. 137-56.

⁷⁵ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 148.

⁷⁶ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 57.

⁷⁷ A.g.e., ss. 21-22.

edilmesi güç biçimselliği ifade etmektedir. Konutun, konuttaki eşyaların, mutfağın ve diğer gösterge unsurlarının dahil olduğu yeni kültürel biçim herkese belli bir amaca hizmet ettiğini söyler. Zaten günümüzdeki yeni teknolojiye ancak böyle sistemli bir kültür anlayışı uygun düşer.⁷⁸ Modern ev eşyaları artık dinamik bir yapıya sahiptir. Bireyle aile, bireyle toplum arasında aracılık yapıp kısmi bir özgürlük alanı açar, bu özgürleşmeye varlığını nesnenin işlevine borçludur.⁷⁹ İnsanların sahip olduğu çokluk benzersizliğe, toplumsal ve bireysel niteliklere sahiptir. Bu çokluk, sadece konutlarla sınırlı değildir, yüksek tirajlı, düşük kültürlü dergiler, kitaplar, cep dizileri de nesnellığe, üst belirli değişim değerine sahiptir; bunlar, statü rekabetine endeksli taleplerdir. Kültür, günlük iletiler, nesneler, imgelerle aynı tarzın içine girmiştir.⁸⁰ Günümüz sistemi, işlevsel bir sistemdir; o, geleneği aşıp geçme, onu yadsıma ve ona ters düşme gibi özelliklere sahiptir. Kültürü aşıp geçmiş sistemdeki işlevsel nesneler, kendine özgür bir değerden ziyade evrensel değerlere sahip olur.⁸¹ Günümüzde yerel olmak berbattır. O yüzden, yerel kültür evrensel tarafından yok edilmeli ve evrensel hale getirilmelidir.⁸² Evrensellik, doğallık, işlevsellik gibi şeyler bir gösterge, sınıfsal bir özelliktir, bunlar sınıfsal ilişki tarafından üretildiğinden dolayı da birbirlerinden ayrılamazlar.⁸³ Yeni sistem, yerelliğe, dolayısıyla çok çeşitliliğe son verme amacı güder. Bir tornadan, makineden çıkma ve her biri bir diğerinin aynısı olan, birbirine benzemekten daha da yakın olan nesnelerle, göstergelerle yayılan sistem, küresel ve tek tip bir kültür anlayışı dikte eder. Tek bir kültür anlayışı aynı zamanda kültürsüzlük anlamına gelir.

2. Nesneleşen Cinsellik

Konutları, günlük hayatta pratik olarak kullanılan eşyaları, elbiseleri sarmış olan nesneler sistemi ve göstergeler vücuda da el atmıştır. Vücudu ölçülerle, estetik müdahalelerle, makyajla idealleştirmekte ve göstergeler aracılığıyla vücut adlı kusursuz bir nesne oluşturmaya çalışmaktadır. Estetik müdahaleler, makyaj bedeninin yerini almıştır, arzu edilen şey, yapaylığın kendisidir. Vücudun göstergeye indirgenmesinin ve kusursuzlaştırılmaya çalışılmasının amacı, kadim kültürel düzenin yeniden üretilmesini

⁷⁸ A.g.e., ss. 58-59.

⁷⁹ A.g.e., s. 24.

⁸⁰ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, ss. 131-34.

⁸¹ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 80.

⁸² Jean Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, çev. Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, 2014, s. 109.

⁸³ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 31.

sağlayıp yeni, tek bir kültürel düzen kurmaktır. Estetik müdahalelerin, dövmelelerin, makyaj malzemelerinin, takıların ve aksesuarların kullanılmasının amacı da budur.⁸⁴ Vücudun üretimi tabii olarak cinselliğin üretimini de etkilemiştir. Cinsellik, bir belge üretilir gibi üretilmektedir, cinselliğin kozu olan ayartma ise kavramları eksiltip görünmez hale getirir.⁸⁵

Günümüzde ruhu kurtarmak, onu arındırmak gibi hususlar gündemden kalkmıştır. Onun yerini nesnelerin, yeni sistemin yönlendirdiği ve düzenlemeye çalıştığı cinsiyetin en iyi şekilde kullanılmasını, bedenin haz duymasını ve libidonun harcanmasını istemek ve itelemek almıştır.⁸⁶ Bulunduğumuz çağ, eşik altında kalmış bütün hazları üretme, yönetme ve en sonunda da kadının kendinden üremesi çağıdır. Çağımızda cinsellik ve arzu en güvenilir şeyler haline gelmiştir, bu alanda çoğalma yok oluş anlamına gelir, zira haz gerçekliğini yitirmiş, başka bir boyuta geçmiştir. Haz, gerçekliği aşmış ve aşırı gerçekliğe ulaşmıştır, cinsel hazlar, gerçek olamayacak kadar gerçektir.⁸⁷ Bu yüzden, cinselliğin günümüzdeki yazgısı yapaylık ve transseksüelliktir. Cinsellik belirsizleştirilip travestirileştirilmektedir, esasında hazza yönelik olan cinselliğin yeni yönelimi transseksüel, travestivari bir yapaylıktır. Vücudun protezleştirildiği çağda her insan potansiyel olarak transseksüeldir. Bunun sebebi yönlendirilen ve gerçekliğinden koparılan cinselliğin genetikten de kopartılmasıdır, travestilik doğuştan biçimlendirilen bir genetik yapıya sahip olmadığı için her insan, nesneler yoluyla, moda yoluyla, cerrahi işlemler yoluyla travestileştirilebilir, bu yüzden her insan, potansiyel olarak travestidir.⁸⁸

Yeni çağda cinselliğin yönlendirilmeye çalışıldığı bir diğer şey de çıplaklıktır. Nesneler sistemi, modayı kullanıp çıplaklık politikası güder; çıplaklık, insanı ‘özgürleştirme’ hevesi güder. Çıplaklık, kendisini giysinin bir alt değişkeni olarak sunar ve ona dönüşür. Bu yüzden reklamlarda ve diğer kitle iletişim araçlarında bolca çıplaklık ve cinsellik sunulur, insanların cinsellik ve çıplaklığı yeniden keşfetmeleri istenir. Giysinin, cinsel yasakların, modanın, vücudun yeniden tanımlanması istenir.⁸⁹ Cinselliği boyut değiştirip dönüştürür, onu arzu nesnesi olmaktan çıkartıp sergileme odaklı özgür

⁸⁴ A.g.e., s. 103.

⁸⁵ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, s. 28.

⁸⁶ Jean Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, çev. Ayşegül Sönmezay, 5. b., Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 52.

⁸⁷ A.g.e., ss. 9-13.

⁸⁸ Jean Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, çev. Işık Ergüden, 6. b., Ayrıntı Yayınları, 2016, ss. 26-27.

⁸⁹ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, ss. 108-9.

bir obje haline getirir. Cinselliğin gücü, arzu etmek ve arzu edilmekten çıkmaktadır, gücünü sergilenmekten, ifşa olmaktan almaya başlamıştır.⁹⁰ Günümüzde bu cinselliğin en büyük araçlardan olan pornografide cinselliğin işaretlerine son verilmektedir, bu bakımdan pornografi bir parodi ve simülasyondur, kişileri cinsellikten, gerçeklikten, bedenden caydırır.⁹¹ Pornografinin sahip olduğu müstehcenlik, ahlaki değerlere, normlara karşıtlığının sonucu değildir, insan bedeninin, cinsel ilişkinin aşırı ifşa edilmesi ve cinsel ilişkinin gerçekliği aşp geçen hipergerçek bir biçime sahip olması müstehcenliğe sebebiyet verir.

Pornografi, cinselliğin uzamına boyut ekler ve onu hipergerçek hale getirir ama boyut ekleyip hipergerçek seviyesine çıkarken aynı zamanda boyut da eksiltir; cinsellikten ve cinselliğin sahip olduğu baştan çıkarıcılığı ortadan kaldırır. Pornografi, bir simülasyondur ve ifşa ettiği çıplaklık bir gerçekliğe değil ancak bir işarete sahiptir, tıpkı bir nesne gibi. Gerçeğin nerede başladığını anlayamadığımızdan bağıllık ilişkisinin de hangi nesneye yöneldiğini bilememekteyiz.⁹² Böyle bir durumda arzu, işaret edilen yerde bulunmamasına dayanıp güvenir, kendini işlemselleştirir ve simülasyon ortamına konumlanır. Artık cinsellik, cinsellik harici her yerdedir.⁹³

B. TÜKETİM ANLAYIŞI

Sanayi çağının ve Kapitalizmin etkisiyle nesnelerin işlevlerinin ve gücünün değişmesi insanların sahip olduğu tüketim anlayışının değişmesine sebep olmuştur. İnsanların değişen nesne ve tüketim anlayışı, yaşam şekillerini, düşünce yapılarını ve alışkanlıklarını da değiştirmiştir. Jean Baudrillard, ilk kitabı *Nesneler Sistemi*'nden sonraki ikinci kitabı *Tüketim Toplumu*'nda nesne tüketimini ve insanların tüketim karşısındaki konumunu işler. Fransız düşünür, tüketim hakkındaki görüşlerini genel olarak nesne anlayışının üzerine inşa etmektedir. Baudrillard'ın ikinci kitabına önsöz yazan Meyer'e göre insani varlığın temellerini yok eden tüketim, Batı düşüncesinin Yunan logosuyla kurduğu dengeyi sarsarken, Orta Çağ'dan beri Tanrı-Şeytan ikilemi üzerine dengelenen toplumu günümüzde tüketim-tüketim eleştirisi ikilemi üzerine

⁹⁰ Gane, *Baudrillard Live*, s. 47.

⁹¹ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, s. 48.

⁹² A.g.e., ss. 39-45.

⁹³ A.g.e., s. 14.

dengelemektedir.⁹⁴ Baudrillard konusunda uzman olan Adanır, tüketim toplumuna dönüşmenin çok harcama yapmakla değil, sistem tarafından üretilen toplumsal kodlara uymakla alakalı olduğunu, alt düzeydekilerin üsttekilere özenip onlara yetişmeye çalışarak sarf ettiği çabanın sistemin yeniden üretilmesini sağladığını söyler.⁹⁵

İkinci Dünya Savaşından sonra arz ve talep kesin olarak birbirine karşıt olmaktan çıkmış, böylece ekonomi, belirleyicilik noktasını kaybetmiş ve bir yeniden-üretim, bir ekonomik simülasyon süreci haline gelmiştir.⁹⁶ Tüketime duyulan inanç daha yeni ortaya çıkmış bir şeydir. Artık yeni nesiller bu inancın ve ‘bolluk hakkının’ mirasçısıdır. Tüketim, günlük yaşamı yöneten göstergelerin mutlak gücüne inanç duyan bir zihniyettir, bolluk ve refah ise mutluluk göstergelerinin bir biçimidir. Bolluk, teknik, ilerleme, büyüme yaşamımız içinde kazanılmış değil dağıtılmış, günlük bir mucize olarak yaşamını sürdürmektedir. Birbirine karışmış olan tüketim ve üretim düzeni göstergelerle beslenir, göstergelere sığınarak yaşar.⁹⁷

Tüketim ve nesne hakkındaki kuramlar ancak toplumsal yükümlülük ve toplumsal anlam kuramı üzerine oturtulabilir.⁹⁸ Kişilerin tüketim ve nesneler bakımından en çok toplumsallaştığı yerler günümüzde AVM’lerdir. Bu tür mekanlar, nesnelerle flört, alışveriş, aylak gezinti imkanları sağlayan bolluğun ve hesapların sentezidir. Çirkinliğin zor satıldığı anlayışı AVM’lerin ‘mutluluğun ilk şartı çevrenin güzelliğidir’ sloganıyla aşılmıştır, buralarda ayakkabı bağından uçak biletine, sigortadan banka ve sağlık hizmetlerine kadar her şey satılır. AVM’ler, zamana köle olmayan yedi gün açık, günlük yaşamı düzenleyen ve tüketimin merkezine insanı koyan ve tüm nesnel toplumsal yaşamı yücelten yerlerdir. Bir de AVM’leri daha da büyütüp onu tamamen bir yaşam merkezi haline getiren siteler vardır. Bu tür mekanlar içinde her şeyi barındıran bir paket olarak satılırlar; çok katlı, yüksek birçok apartmandan birindeki ufak dairenin içinde barınabilir, yaşam merkezinizdeki havuzlarından birini kullanabilir, bu kompleksin AVM’sinde alışveriş yapabilir ve kafelerden birinde soluklanıp sosyal faaliyetlerde bulunabilirsiniz. Bu yeni yaşam merkezleri, AVM’lerin evrenselci modelidir, bu merkezlerin içindeki ambiyans sayesinde ‘müsrif-aylak’, anlamlı ve birleştirici varoluş imkanına sahip

⁹⁴ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 12.

⁹⁵ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 6.

⁹⁶ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, ss. 67-68.

⁹⁷ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, ss. 23-25.

⁹⁸ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 2.

olursunuz.⁹⁹ Her bütçeden insan için bir AVM veya yaşam merkezi bulunabilir, yüksek gelir ve statüye sahip insanlar için çok daha gösterişli, korunaklı, bol imkanlara sahip, ayırt edici sosyal faaliyetlerin bulunduğu, yüksek etiketli yaşam merkezleri bulunurken düşük gelir ve statüye sahip insanlar için bol indirimli, bol fırsatlı ve bol taksit imkanı sunan merkezler vardır. Gelir veya statü yeni tüketim sistemi için bir sorun teşkil etmez, herkesi bu sisteme davet eder ve içerisinde var olabilme imkanı sunar, varlık yaşatmak konusunda ayırım yapmaz fakat içerisinde aldığı insanları, varlığını nasıl yaşayacağına dair statülerini ve gelirlerini baz alarak sınıflandırır.

Günümüzde bireyin gerçekten birey olduğu ve yerinin doldurulmasının güç olduğu yer, tüketici konumudur. Bunca AVM, yaşam merkezi, mağaza, sosyalleşme alanlarının tüketiciyle ve onun buralarda elde ettiği hazlarla dolması gerekir. Tüketicinin kendisi ve yaşadığı hazlar, sistemin ayrılmaz, en önemli parçalarındandır. Bu sisteme uyum sağlayan, hatta onun içinde yer almak için can atan modern insan giderek daha fazla kendi ihtiyaçlarını ve refahını üretmek için çabalar, eğer tüketici potansiyelinin sonuna kadar kullanma çabasından imtina ederse mutluluk hakkını da kaybetmeye başlar. Bu yüzden tüketim insanı hiçbir hazzı atlamamaya, her şeyi denemeye çalışır, kendini ödüllendirme olanaklarını sonuna kadar zorlar. Söz konusu olan şey artık arzu veya zevk değil, meraktır. Merak, insan hayatındaki ayrıntı konumundan ihtiyaç konumuna yükselir ve sistem için başat unsur haline gelir. Artık ihtiyaçlar, üretimin meyvesidir.¹⁰⁰ İhtiyaçlar hakkındaki söylemler, mutluluğa duyulan eğilimden kaynaklanır ve mutluluk, kurtuluşun eşdeğerlisidir.¹⁰¹ Tüketim, hiçbir sınır tanımaz, eğer bazı saf insanların sandığı gibi yiyip yutma süreci olsaydı belli bir doyum noktası olurdu. Gereksinimle alakalı olsaydı tatminle sonuçlanırdı ama durum böyle değil, insanlar her geçen gün daha çok tüketmek istiyor.¹⁰² Baudrillard, *Tüketim Toplumu* kitabına da bu bağlamda Dostoyevski'nin *Yeraltından Notlar* kitabından şu alıntıyı yaparak başlar:

“Bütün maddi tatminleri sağlayın ona, öyle ki uyumak, çörek yemek ve dünya tarihini sürdürmeyi dert edinmekten başka yapacak bir şeyi kalmamasın; yeryüzünün tüm mallarına boğun ve saç diplerine kadar mutluluğa gömün: Bu mutluluğun yüzeyinde küçük kabarcıklar çıkacaktır, suyun üzerinde olduğu gibi.”

⁹⁹ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, ss. 18-23.

¹⁰⁰ A.g.e., ss. 86-98.

¹⁰¹ A.g.e., s. 51.

¹⁰² Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 246.

Özel tüketim, bu yüzden kamusal harcamalardan fazladır, ama bunun tek sebebi insanın haz ve merak dürtüleri değil, aynı zamanda sistemin kendi öz ihtiyaçlarını bireysel ihtiyaç olarak göstermesidir. Bu yüzden gerçek ihtiyaçlar ile yapay ihtiyaçlar arasında bir ayrım yapmak saçmadır, çünkü doğal-yapay ayrımı diye bir şey yoktur. Yapay, gerçek ihtiyaçların giderilmemesini maskeler.¹⁰³

Kişinin özgürce, keyfince yaşamı sürdürme, akıldışı ve çocukça davranma hakkı üretime dayalı bir toplumsal düzene uyum sağlaması anlamına gelmektedir.¹⁰⁴ Sistem, uyum sağlayan insanların ipleri ellerine almasına engel olur, bu engellemeyi yine insanlara tattırdığı duyguyla örter, tüketicinin hakim rol oynamaması için onları sürekli övüp pohpohlayarak insanlara egemenlik tanındığını hissettirir ve insanlara biçtiği rolden çıkmamalarını sağlar.¹⁰⁵ Sistemin izlediği yeni yol; tüketicilerden kahraman yapmaktır, artık azizlerin ve tarihi kişilerin değil; sinema, spor ve oyun yıldızlarının yani büyük savurganların yaşamlarını övüp özendirmektir.¹⁰⁶ İnsanların gözünde ruhsal arınma, büyük amaçlar için fedakarlıklarda bulunma gibi şeyler önemini yitirmeli, basit bir giyim eşyasına yani onun sahip olduğu gönderge gücüne sahip olma hayaliyle yaşayıp sahip olmayı hedeflemelidir. Gerekirse kayda değer ölçüde emeğini, zamanını ve ömrünü ona sahip olacak güç yolunda harcamalıdır. Aslında bu insanların oyuncak bebeklere veya televizyondaki oyunculara öykünen çocuklardan bir farkı yoktur, çocuklar gibi özenirler, çocuklar gibi hayal kurarlar ve çocuklar gibi alışveriş yaparlar. Eskisine nazaran daha dinamik olan, biçim değiştirmiş alışveriş, mağazalarda veya internet üzerinde günün her saati süren bir yarışa dönüşmüştür, malın ve iletilerin edinilip algılanması biçiminde istatistiksel bir eğriye dönüşmüştür.¹⁰⁷ Bolluk, döngüsel haldedir, sürekli tüketilme, ardından yeniden üretilme ve nihayet yeniden tüketilme döngüsü içindedir; sistem, bu noktada giderek tükenir. Tükenmesine rağmen bu döngüye muhtaçtır, çünkü tüketim, var olmak için yok etmeye muhtaçtır, üretimin alternatifi olan yok etme ve üretim arasında bir aracı olarak varlığını sürdürür.¹⁰⁸

Tüketicinin elinde tüketiciyi cezbetmek, onu baştan çıkarmak, tüketimi maksimuma çıkarmak için bir araç vardır; reklam. Reklam, sadece tüketicinin üründen haberdar

¹⁰³ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, ss. 74-75.

¹⁰⁴ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 227.

¹⁰⁵ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 101.

¹⁰⁶ *A.g.e.*, s. 45.

¹⁰⁷ *A.g.e.*, s. 15.

¹⁰⁸ *A.g.e.*, ss. 37-47.

olmasını sağlamaz, aynı zamanda ürüne makyaj yapıp ona cezbedici kıyafetler giydirerek tüketiciyi baştan çıkarması için şov yapmasını sağlar. Reklam, satın almayı akılcılaştırır ve ürüne güvenilmesini sağlar, çünkü bir nesnenin işlevlerini görmek insanı ikna etmeye yetmez. Bu, Noel Baba mantığıdır, çocukların Noel Baba'nın varlığını sorgulamaması ve hediyeyle Noel Baba arasında neden sonuç ilişkisi kurmaması gibidir.¹⁰⁹ Reklamlar, modern insanın nesnelerle iletişim kurması konusunda bizi ikna etmiştir¹¹⁰ ve onun sayesinde yan yana bulunamayacak olanlar bir araya gelebilir, ürünler çok alakasız başka bir şeyle veya bir sinema, televizyon yıldızıyla özdeşleşebilir, böylece tüketici çok dolaysız hatta alakasız yollarla ikna edilebilmektedir. Herkes inanmak zorundadır gibi bir formüle indirgenmiş ve bu formülle bir akılcılık müsveddesi adına en iyiyle en kötü yan yana getirilebilir, bizi reklamlarla kitleye dönüşmemizi sağlayanların verdikleri bir mesaj varsa o da budur.¹¹¹

Reklam sayesinde kişiselleştirme, farklılaşma, önemsizi yaygınlaştırma, teknolojik gelişmeleri üretim ve tüketim düzenine indirgeyip işlevsizleştirme yapısal bir görünüme kavuşur ve özerkleşir,¹¹² onlar insanı her şeyi arzulamaya iten bir düzen aracılığıyla bize nesnelerin hangi amaçla kullanılacağını göstermez, bize gerçekte var olmayan bir dünyayı gösterir ve aynı anda hem herkesin birbirine benzediği hem herkesin özgün olduğunu varsayan mesajlarıyla akıl dışı ve kolektif bir yansıtma sistemine başvurur¹¹³ ve yaygınlaştırmayı, özerkleştirmeyi ve işlevsizleştirmeyi de bu sayede yapar. Reklamlardaki 'siz' hitabı aslında hiç kimsedir, bu hitabın gerçek manada ifade ettiği biri bulunmaz, bu ifade, simüle edilmiş, yeniden üretilen bir siz kodudur ve göstergelerin oluşturduğu bir hayalettir.¹¹⁴ Herkese kendini özel hissettiren bu kısa şovlar, simülasyon çağının görsel şölenleridir. Bir bağış ve armağan olarak herkese sunulan bu en demokratik, bedava ürün, hiçbir olumsuz imge sunmaz izleyicilere ve herkesin kendini güvende hissetmesini sağlar.¹¹⁵ Reklamlar, anlatma veya öğretme işlevinde bulunmaz, umut ettirme ve bu umudun gerçekleşmesini sağlamak için yayınlanırlar.¹¹⁶

¹⁰⁹ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 203-4.

¹¹⁰ A.g.e., s. 35.

¹¹¹ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 130.

¹¹² Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 201.

¹¹³ A.g.e., ss. 215-25.

¹¹⁴ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 200.

¹¹⁵ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, ss. 209-10.

¹¹⁶ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 162.

İKİNCİ BÖLÜM

II. BAUDRILLARD'IN GERÇEKLİK ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Felsefî tarihin başından beri düalistik bir ayrım söz konusudur. Bu ayrım sadece varlık alanında değil ayrıca bilgi, etik, politika alanlarında da mevcuttur. Bu ayrımın bir tarafı asıl, hakiki, gerçek, yararlı tarafken diğer taraf ise sahte, yanılsamalı, zararlı taraftır. Sokrat öncesi felsefede bilgi alanında episteme-doxa ayrımı vardı. Sonrasında felsefenin en meşhur düalistik ayrımı Platon'un idealar-gölgeler dünyası ayrımıyla ortaya çıkmıştır. Platon'u da Sokrates madde-form ayrımıyla izlemiştir. Bu filozofların da etkisiyle felsefe dünyası zamanla Skolastik dönemde bu dünya-öteki dünya ayrımıyla, Descartes'ta özne-nesne ayrımıyla, Kant'ta numen-fenomen ayrımıyla karşılaşır. Bütün bu düalistik ayrımların en temel ortak özelliği ise olması gerekenle olmaması gerekeni belirtiyor olmasıdır.¹¹⁷

Baudrillard'ın da felsefesinde ve düşüncesinde ideal-reel düalizmi bulunmaktadır. O, bu dünyayı değerlendirirken gerçek-hipergerçek düalizmi çerçevesinden bakar.

A. GERÇEKLİĞİN SERÜVENİ

Antik Yunan'da çeşitli filozoflar ve düşünürler varlık üzerine kafa yormuş ve bunun neticesinde çeşitli varlık görüşleri, metafizik anlayışları ortaya çıkar. Bu dönem tarihsel olarak geçildikten sonra Platon'un varlık ve metafizik anlayışları diğerleri arasında daha baskın çıkar ve kendinden sonraki yüzyılları hatta bin yılları etkiler. Batı Dünyasında özellikle Roma İmparatorluğunun Hristiyanlığı kabul etmesinden sonra Hristiyanlık hakimiyeti de her yere yayılır. Orta Çağ olarak adlandırılan dönemde de Platoncu düşünceyi Hristiyanlık ile sentezleyen birçok düşünür çıkar. Batı dünyasına hakim olan Platon felsefesi, gücünü Hristiyanlıkla paylaşarak devam ettirir. Batı dünyası çok uzun bir süre varlığını, gerçekliğini ve düşüncesini Platoncu Hristiyanlığa borçlu olarak sürdürür. Bu varlık ve gerçeklik anlayışı, insanın yaşamının, amacının ve evrenin işleyişinin büyük metafizik gerçeklikler çerçevesinde gerçekleştiğini kabul eder. İnsan

¹¹⁷ Ahmet Cevizci, Kasım Küçükalp, Batı Düşüncesi - Felsefî Temeller, 3. b., İsam / İslam Araştırmaları Merkezi, 2014, s. 156.

yaşamını aşkın bir varlığa yani Tanrıya borçludur, hayatta geçerliliği olan değerlerin, ahlakın ve kuralların belirleyici ve koyucusu da yine aşkın, metafizik Tanrıdır. Bu dünya anlayışında insan hüküm koyucu olmadığı gibi dünyanın da patronu değildir, dünyayı çekip çeviren aşkın bir varlık vardır, kuralları o koyar, insan ise sadece bu kurallara uymak ve boyun eğmek görevini üstlenir, bu yolu takip ettiği sürece de insan var olma amacını gerçekleştirecek ve aşkın Tanrı tarafından kurtuluşa erdirilip nihai saadete kavuşacaktır.

Ancak Batı dünyasında ortaya çıkan Rönesans ve Reform hareketleri, yeni bir çağa giden yolun ve metodun önünü açar. Dogmayı elinde bulunduran ve istediği şekilde biçim veren ruhban sınıfına karşı baş kaldırmalar ve onların dayattığı düşünceleri sorgulayıp eleştirme dönemi başlar, çok uzun süre geçmeden serbest düşünce dönemi meyvelerini verir, bilimsel düşünce dogmalara ve metafizik anlayışlara karşı elini gitgide güçlendirir. Bu zamanların meyvesi olan 16. yüzyılda yaşamış olan Rene Descartes, ortaya çıkardığı düalist töz ve kuşkucu şüphecilik fikirleriyle deist inancı insanlara sunar ve aşkın metafizik anlayışa büyük bir darbe vurur. Descartes'tan sonraki birkaç yüzyıl süresince Batı dünyası düşünce alanında çok büyük ölçüde bilimin ve bilim adamlarının etkisine girer ve bu dönemde insan merkezli hümanizm, aşkın metafizik inanca tamamen baskın çıkar. Artık dünyaya yasa koyan, onu çekip çeviren, ahlakı devşiren bir Tanrı yoktur, bunun yerine ölçünün, yasanın, ahlakın kendisi olan insan vardır. İnanç, ahlak ve değerler tam oturmamakla beraber insana göre yeniden şekillenir ve bu, metafizik dönemin de sonu anlamına gelmektedir.

Bu süreçlerden geçmiş ve sonunda yeniden değer sorunu yaşamaya başlamış dünyanın içine doğan 19. yüzyıl filozofu Friedrich Nietzsche gerek Platoncu Hristiyanlığın dogmatik anlayışını gerek sonraki tamamen insan ve bilimsel veriler merkezli anlayışları topa tutmuştur. Tanrının öldüğünü ve bunda bütün Batı uygarlığının payı olduğunu, bütün Batı uygarlığının el birliğiyle Tanrıyı öldürdüğünü belirtir. Nietzsche, Schopenhauer ile birlikte modern dünyanın ve onun düşüncesinin radikallığe açılan kapısıdır, modern zamanların ilk ciddi eleştirilerini bu düşünürlerde bulabiliriz. Jean Baudrillard ise Nietzsche ve Schopenhauer'in açtığı radikallik yolundan ilerleyen, geçtiğimiz asrın en önemli modernizm eleştirmenlerindendir. Nietzsche, felsefesinde insanlığın yaşamında sahip olduğu anlamı sorgularken Baudrillard gerçekliği ve gerçeklik anlayışını sorgular. Gerçeklik ve görünüşü sorgulaması Baudrillard'ı sadece

Nietzsche'ye değil, Platon'a da yaklaştırır, o da Platon gibi dünyadaki görünüşlerin gerçekliğini sorgularken, Tanrı gibi bir aşkınlık, metafizik arayışındadır.¹¹⁸ Baudrillard'ı Platon'dan ayıran bir husus ise Baudrillard'ın tanrının öldüğü çağa denk gelmesidir. O, anlam ve değer kaybaldığı zamanın insanıdır ve bu zaman gerek bu kayıp gerekse tanrının ölümünden dolayı insanlık tarihinin en önemli olayının gerçekleştiği zamandır.¹¹⁹

Baudrillard için, gerçeklik ilkesi, bir toplumun çok uzun çabalar sonucu oluşturup şekil verdiği ve tam bir itaatle itaat ettiği ilkedir.¹²⁰ İçinde bulunduğumuz zaman diliminde ise gerçeklik kaybolmuştur, dahası o ölmekte ve onu yaşatmaya çalışmak da gereksiz bir eylem haline gelmiştir ve gerçekliğin yerini bütünsel gerçeklik, sanal gerçeklik almıştır. Gerçekliğin kaybolmasından bahseden Fransız düşünürün, kastettiği şey fiziki değildir, eşyaların, kişilerin karşımızda bulunup bulunmamasından ya da onlara dokunup dokunamamamızdan bahsetmiyor; bahsettiği şey, gerçekliğin metafizik boyutudur yani gerçeklik ilkesidir. İlkesinden yoksun kalmış gerçeklik de varlığını uzun süre sürdüremez, gerçekliğin yerini bir ilkeden yani metafizik boyuttan yoksun olan bütünsel, sanal gerçeklik alır. Gerçeklik tutkusu yerini herkesin uyması gereken, otomatik olarak üretilen gerçeğe inanma zaruriyetine bırakır. Gerçeklik ve yerini bıraktığı sanal gerçeklik bu bakımdan bir korelasyon içindedir, sanal gerçekliğin tamamen zuhur edip her yere nüfuz edebilmesi için gerçekliğin tamamen kaybolması gerekir, bu yüzden de gerçekliğe duyulan tutkunun her geçen gün daha çok gerçekliğe duyulan inanç tarafından kuşatılması için çaba sarfedilmektedir.¹²¹ Gerçeklikle beraber ölüp yok olmuş ve yokluğuyla da Bütünsel Gerçekliğe yol açan göstergeler, imgeler ve simülakrlara boyun eğip onların hileleriyle değişikliğe uğrar. Baudrillard, hilelerin gerçeği kapladığı ve bozduğu bir ortamda artık kuluna sahip çıkabilecek Tanrı da yoktur diyerek Nietzscheci çizgiye katkıda bulunur.¹²²

¹¹⁸ Dağ, *Ölümçül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, s. 148.

¹¹⁹ Kasım Küçükalp, "Nietzsche'nin Nihilizmi Alt Etme Projesi", *Kaygı Uludağ Üniversitesi Felsefe Topluluğu Dergisi*, S. 1 (2002), s. 39.

¹²⁰ Oğuz Adanır, *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, Eylül Sanat Yayıncılık, 2017, s. 107.

¹²¹ Jean Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, çev. Oğuz Adanır, 2. b., Doğu Batı Yayınları, 2015, ss. 14-16.

¹²² A.g.e., ss. 63-64.

B. YENİDEN ÜRETİLEN GERÇEKLİK

Gerçeğin üretimi hatta sürekli olarak yeniden ve yeniden üretimi, bugünkü dünya sisteminin günlük rutinlerinden biridir. Sistem, her gün gerçeği yeniden üretebilmek için şeyleri, göstergeleri, eylemleri özlerinden, köklerinden, amaçlarından koparmıştır.¹²³ Bunu yapması şarttır çünkü bir saksıya başka bir şey ekebilmek için öncelikle orada ekili bulunan şeyi kökünden koparmalısınız ki orada bir zamanlar dikili bulunan bitki yaşamına devam etmesin, tabiri caizse sistem burada dikili olan göstergeleri, eylemleri her gün söker ve her gün yerine sanal gerçekliği eker. İnsanın hayata tutunmasını sağlayan oksijeni de artık sanal gerçeklik salgılar, oksijen solumayan insan öleceği için de insanlar bu saksıda ekili olanın gerçeklik olduğuna koşulsuz şekilde inanmalıdır. Nietzsche'nin, Baudrillard'ın yanında zayıf görünen sanal gerçekliğe inanan insanlar, sadece zayıf oldukları için gerçeklik konusunda kendilerini aldatmazlar, zorunda oldukları için de yaparlar, hayatta kalmak için bunu yapmak zorunda olduğunu sonuna kadar hissederler. İnsanların çoğu, hakim olan düzene -hele bir de güzel işliyorsa- uymak konusunda tereddüt göstermezler, aksi takdirde kendileri bir düzensizlik, güvensizlik, bitmek bilmeyen arayış ve karşı koyma eylemlerinde bulunmak zorunda kalacaklar. Sistemin insanları kilitlediği en kritik yerdir bu, insanları ortada bulunmayan çözümler ve güvensizliklerle kendine sıkıca bağlar. Bu konuda Zygmunt Baumann'ın şu sözü sistemi yansıtmaktadır:

“Kendilerine özgü güvensizlik korkusuyla kamçılanan çalışanlar olduğu sürece kamçı şaklatacak müdürlere kimin ihtiyacı var?”¹²⁴

Buradaki basit bir işçi-işveren çatışması değildir. Sadece işçiler değil bütün insanlar sistemden uzakta kalmaktan yani güvensizlikten korkarlar, kendilerini bağlı hissetmek, varlıklarını hissetmek için yaparlar her şeyi, bu yüzden tüketirler, bu yüzden televizyon izlerler, bu yüzden düşüncelere sahip olurlar vb.

Gerçeklik biçim değiştirmiştir ve yerini yapay olana, sözde nesneye bırakmıştır artık kod öğelerinden oluşan, yaşamın her alanında gerçekleşen yeni-gerçek vardır; hipergerçek. Hipergerçek, gerçekliğin nitelik ve öğelerinden bir model çıkarır, buna bir yapının veya durumun rolünü oynatır ve en son olarak kitle iletişim araçlarıyla gerçeklik gücüne ulaşır, kendisi gerçeklik gücüne ulaşınca da onun varlığı uğruna gerçek

¹²³ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, ss. 12-13.

¹²⁴ Zygmunt Bauman, *Cemaatler Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*, çev. Nurdan Soysal, 2. b., Say Yayınları, 2017, s. 136.

buharlaştırılır.¹²⁵ İnsanoğlu böylece doğa yasalarıyla alakası olmayan orijinal bir ortadan kaldırma icat etti.¹²⁶ Gerçeğin yok oluşu da gerçek yok oluştan yani ölümden mahrumdur; sanal, bir gerçeklik olan ölümü de ortadan kaldırmaya çalışır, bu yüzden artık hiçbir şey ölümle değil, doygunlaştırma, şeffaflaştırma ve simülasyona aktarılma işlemlerinden geçirilerek yok edilir.¹²⁷ Ölümden mahrum bırakan, yani ölümsüzlük üreten sistem, ölümsüzlüğüyle hem kitleleri baştan çıkarmakta hem de kitleleri nelerden mahrum bıraktığını gizlemektedir, eğer bir ceset yoksa ölüm de yoktur. Sistemin ölümü gizlemeye çalışmasına Orta Çağ ile modern zamanlardaki mezarlık anlayışlarını örnek verebiliriz; Orta Çağ'da ölü, ölüm dışlanmaz, mezarlıklar şehirlerin etrafında bulunur, böylece Orta Çağ insanı yaşamla ilgili olduğunu kanıtlar. Modern toplumlardaysa ölüm tamamen dışlanır, mezarlıklar şehrin dışına itilir ve oralarda bulunur. Hayatta, bilimde, yaşamda ölüm silinmeye çalışılır, böylece sistem ölümünü de gizlemeye çabasını güder.¹²⁸

Baudrillard, sistemin işlediği cesetsiz cinayeti yani bir ölümün olmadığı düşünülen durumdaki cinayeti kusursuz cinayet olarak tanımlar. Bazı filmlerde görürüz, bir kişi öldürülür ve katil buna intihar süsü vererek işin içinden kolayca sıyrılır. Bu, başarılı bir cinayettir ama kusursuz değildir, çünkü ortada bir ceset yani ölüm vardır, kusursuz cinayeti kusursuz yapan şey, ortada bir ölümün görülmemesidir. Kusursuz cinayette cinayetin kusursuzluğu, cinayetin kendisidir. Gizemi ise katil ile maktulün, özne ile nesnenin birbirine karışıp bir olmasıdır. Bu cinayetin de bir bedeli vardır elbet, o da kusursuz cinayetin yeniden üretilecek olmasıdır, her alanda yeniden üretimi sürekli diri ve işler durumda tutmak zorunda olan sistem, kusursuz cinayeti de sürekli üretmelidir.¹²⁹

Dünyanın kusursuz olması gerçekliğin var olamayacağı anlamına gelir ama belirttiğimiz gibi kitlelerin, kişilerin gerçekliğe ve yaşama duyduğu inanç, bir gerçekliğin, anlamın var olduğu konusunda fikir birliği oluşturur, kusursuzluğun temeli, bu inanç ve fikir birliğine dayanır.¹³⁰ Dünyanın yazgısallığa, anlama sahip oluşunu da ortadan kaldıran kusursuz cinayet aracılığıyla dünya varoluş nedenini, yaratıcısını da kaybetmiştir.¹³¹ Nesneler sisteminde yaratıcı Tanrı'nın yerini seri üretimin alması gibi,

¹²⁵ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 160.

¹²⁶ Jean Baudrillard, *Neden Her Şey Hala Yok Olup Gitmedi?*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012, s. 7.

¹²⁷ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 11.

¹²⁸ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 13.

¹²⁹ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 10.

¹³⁰ A.g.e., s. 22.

¹³¹ Jean Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, çev. Oğuz Adanır, Leyla Yıldırım, Paragraf Yayın, 2005, s. 73.

dünyanın ve gerçekliğin yaratıcısı sanallık olmuştur. İnsanlar, yaratıcıya yağmur duasına çıkmıyorlar, meydana gelen felaketlerde veya mucizelerde yaratıcıya sığınıp ona şükretmiyorlar, bunlar yerine sanallığın ürettiği gerçekliğe inanıyor ve sorgulamadan kabul ediyorlar. Bu inanç ve kabul etmişlikte, aşkınlık bulunmaz, kusursuzluğa ulaşma ve sanallık süreci, düşlerimizin, ütopyalarımızın biçim ve bilgilerinin karşımıza haber bilgisi olarak çıkması sürecidir, bu süreçte tüm biçim ve bilgiler yeniden üretilme döngüsüne tabi tutulur. İnsanlar da kendilerini sürekli yeniden üreterek, klonlayarak sürece ve döngüye yardımcı olurlar.¹³²

Kusursuz cinayet, dünyanın çoğaltılma suretiyle gerçekleştirilmesidir. Baudrillard, çoğaltma hakkında Arthur Clarke'ın şu hikayesini örnek verir; Tibetli keşiş topluluğu yüzyıllardır kendilerini Tanrının 9 milyar adını yazmaya adanmıştır ve bu işlemi bitirdiklerinde dünyanın sonunun geleceğine inanırlar. Yüzyıllardır uğraşmalarına rağmen çok fazla yol alamayan keşişler, yazma işleminden usanmışlardır ve bu iş için IBM teknisyenlerini tutarlar. Teknisyenler tapınağa kurdukları bilgisayar düzeneği aracılığıyla birkaç ay içinde Tanrının 9 milyar adını yazma işlemini bitirirler, bir yandan da Tibetli keşişlerin yaptırdıkları işe anlam veremezler. Teknisyenler işlerini bitirdikten sonra tapınaktan ayrılarak yola koyulurlar ve dönüş yolunda gökyüzündeki yıldızların tek tek söndüğünü görürler. Teknisyenler, kullandıkları bilgisayar kodları aracılığıyla tüm ihtimalleri bulup tüketmişlerdir, Baudrillard insanlığı bekleyen şeyin de bu olduğunu söyler. Tüm ihtimalleri tüketip dünyayı yok olması için hareket geçirmek, işte sanal kavramının insanı ulaştıracağı yer burasıdır.¹³³ Sanal konusunda Baudrillard'ın söylediği başka şey de şudur:

“Sanalla, yalnızca Gerçeğin ve Göndergeselin ortadan kaldırılması çağına değil, aynı zamanda Öteki'nin yok edilmesi çağına da giriyoruz.

Bu sadece şu yada bu topluluğu hedef alan etnik bir arındırmanın değil, ama bunun ötekilik biçimlerine karşı saldırıya geçen bir etnik arındırmanın eşdeğeri olacaktır.

Olabilecek bütün tedavi biçimlerini devreye sokarak soruşturulan ölüm çağı.

Estetik cerrahi ile tuzağa çekilen yüzün ve bedenin çağı.

Sanal gerçeklik ile silinen dünyanın çağı.

Bireysel hücrelerin kopyalanmasıyla günün birinde yok edilecek olan bizlerin çağı.

Ve sürekli iletişim içinde düpedüz çözünmekte olan ötekinin çağı.

¹³² A.g.e., ss. 76-77.

¹³³ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, ss. 40-41.

Eğer bilişim, gerçekliğe karşı işlenen kusursuz cinayete sahne oluyorsa, iletişim de ötekiliğe karşı işlenen kusursuz cinayete sahne olmaktadır.

Artık öteki değil; iletişim.

Artık düşman değil; pazarlık.

Artık avcılık değil; mutlak olumluluk.

Artık ölüm değil; kopyanın ölümsüzlüğü.

Artık ötekilik değil; özdeşlik ve farklılık.

Artık baştan çıkarma değil; cinsel ayrımsızlık.

Artık yanılsama değil; aşırı gerçeklik, Virtual Reality.

Artık giz değil; saydamlık.

Artık yazgı değil.

Kusursuz cinayet var.”¹³⁴

Dünyanın başlangıçtan beri gerçek olmadığını düşünen Baudrillard, dünyanın gerçekliğini sonradan kazandığını ve uzun çabalar sonucu elde ettiği bu kazanımı gittikçe yitirip tamamen olmasa da sanallaştığını belirtir. Gerçekliğin inkar edildiği dünya, işlemselleşir, nesnelleşiyor, hipergerçekleştiriliyor? ve dünya kusursuz bir cennete dönüşüyor.¹³⁵ Aslında yanılsama olan dünya, kendi halindeyken katlanılmaz bir biçimde olduğundan onu gerçeklik gücünden, anlamdan, rastlantısallık ve yanılsamadan kurtarmak gerekir, bu yüzden simülatif şekilde dünya yanılsamasının yanılsamalığine son verilir. Simülasyonla seri üretilen, çoğaltılan gerçek, bizim için esasında felakettir, katlanılabilir bir felaket. Yanılsama yükünden kurtulabilmek için anlamın, gerçeğin gerçekten bulunmadığını bildiğimiz halde, yine de üretmekteyiz, bu sefer de yanılsama yükünden kurtulup felakete doğru yol almaktayız.¹³⁶ Esasında yanılsamadan kurtulmak diye bir şey de yok, çünkü yanılsama ve yanılsama tutkusu, cinsellik ve mutluluk tutkularından daha kuvvetlidir,¹³⁷ yani insanlığın uğruna gerçekliği feda ettiği mutluluk ve rahatlık bile yanılsamaya nazaran daha zayıf ve güçsüz şeylerdir. Sonuç olarak günümüzde ne tarafa doğru hareket edilirse edilsin insanlığı büyük bir sıkıntı beklemektedir, her hareketin hayatımıza zarar vermesinden dolayı bulunduğumuz durum bir paradoksa benziyor Baudrillard, bu konu hakkında ayrıca şunlar söyler:

“Yanlış olarak kabul edilmediği sürece, bir yanılsamanın değeri bir gerçekliğin değeriyle tam olarak aynıdır. Ama yanılsama bir kez yanılsama olarak görülürse, artık yanılsama niteliğini yitirir. Demek oluyor ki, ancak ve ancak yanılsama kavramının kendisi, kendi başına bir yanılsamadır.”¹³⁸

¹³⁴ A.g.e., ss. 135-36.

¹³⁵ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 31.

¹³⁶ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, ss. 30-31.

¹³⁷ A.g.e., s. 19.

¹³⁸ A.g.e., s. 70.

Bu yüzden Fransız düşünür, hakikatin ve gerçekliğin hızlıca kurtulunması gereken şeyler olduğunu çünkü bunları elinde tutanın kaybedeceğini belirtir.¹³⁹ Bu konuda Baudrillard, Nietzsche'den şu alıntıyı da yapmıştır:

“Hakikatin örtüsü kaldırıldığında, onun hakikat olarak kalacağını sanmıyoruz.”¹⁴⁰

Evrenimiz hiçbir gerçek sürprize, şiddete ve tutkuya yer açmaz artık ve her şeyi hipergerçekleşmek zorunda bırakır, bu durumda gerçeğe kendinden geçmek, kendi kendine benzeyerek donup kalmak düşer.¹⁴¹ Gerçek artık akılcı bir görünüme sahip olmak zorunda değil, bununla başa çıkabilecek durumda da değil, gerçeğin görüntüsü gerçek bile denemeyecek kadar sentetik bir üretim olan hipergerçek işlemselliğe sahiptir ve tüm gönderen sistemini tasfiye etmiştir.¹⁴² Hipergerçek bir şeye dönüşmekle beraber geleneksel üretimin her özelliğinin devasa boyutlarına sahip olan maddi üretim, her yerde gerçeğin hipergerçeğe benzemesini sağlar, bu da bize çağımızın hastalığının, gerçeğin üretimi ve yeniden üretimi olduğunu bir kez daha gösterir.¹⁴³ Gerçeklik yeniden üretilen bir şeyden ziyade zaten yeniden üretimi tamamlanmış şeydir, onun hipergerçekliğe geçişi de bu şekilde yapılır.¹⁴⁴ Gerçekliğin hayatımızdan çıkması ve hipergerçekliğin her yeri sarması, günden güne daha fazla pekişmektedir. Modellerin gerçek düzeyine yükseltilmesi ve gerçeğin bu şekilde yıkıma uğratılması, bütün biçimleri sarmaktadır,¹⁴⁵ Hipergerçeklik hayatın her alanında görülmekte ve kendisinin olmadığı bir alan bulmak ve dahası onu tespit etmek de zorlaşmaktadır. Yakalanıp algılanması çok zor olan, gizlilik içinde olan hipergerçek, görünüşte gerçekten daha gerçektir ve bütün kitle iletişim araçlarını ise kendisinin üretimi için kullanmaktadır.¹⁴⁶

Hipergerçekliğin sardığı yerde ahlak ve aşkınlık bulmaya çalışmak da boşuna, burası artık ahlaki ve aşkınlığın bulunduğu bir yer değildir, böyle bir gerçekliğin varlığının da lüzumu yoktur. Sanal, dünyayı ortadan kaldırmış ve onun kusursuz ikizini kullanıma sokmuştur.¹⁴⁷ Sanal gerçeklik, dünya ile aramızda bulunan boşluğu doldurma

¹³⁹ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 11.

¹⁴⁰ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, s. 76.

¹⁴¹ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 76.

¹⁴² Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, ss. 14-15.

¹⁴³ A.g.e., s. 43.

¹⁴⁴ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 131.

¹⁴⁵ Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, s. 213.

¹⁴⁶ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 70.

¹⁴⁷ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, ss. 22-23.

görevini yerine getirir, çünkü gerçeklik bunu yapabilme gücünden yoksundur.¹⁴⁸ Artık o, görünmez ayrıntılardan, duyulmaz şeylerden ve sübliminal mesajlardan oluşur, kendi varoluş amacını yitirmiş ve bu amacının ötesine geçmiştir, artık gerçeğe varlık nedenini sormak anlamsızlıktır, bu sebeplerden ötürü de felsefi eleştiri öz olarak sona ermiştir.¹⁴⁹ Gerçek, sanal yüzünden bir tartışma konusu haline gelmiştir, önceden felsefe, gerçeği tartışma konusu haline getirirdi ama bunu gerçeğin sona ermemesi için yapardı, halbuki sanal tam tersi, gerçeğin sona ermesi için yapmaktadır.¹⁵⁰ Günümüzde ölü madde, beden, dil yetisi barındıran gerçeklik, tüketicinin bir gerçeklik depolamasıyla kendini rahatlattığı üretim düzeninde yerini cinsellik, arzu gibi şeylere bırakmıştır.¹⁵¹ Nesnenin gerçeğin imgesi olmaya son vermesi ve yerini sanal gerçekliğe bırakmasıyla kapı dışarı edilmiştir, gerçeğin parçaları da ancak teknolojiyle birbirine bağlanabilir durumdadır.¹⁵² Yok olmuş her şey sanal olarak müzelerde, turistik yerlerde, bilgisayar arşivlerinde bulunabilir, yok olmuş her şey soyu tükenmiş dinozorların Jurassic Park filminde dinozorların yeniden türetilmesi gibi üretilir.¹⁵³

Örneğin müzik, bir gönderenden yoksun sentetik ses dalgalarına indirilmiştir ve gerçek manada müzik olmaktan da çıkmıştır. Teknik müdahale, imgeleri sentetikliğe, dijitalliğe, yapaylığa, rastlantısal olmayan biçime sokarak imge olmaktan uzaklaştırmıştır.¹⁵⁴ İmge, zaman boyutuyla ilişkisini kaybetti ve yerini sahte röportaj, sahte fotoğraflarla gerçek imgenin yerini alan sentetik imgeye bırakmıştır.¹⁵⁵ Sentetik imge, sanal olarak anında üretilabiliyorken imgenin hakikatle veya gerçekle ilişkisi kalmadığı gibi bizim gerçekten asla emin olamamamızı sağlar.¹⁵⁶ Mutluluk, statü, refah, rahatlık gibi şeyler için imge kurban edildi, insanlar karşılığında aldığı şeyden dolayı imgeyi feda etmekten memnun olsalar da bu memnuniyetleri pek yerinde değildir. Bu konuyu örneklendirmek için Baudrillard 1930'lu yıllarda çekilen Praglı Öğrenci isimli bir sessiz filminden örnek verir: Fakir ve ihtiraslı bir öğrenci hayatından iyice sıkılmıştır, bunların üstüne bir zengin kıza aş

¹⁴⁸ A.g.e., s. 40.

¹⁴⁹ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 294.

¹⁵⁰ Jean Baudrillard, *İmkansız Takas*, çev. Ayşegül Sönmezay, 3. b., Ayrıntı Yayınları, 2018, s. 45.

¹⁵¹ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, s. 57.

¹⁵² Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, ss. 16-17.

¹⁵³ Jean Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, çev. Yaşar Avunç, Ayrıntı Yayınları, 2002, s. 148.

¹⁵⁴ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 24.

¹⁵⁵ Baudrillard, *Neden Her Şey Hala Yok Olup Gitmedi?*, s. 29.

¹⁵⁶ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, ss. 86-90.

cık olur ve fakir olduğu için aşkına karşılık alamaz. Onun bu halinden dolayı şeytan onun karşısına çıkar ve gölgesini kendisine vermesine karşılık istediklerine sahip olmayı teklif eder. Pazarlık yapılır, gölge satılır, şeytan gölgeye sahip olurken genç öğrenci zenginliğe ve diğer istediği şeylere sahip olur. Öğrenci artık önünde, arkasında ve aynanın karşısında gölgesini göremeyecektir ama hep istediği zenginliğe, statüye sahiptir. Aradan bir süre geçtikten sonra şeytan, öğrencinin gölgesini canlandırarak onun hayatına musallat olur, işlerine karışır, hayatı ona dar eder. Şeytan, öğrencinin imgesiyle öğrencinin yanına görüşmeye gider, en sonunda tartışma başlar, alevlenir, büyür ve öğrenci gölgesine ateş eder. Fakat ölen kendisidir ve gölgesi buharlaşmıştır, çünkü zaman içinde gölgesi öğrenciden bağımsız olarak gerçek ve canlı hale gelmiştir, gölgesiyle kendisinin gerçekliği yer değiştirmiştir.

Aynadaki imge (gölge), yaptığımız şeylerdir, biz yaptığımız şeylere göre şekilleniriz, eğer simgesel olarak imgemiz bize uygun olmazsa kendimize yabancılaşmışız demektir. İmgenin filmde satılması, kaybedilmesi hususu gerçek hayatta da geçerlidir, gerçek hayatta bunun karşılığı ise somut toplumsal yabancılaşmadır.¹⁵⁷

İmge veya gölgede söz konusu olan şey, dünyayla olan ilişkimizdeki şeffaflığın parçalanması, hayatın anlamının kaybedilmesidir. Praglı öğrenci, kendisine çözüm yolu olarak ölümü belirlemişse de sonuç olarak hayatını kaybetmiş ve yabancılaşmaya yönelik ideal bir çözüm olmadığını, yabancılaşmanın aşılamayacağını göstermiştir. Yabancılaşma, şeytanla pazarlığın ta kendisidir.¹⁵⁸ Durumunun hoşnutsuzluğunun farkına varan ve bir çözüm arayışında bulunan öğrenci, radikal bir çözüm bulacak kadar cesurdur ve ölürken gölgesine kavuşmuş olmaktan memnun olacak kadar da gerçekliğine düşkündür. Oysa günümüzde biz, Praglı öğrencinin ulaştığı bu noktaya hiç de yakın görünmemekteyiz. Gerçeklik için bir çaba göstermek bir yana onun feda edilmesi için şeytanla çok içten pazarlık yapmakta, gerçekliği varsaymakta ve onun yok olması için heves etmekteyiz.

Gerçek, teknik ve simülasyonun baskısı altında çözülürken yörüngesinden yani gerçek olmaktan çıkar ve böylece sanal, gerçeklikten kurtulmuş olur.¹⁵⁹ Teknik başarılar, yörüngesinden çıkmış gerçekliğe doruk noktasını yaşatır, bu sayede de çağımızda her

¹⁵⁷ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 247.

¹⁵⁸ A.g.e., s. 250.

¹⁵⁹ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 131.

zamankinden daha fazla gerçeklik bulunur.¹⁶⁰ Sanal, gerçekliğin yanında daha heybetli, daha büyük ve daha cezbedicidir, tıpkı bir bakkalla bir süpermarket arasında bulunan fark gibi bir fark vardır gerçekle sanal arasında.¹⁶¹ Sanal, gerçekliğe, toplumsala, siyasala, onların geçmiş ve gelecek imgelerine son verir ve gerçekliği, düşüncenin izlerini sanallıkla boyar.¹⁶² Sanal atılım, var olma ve büyümlü bir atılım anlamına gelir, her kararın seri, kısmi, parçalı olmasından dolayı onda özgürlük bulunmaz ama yine de özgürlüğü yok eden sarhoşluk ve büyülenme oluşturur.¹⁶³ Sanalın kendini durduracağı bir sınır görülmemiştir, çoğalmada, büyümede, hile yapmada herhangi bir sınır tanımaz, bu dünya insanların gerçek kabul ettiği ama daha önce hiç rastlamadıkları bir dünyadır ki insanlar bu dünyanın yeni numaralarını görünce kendinden geçer, baştan çıkar ve cezbedilir. Baudrillard, bu sanal evrendeki insanları ateşin yeni icat edildiği dönemdeki insanlara benzeter, onların doğa, çevre, gök olayları tarafından sömürgeleştirildiği gibi bu çağın insanların da sanal tarafından sömürgeleştirildiğini belirtir.¹⁶⁴ Nesnenin zamanında kendisini kullanan insanı ele geçirip insanı kullanmaya başlaması, tüketimin insanı ele geçirip tüketimi bir ihtiyaç bağlamından çıkarıp bir ritüele dönüştürmesi sanalın şu anda insanı kullanmasına denk olaylardır. İnsan, hayatın birçok alanında hakimiyetini yitirmiştir, binlerce yıldır süren evrenin ve evrendeki her şeyin, hayvanların, bitkilerin ve tabi ki nesnelerin ve alışverişin insan için olduğuna dair gerçeklik sona ermiştir, insanlar hala böyle olduğuna dair bir inanç ve anlayış taşısa da gerçeklik günümüzde tersine çevrilmiştir. İnsan artık nesne, tüketim, sanallık, sistem için vardır, insanlık artık bunların elinde bir metadır. İnsan sanalın elinde mutlu olur, çünkü sanal her şeyi insana verir, ama buna karşılık her şeyi de ondan saklar. Kendini sanalda gerçekleştiren özne, aslında nesneye, metaya dönüşür.¹⁶⁵

Baudrillard'a göre yaşamın ve şeylerin ulaştığı bu boyut, müstehcendir. Müstehcenlik ahlaki ve dini sınırların dışında bulunan biçim, görüntü ve sözler olmaktan çıkmıştır. Bu yüzden Fransız düşünür tarihin içinde olmadığımızı söyler, artık tarihsel dönem bitmiştir. Kurgusal akışlar, iş dünyasının akışları, sermaye akışı, bilgi akışı

¹⁶⁰ A.g.e., s. 84.

¹⁶¹ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 233.

¹⁶² Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 110.

¹⁶³ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 62.

¹⁶⁴ Baudrillard, *Cool Anılar V 2000-2004*, s. 105.

¹⁶⁵ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 157.

yitirilmiş, hepsinin yerini sanal biçim almıştır.¹⁶⁶ Bilgi akışı, reklam, teknoloji, kitle iletişim araçları sanallığa katkıda bulunur. Artık teknikte, düşüncede, politikada, sanatta, etikte, enformasyonda sadece sanal vardır.¹⁶⁷

Gerçekten daha gerçek görünen, hipergerçek görünür boyuttaki şeyler müstehcendir, artık ortada sır, gizem kalmamıştır, modern biçimler, toplum, ahlak, haber adına çekilen filmler, kısaca her şey müstehcenleşmiştir, müstehcenlikte bakılan şey çok ayrıntıya sahiptir, bakış ona bakarken kaybolup gider. Örneğin vücudu maske, göz farı gibi makyaj malzemeleri daha gerçekçi hale getirir ve kişiyi gerçek bir yüzden mahrum eder, bu durumun olduğu bir yerde de her şey hem müstehcen hem pornografiktir. Bir başka örnek de politikadır, politika her yere sirayet etmiştir ve her şeyi politikleştirmiştir, her şeyin politikleştiği yerde politiklik, politika olmaktan çıkıp sefil bir kültüre dönüşür. Tarih, ekoloji, toplumsal ve cinsellik de politika gibidir, müstehcenleşme süreci ilerledikçe de hepsi özgünlüklerini yitirir ve sıradanlaşır. Müstehcenliğin bu kadar artmasının sebebi, kültürel teknoloji ve toplumsallaştırma faaliyetidir.¹⁶⁸ Şeyleri müstehcenleştiren yapaylık, öznelere bozar, ortadan kaldırır ve anlamdan yoksun hale getirir, gerçek onun elinde mükemmelleşir ve yapaylaşır.¹⁶⁹

Sanal gerçeklik, videolarda, internette, televizyonda, telefonda vb. her yerde bizi tehdit eder ve mesafeleri kaldırır. Cinsiyetler arasında, zıt kutuplar arasında, özne nesne arasında, gerçekle yapay arasında mesafeler gitgide azalmaktadır. Mesela, gerçek zamanlı yayınlar olayların tarihselliğini ortadan kaldırır çünkü olaya çok yakın durur, reality showlar da bu işlevdedir. Bu işlevdeki programlar yüzünden kitle iletişim araçlarıyla, ekranla, sanalla aramızda boşluk kalmadı, bu programları izlerken programların içine giriyoruz. Bu yüzden makinelerin ve makinelerin ürettiği mesajlar, filmler, görüntüler, bilgisayar programları bize, onlarla olan etkileşimin iki kısmına da hakim ve bu yüzden biz onların uzantısı haline gelip onların sanal gerçekliği olduk.¹⁷⁰ İnsan makineleşirken sanal da makineleri zeki, duygusal, etkileşimli hale getirmeye çalışır.¹⁷¹ Özne ve nesne düalizmindeki tarafları tam tersine çevirir, böylece haberler bilgi değil, bildirme ve bilir

¹⁶⁶ Baudrillard, *İmkansız Takas*, s. 27.

¹⁶⁷ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 116.

¹⁶⁸ Jean Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011, ss. 70-77.

¹⁶⁹ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, s. 116.

¹⁷⁰ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, ss. 152-54.

¹⁷¹ Baudrillard, *Cool Anılar V 2000-2004*, s. 76.

gibi yapmaya; reklam, ideoloji, propaganda inanma değil, inandırma ve inanır gibi yapmaya; televizyon görme değil, gördürme ve görür gibi yapmaya dönüşmüş, bizler de eylemlerimizin ve düşüncelerimizin pasif öznelere dönüştük.¹⁷²

Gerçeği büyüleyici kılan şey, ona anlam veren şeylerden biri, onun yok olabilme ihtimaliydi ama gerçeğin ölümün elinden kaçması onu bir hayal kırıklığına dönüştürüp¹⁷³ anlamdan yoksun bıraktı. Artık günümüzde anlamsız olduğunu bilerek anlamı olmayana anlam vermekte,¹⁷⁴ görüntü gibi şeyleri¹⁷⁵ kontrol edip değiştirebildiğimiz ölçüde kabul etmekteyiz. Kontrol edebilmemiz, istediğimiz gibi şekillendirebilmemiz yazgısallığı ve rastlantısallığı engeller ve ortaya kurgu çıkar. Kurgunun bir biçimi bile hafızayı ve nesnel anlamı tamamen yasaklanması için yeterlidir.¹⁷⁶ Bu kurgusal ve rastlantıdan uzak yaşam içinde ayırt edebilme imkanı da azalır, hayatın bir anlamı var mı yok mu ayırt edemeyiz ve hayat öyle bir anlamsızlığa bürünebilir ki hayatın, yaşamın varlığını veya yokluğunu bile anlayamayız.¹⁷⁷ Yine de böyle bir dünya bile düzen içindedir, anlamın ve gerçekliğin yokluğu düzenin yokluğuna delalet etmez. Sistem, içine aldığı her şeye aynı muameleyi uygular, her şey anlamsızlaştırma, yeniden üretme, gerçekliğini yitirme işlemlerine tabi tutulur. Baudrillard, bu konu hakkında Alman oyun yazarı Bertol Brecht'in İki Mültecinin Konuşmaları'ndan şu olayı aktarır:

“Ziffer şöyle der: ‘Bu bira, bira değil. Ama bu durum, bu sigarın da sigar olmaması olgusuyla dengeleniyor. Eğer bira, bira olmasaydı ama sigar, sigar olsaydı durum içinden çıkılmaz olacaktı.’ Düzen, böylece, birçok düzensizliğin uyumlu bir biçimde dengelenmesiyle sağlanır.”¹⁷⁸

Peki gerçeklik kurtarılabilir, bu düzene son verilebilir mi? Baudrillard, bu konuda olumsuzdur. Uzun süre sonunda hakimiyeti eline geçiren, dünyanın biçim değiştirmesini sağlayıp yaşadığımız zaman dilimini farklılaştıran ve gerçeğin tüm itibarını sıfırlamakla birlikte ona inanmayı sağlayacak göstergeleri de sıfırlayan¹⁷⁹ sistem, kendisine gelecek tehlikelere dayanacak, bunları savuşturabilecek ve kendisinin temizlenmesine karşı koyacak güce sahiptir; gerçeği dönüştürme, dünyayı anlamsızlaştırma ve kendisini savunma durumlarında oldukça radikal bir tutum sergiler. Sistemin davranışların ve

¹⁷² Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 183.

¹⁷³ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, s. 56.

¹⁷⁴ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 80.

¹⁷⁵ A.g.e., s. 84.

¹⁷⁶ A.g.e., s. 30.

¹⁷⁷ A.g.e., s. 68.

¹⁷⁸ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 88.

¹⁷⁹ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 20.

radikal tutumunda ahlaki bir kaygı da söz konusu değildir. Baudrillard, sistemin bu ahlaksızlığına karşı ahlaki olmayan çözümlemeler sunan kişilere yobaz derken, bu çözümleri de hayalci ve sorumsuz olarak niteler.¹⁸⁰ Baudrillard bu çözümler ve çözümçüler karşısında patafizik tabirini kullanır. Patafizik, günümüzün alaycı, böbürlenene düşsel bilimidir, bu bilimin amacı kendi varoluşuna güvenen ama bunun yanılsama olduğunun farkında olmayan kişilerin ve şeylerin böbürlenmesini sağlamaktır.¹⁸¹ Çözümleri öne süren kişiler ne kadar ciddi olursa olsun esasında alaycıdırlar, çünkü öne sürdüğü çözümlerin yapacağı etki ancak bir alay etmenin yapacağı etkiye eş değerdir ve bu kişiler de her halükarda patafizikçidir.

¹⁸⁰ A.g.e., s. 19.

¹⁸¹ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 91.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. GERÇEKLİĞİN FARKLI ALANLARDAKİ TEZAHÜRLERİ

A. SİMÜLASYON KURAMI

Baudrillard’la özdeşleşmiş en ünlü düşünce simülasyon kuramıdır, 1981’de çıkarttığı *Simülarklar ve Simülasyon* kitabında ayrıntılı bir şekilde anlatıp temellendirdiği simülasyon kuramı, gerçekliğin yitirildiğini en açık şekilde ortaya koyduğu kuramdır. Radikal düşüncelerin sahibi Baudrillard, dünya çapında ilk kez bu kuramıyla ses getirmiş ve otorite haline gelmiştir. Nesne ve tüketim anlayışları üzerine yaptığı çalışmalarında hayata yön veren anlayışların ve dinamiklerin değiştiğini ilan ediyor, bu temel üzerine düşünce hayatını devam ettirir ve bir süre sonra ortaya gerçeklik hakkında daha ayrıntılı düşünceler ve simülasyon kuramı çıkar. Bu kuramdan sonra Baudrillard’ın düşünceleri ve tanınırlığı daha nevi şahsına münhasır bir konuma gelir.

Simülasyon kuramındaki temel kelimeleri Fransız sözlüklerinde araştıran Adanır, şu sonuçlara ulaşmıştır:

“Simülakr: Bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm.

Simüle Etmek: Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmak.

Simülasyon: Bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesi.”¹⁸²

Baudrillard ise simülakr ve simülasyon hakkında şunları söylemektedir:

“Hakikati gizleyen şey simülakr değildir. Çünkü hakikat, hakikat olmadığını söylemektedir. Simülakr hakikatin kendisidir.”¹⁸³

“Bir köken ya da bir gerçeklikten yoksun gerçeğin modeller aracılığıyla türetilmesine hipergerçek yani simülasyon denilmektedir.”¹⁸⁴

¹⁸² Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 7.

¹⁸³ *A.g.e.*, s. 13.

¹⁸⁴ *A.g.e.*, ss. 13-14.

Ama hemen şunu belirtmek gerekir, her ne kadar sözlük tanımında ‘gerçekmiş gibi sunmak’ tabiri geçse de simüle etmek, -mış gibi yapmak değildir, çünkü -mış gibi yapmanın gerçeğe bir zararı dokunmaz ama simülasyon gerçeğe zarar verir, gerçekte sahte arasındaki farkı kapatır, bir şey gerçek mi sahte mi olduğunun anlaşılmasına engel olur. Burada Baudrillard’ın kendi örneğini vermek konuyu daha anlaşılır kılacaktır. -mış gibi yapmak, hasta olmayıp kendini yatağa atarak etrafındakileri hasta olduğuna ikna etmeye çalışan kişinin yaptığı şeydir, bu kişiye bazı tetkikler yapılırca hastalığa dair herhangi bir semptoma rastlanmaz ve kişinin gerçekten hasta olmadığı anlaşılır, ama simülasyon, hasta olmayan ve kendisine yapılan tetkiklerin sonucunda hastalığın semptomlarını gösteren kişidir. İşte bu noktada kişi hasta olmamasına rağmen hasta olduğu sonucuna kolayca varılabilir, simülasyon da bu yüzden tehlikelidir, ona karşı bir savaş açılrsa dahi onu tespit etmek çok zor, bazen de imkansız olabilir. Simülasyon, aslı yerine göstergeleri konulmuş gerçektir, kusursuz ve programlanabilen bir makinedir, bu kusursuz ve programlanma yetisiyle birçok alana, duruma rahatça uyum sağlayabilen makine yüzünden gerçek asla geri dönemez ve onun yerinde kendini sürekli yineleyebilen ve üretebilen hipergerçek vardır.¹⁸⁵ Gerçekliğin simülakrlar aracılığıyla gerçek dışı hale gelmesi işlemi olan simülasyon, Platon ve yüzyıllardır Platon’u takip eden geleneksel Avrupa düşüncesi karşıtı bir işlemdir. Her ne kadar uzun süre Tanrı düşüncesi, Platoncu tanrı anlayışının simülakrlarıyla şekillendirilse de tanrı düşüncesi hiçbir zaman metafizik formunu yitirmemişti, günümüz simülasyon anlayışının en sıkıntılı yanı da gerçekliğin metafizik bağını ortadan kaldırması olmuştur.¹⁸⁶

Baudrillard, simülasyonun temelinde teknik ve teknolojinin, akılcılığın, hümanizm yanlısı entelijansiyanın,¹⁸⁷ ıllıklığın, vahşiliğın, sorumsuzluğın, bencilliğın, bilinçsizliğın, toplum dışılığın, kültürlerin karşısında hain olmanın¹⁸⁸ olduğunu belirtir. Burada iki farklı kategoriden unsurlar var. Birincisi, bugünkü Batı medeniyetinin ve ideolojisinin temelini oluşturan unsurlardır, bugünkü Batı medeniyetinin temelinde bulunanların simülasyonun temelini de oluşturması, gerçekliğe Batı’nın kendi elleriyle son verdiğini bir kez daha ortaya koyuyor. İkinci kısımdakiler ise ahlaki kriterlerdir, bu

¹⁸⁵ A.g.e., ss. 15-16.

¹⁸⁶ Ryszard W. Wolny, “Hyperreality and Simulacrum: Jean Baudrillard and European Postmodernism”, *European Journal of Interdisciplinary Studies*, C. 3, S. 3 (2017), ss. 77-78, doi:10.26417/ejis.v8i1.p76-80.

¹⁸⁷ Jean Baudrillard, *İlahi Sol*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2015, s. 34.

¹⁸⁸ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 26.

da gerçekliğin ortadan kalkmasının, simülasyonun iskanının ancak ahlaki kriterlerin yokluğunda gerçekleşebileceğini ve simülasyon düzeni devam ettiği sürece de ahlaksızlığın devam edeceğini gösteriyor. Simülasyon, toplum için müstehcendir, ahlakdışıdır ama asıl ahlakdışı ve müstehcen olan şey gerçeklik ve kesinliktir. Bir kişi gerçeğin var olduğu söylendiğinde gülerek tepki vermez ama simülasyonun var olduğu belirtilirse buna gülerek cevap verir, günümüzde insanlar bunun tam tersini yapmaları gerekirken maalesef kültürsüzlüğün, müstehcenliğin ve ahlaksızlığın dikte ettiğini uyguluyor.¹⁸⁹ Adanır, simülasyonun müstehcenliği hakkında şöyle söylüyor:

“Göstergelerin işlevleri vardır, oysa görünümler işlemseldir. Hiçbir anlamları olmadığı halde anlamları varmış gibi yapılmaktadır. Buna karşı görünüm müstehcen, ayartıcı olabilirler. Çünkü bu evrende geçerli olan hiçbir politik, ekonomik, toplumsal ve kültürel ideolojik ahlak bulunmadığından sistem kendi varlığını (yani bu ahlaksız, müstehcen ancak ayartıcı görünümünü) koruyabilmek amacıyla herkesin ahlaksızlaşmasına, müstehcenleşmesine (ve öyleyse ayartıcı olmasına) çanak tutacaktır.”¹⁹⁰

Fransız düşünür, simülakr düzeninin üç basamağı olduğunu belirtiyor:

1- Rönesans Döneminden Sanayi Devrimine kadar olan zanaat düzeyindeki doğal değer yasasının hakimiyetindeki kopya biçimlerinin olduğu dönem. Bu dönemdeki simülakrlar, ideal doğanın imgesi, taklidin ve kopyalamanın üstündeki doğal simülakrlardır. Bu dönemde ütöpik üretim biçimleri vardır.

2- Sanayi Devrimiyle beraber başlayan zanaat düzeyinin nispeten etkisinin devam ettiği ticari değer yasasının hakimiyetindeki otomatlar sayesinde hız kazanan üretim biçimlerinin olduğu dönem. Bu dönemdeki simülakrlar, tüm üretim düzenini kapsayan enerji ve güce dayanan makineyle somutlaşan üretken simülakrlardır. Bu dönemde bilimkurgu ve düş gücünün üretim biçimi vardır.

3- Günümüzde geçerli olan ve zanaat düzeyinin tamamen silindiği neo-kapitalist düzenin yapısal değer hakimiyetindeki simülasyon biçimlerinin olduğu dönem. Günümüzdeki simülakrlar, bilgi ve modelden oluşan tamamen hipergerçek, işlemsel simülakrlardır. Dönemimizde ne ütöpik ne de düşsel bir üretim biçimi vardır, nasıl bir biçimi olduğunu da bilmiyoruz.¹⁹¹

¹⁸⁹ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 120.

¹⁹⁰ Adanır, *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, s. 32.

¹⁹¹ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, ss. 10-12; Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 163.

İkinci ve üçüncü dönemin arasındaki bir diğer fark, otomatla robot arasındaki farktır. İkinci dönemin ‘varlığı’ olan otomat, insanın bir benzeriyken üçüncü dönemin varlığı olan robot veya makine ise insana eşdeğer bir varlıktır.¹⁹²

İmgelerin geçtiği aşamalar da bu simülakr ve simülasyon düzenine paraleldir:

1- Ayin gibi derin bir gerçekliğin yansıması olan imge; imge burada olumludur.

2- Büyü gibi derin bir gerçekliği değiştiren ve gizleyen imge; imge burada olumsuzdur.

3- Derin bir gerçekliğin yokluğunu gizleyen imge; burada imge, görünümün yerini almaya çalışır.

4- Gerçekliğin hiçbir çeşidiyle ilişkisi olmayan, yalnızca kendi kendinin simülarkı olan imge.

İmgeler, görüldüğü üzere bir şeyleri gizleyen durumdan gösterilecek bir şeyin kalmadığı duruma doğru evrilmiştir, bu da gerek gerçeklik gerekse simülasyon çağı açısından bir dönüm noktasını gösterir.¹⁹³ Bu aşamalar tablo halinde şu şekilde gösterilebilir:

Geçerli Dönem	Geçerli Değer	Değer Biçimi	Simülakr Düzeni	İşlem Mantığı
Rönesans	Doğal	Kullanım	Birinci Düzen	Sahtesini Yapma
Sanayi Çağı	Ticari	Değiş Tokuş	İkinci Düzen	Yeniden Üretme
Post-Sanayi Çağı	Yapısal	İşaret	Üçüncü Düzen	Simülasyon

Şekil 1: Viviani D. (2008), Simulacro. Una ipotesi di lettura della postmodernità, QuiEdit, Verona

Kaynak: Debora Viviani, “Jean Baudrillard: cynism or truth?”, 2015, s. 59

Zanaat dönemleri, sanayi dönemleri ve simülasyon döneminde kullanılan kelimeler, tabirler de değişiklik göstermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır.

Zanaat Çağı	Üretim Çağı	Simülasyon Çağı
Tanrı, Varlık	İdeoloji	Simülakr
Din	Emek Gücü	Kod
Rönesans	Sanayi Devrimi	Tasarım
Doğal Yasalar	Güç İlişkileri, Çatışma	İkili Karşıtlıklar
Varlık Metafiziği	Enerji, Belirlenim İlkesi	Belirlenim İlkesi, Viral

¹⁹² Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 93.

¹⁹³ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 20.

Gelenek	Avantgarde	Kitle Kültürü
Hakikat	Eşdeğerlik Mantığı	İkircilik Mantığı
Gösterge=Gösterilen	Gösteren ile Gösterilenin Mübadelesi	Gösterenin Göstergeyle Mübadelesi
Hiyerarşi	Sınıflar	Kitle
Kutsal, Büyü	Devrim	Felaket

Şekil 2: Zanaat, Üretim ve Simülasyon Çağlarındaki konu ve Kavramsal Geçişlerin Üçlü Yapısı

Kaynak: Melih Başaran, “Baudrillard, Jean”, Felsefe Ansiklopedisi, C.2, Yıl 2004, Bursa: Etik Yayınları, 2.202

Bu aşamalar, bölümler yine Batı’nın içinden geçtiği dönemlerden oluşmaktadır. Baudrillard konusunda çokça şerhte bulunmuş olan Adanır da simülasyon kuramını ve Baudrillard’ın diğer metinlerini kavrayabilmek için Batı ile dünyanın geri kalan bölgelerinin farklı tarihsel süreçleri yaşadığının farkına varılması gerektiğini, Baudrillard da günümüzde şeyleri anlayabilmek için simülasyonun tamamen denetim altına alınması gerektiğini belirtir.¹⁹⁴ Batının yüzyıllar önce başlayan sömürgeciliği günümüzde çeşitli evrenselleştirme faaliyetleriyle ve simülasyon kuramıyla devam ediyor. Simülasyon kuramı evrenseldir, küreseldir, hümanisttir, teknolojidir. Simülasyonu tüm bilgi ve medya silahlarıyla dünyaya dayatan sistem, simülasyon yönteminin başladığı yerle yani Batı’yla sınırlı kalmasını istememektedir. İnsanların düşüncelerine, algılarına, isteklerine yön verdiği bu yöntemin içine bilgi ve medya dünyasına erişim sağlayabilen her bireyin dahil edilmesi hem simülasyonun büyümesini sağlar hem de bu yöntemden muaf kalanlardan gelecek tehditlere karşı simülasyonu daha güvende tutar. Simülasyonda Batı insanı ve Doğu insanı diye bir ayrım da bulunmaz, simülasyonu tüm dünyaya hakim kılmak amaçlanır. Bu yüzden simülasyon kuramının küresel ve evrensel olduğunu iddia edebiliriz. Ayrıca simülasyon insanlara bir düşünce, algı, inanç, arzu aşılarken sürekli insanın sınırlarını ve kabiliyet ölçüsünü gözetir, dolayısıyla aşkın ve yüce bir kaynaktan alınıldığı bir şey de bulunmaz. Bu bakımdan hümanist olduğunu da iddia edebiliriz, tabi ki hümanistliğinin bir başka dayanağı da onun hümanist, modern Batı menşeli olmasıdır. Tüm bunlara da teknoloji sayesinde malik olur, teknolojik araçlar onun eli kulağı hatta bütün organlarıdır. Simülasyonun kök hücresinde dahi teknolojik gelişmeler ve atılımlar mevcuttur, onun varlığı teknolojinin gelişimi ölçüsünde zuhur etmiştir.

¹⁹⁴ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 9.

Batı, bir göstergenin, anlamın yerine başka bir şeyin koyulabileceğini ve yeni koyulan şeylerin eskilerin yerini alabileceğine inancı tamdır. Bu yeni şeyler, bir gönderenden yoksun, başlangıcı ve bitişi bilinmeyen, durdurulamaz ancak kendi kendinin yerine geçebilen şeylerdir.¹⁹⁵ Günümüzün bu temel stratejisi, sonsuza dek sürdürülmeye çalışılan simülasyon sistemidir. Bu sistemin dışına çıkılmaması, istikrarının bozulmaması için zihinlerde bir terör, caydırma, güvensizlik ve felaketler sonu yokmuşçasına, daima yeniden üretilir.¹⁹⁶ Yeniden üretim şeytani bir olaydır, simülasyonun denetim ve ölüm evreni olmasını sağlar,¹⁹⁷ gerçekliği ve anlamı bitmek tükenmek bilmeyen bir işkence sürecine tabi tutar. İşkence ettiklerine karşılık olarak insanlara mutluluk ve rahatlık verir, işkencenin bir sonu olmadığı gibi mutluluk ve rahatlığın da bir sonu yoktur, bu yüzden insanlarda bir bıkkınlık ve bıkkınlığın sonucu olarak sorgulama, anlam arayışı görülmez. İdeolojiler, inançlar, fikirler de bu çağda son buluyor, artık birbirine zıt uçlar arasındaki çatışma, diyalektik bu çağda sona ermiştir.¹⁹⁸ Yeniden üretimin sağladığı güncellik ve aksiyon insanın önüne sunulan şeylerden başını kaldırmasına müsaade etmez, insan tavukların sürekli yerdeki darıları didiklemesi gibi yeniden üretilen şeyleri didiklemekten dünyasının mahiyetini ihmal eder. Batı, bu durumda bir çıkış bulamaz, ne yöne gideceğini bilemez ve kısır döngünün içinde kavrulur durur; ideolojik, felsefi, politik, kültürel anlamlarını yitiren medeniyet, maddi olarak elde ettiklerini kaybetmemek adına bu kayıpları yadsır ve simülasyon evreniyle gizlendiğinden emin olur.¹⁹⁹

Simülasyon, Batı için araçlardan ve yöntemlerden sadece bir tanesidir, onun postmodern dünya içinde kullandığı araçlar, yöntemler, düşünme sahası ve fikirleri ise daha kapsamlı ve daha ayrıntılıdır. Sonuçta bu sistem ve simülasyon gibi sistemin araçları bir nevi Batı'nındır ve Batı için vardır.

B. POSTMODERN DÜNYANIN İŞLEYİŞİ VE BİÇİMİ

Postmodern dönem veya simülasyon çağı, Batı'nın hümanizminin, Aydınlanma Çağı rasyonalizminin ve ampirizminin, ilerlemeci tarih anlayışının oluşturduğu modernlik düşüncesi ve anlayışının doğurduğu bir sonuçtur. Batı'yı bu anlayışın

¹⁹⁵ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 19.

¹⁹⁶ A.g.e., s. 86.

¹⁹⁷ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 94.

¹⁹⁸ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 9.

¹⁹⁹ Adanır, *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, s. 27.

ulaşacağı noktanın vahim olacağı konusunda 19. yüzyılda Schopenhauer ve Nietzsche gibi düşünürler uyarıyordu. Sonraki yüzyılda ise modern zamanların eleştirileri birçok alanda yapılmaya başlandı. Sadece felsefe ve düşünce alanında değil, sinema ve sanat alanlarında da bu türden eleştiriler yer almaya başladı, ünlü sinema yıldızı Charlie Chaplin'in 1936 yapımlı modern zamanların eleştirisinin yapıldığı, sinema tarihinde kült olmuş *Modern Times* filmi buna örnek olarak verilebilir. Şunu da baştan belirtmek gerekir ki gerek dünya sistemi gerek simülasyon düzeni Batı'nın değerleri ve gelişimlerinin sonucundan kaynaklandığı için öncelikle Batı'yı sarmıştır, bahsedilen sistem açıklamaları öncelikle Batı dünyası için geçerlidir ve dünyanın geri kalanı için açıklamaların geçerlilik oranı değişmektedir, yine de dünya büyük ölçüde 'küreselleştiği' için yapılan sistem tanımlamaları Batı dışındaki toplumlar için de çoğunlukla doğrudur. Tabi ki dünyanın çeşitli yerlerindeki 'medeniyetle' etkileşimi çok az olan, bu düzenin dışında kalmış istisnai topluluklar vardır.

Modernlik imgelemin, hayalin, ütopyanın, idealin ve bunların alanındaki her şeyin teknik ve işlemsel bir gerçeğe aktarılmasını sağlar, aşkınlık ve yabancılaşmanın yok olduğu ve sadece sanal olarak tatminin geçerli olduğu bir evren vardır. Modernitede iyilik ve kötülük aşıldı ama iyiliğin ve kötülüğün ötesine doğru değil, berisine doğru bir aşılma, öznenin ütopyikleştirilmesi ve mükemmelleştirilmesi söz konusudur.²⁰⁰ Ayrıca geleneği aşıp geçme, onu yadsıma ve ona ters düşme gibi özellikleri de barındırır, çünkü onun için değerler, normlar, idealler yerine işlevsel nesneler vardır, bu nesnelere de kendine özgü bir değerden ziyade 'evrensel' değerler yükler.²⁰¹ Bu evrende artık yıkacak bir şey kalmadı, her şey yok edildi ve ekoloji, insan, hümanizm, güç vs. bir soruya dönüştü. Marksizm, psikanaliz, politik güçler ve diğer her şey analiz edildi, her şeyin radikal eleştirisi yapıldı ve diyalektikten kopuldu.²⁰² Küresel güç veya sistem, her şeyi bir simülasyon sürecine, reality şova çevirip ele geçirirken²⁰³ modernlik terimi; felsefecilerin, düşünürlerin yoğun analiz ve eleştirileri sonucunda yerini postmodern terimine bıraktı. Her türlü değer, idealin, düşüncenin, ideolojinin aşıldığı zamanda modernizm tabirinin kendisi de aşıldı. Bir jet uçağının ses duvarını aşıp geçmesi gibi modernitenin ulaştığı yer moderniteyi delip geçmiştir, elimizde yeni bir tabir, yeni bir

²⁰⁰ Baudrillard, *İmkansız Takas*, ss. 55-56.

²⁰¹ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, s. 80.

²⁰² Gane, *Baudrillard Live*, s. 93.

²⁰³ Jean Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, 2017, s. 14.

terim ve yeni bir tanımlama vardır; postmodernizm. Baudrillard’a göre postmodernizm, bir avuntu veya bir felaket habercisi olmaktan uzaktır, o ne pesimist ne de optimisttir, sadece yok edilen şeylerin kalıntılarıyla oynanan bir oyundur. Onun içerisinde bir anlam yoktur, onda ilerleme kaydetme (progressing) yoktur, sadece hareket etme (moving) vardır ve tarihin ötesindedir, bir diğer tabirle posttarihtir.²⁰⁴

Batı’da modernlikle beraber yıldızı parlayan, özellikle Sanayi Devrimi’nden sonra hakimiyeti kesinleşen kapitalizm ve kapitalizmin gelişimi, dönüşümü bugünkü sistemin işleyişinde en önemli faktörlerdendir. Bugün her iş alanında, her piyasada belli dinamikler ve işleyişler söz konusudur, insanlar tarafından pek dile getirilmese de ünlü iktisatçı Adam Smith’in bahsettiği “Görünmez Elin” bu alanlarda aktif olduğu yaygın olarak kabul edilir. Kapitalizm, sistemin önemli bir unsuru, askeri, ortağı, tamamlayıcısı olarak görülebilir, sistemin işleyişine ve isteklerine göre kolayca dönüşüp şekil alabilir ve almıştır. Bugün kapitalizm, önceki zamanlardaki üretim düzenini terk etmiş ve sistemin şeklini alarak bir simülasyon modeli olmuş ve hipergerçek bir düzen haline gelmiştir.²⁰⁵ Artık Marx’ın ciltlerce tanımlayıp eleştirdiği kapitalizm yok, gerçek bir emekçi sınıfı, gerçek bir sömürülenler ve sömürenler kümesi de yok, hepsi birbirine karıştı ve gerçekliğini yitirdi. Bu yüzden kuramsal eleştiriler, günümüz hipergeçekliğine ait olmayıp önceki simülarklar düzenine aittir, çünkü bugünkü sistem kendinden önceki dönemin unsurlarını saf dışı bırakmıştır.²⁰⁶ Sistem, gerçeklik düzeyinde yıkılma ihtimalini ve dönemini de aşmıştır, devrimciler de bunu yapacağını düşünmekle hata ediyorlar ve sonunda sisteme ait bir gerçeklik alanında sistemin sağladığı düş gücüyle sistemi yıkmaya çalışıyorlar.²⁰⁷ Ama günümüzde gerçekliğine güvenilecek bir kan emici, yabancılaştırıcı, sömürücü düzen bile kalmamıştır, her şey anlamını yitirmiştir.

Güncel durum; modernliğin, cinselliğin, kadının, çocuğun, sanatın, politikanın özgürleştiği, tam olarak modernliğin patladığı durumdur. Bu durum, özgürleşen şeylerin büyümesinin krizi durumudur, artık her şey özgür ve kriz içindedir. Tüm bu durumlar, simülasyon halidir, elden gelen tek şey ise simülasyon durumunu sürekli tekrar edip ideal ve hayalleri yeniden üretmektir. Bulunduğumuz yer, ütopyanın gerçekleştiği ve sona geldiğimiz noktadır, ama insanlar gerçekleşmemiş gibi yapıp ütopya ve ideal umutlarını

²⁰⁴ Gane, *Baudrillard Live*, s. 35.

²⁰⁵ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, ss. 3-4.

²⁰⁶ *A.g.e.*, s. 5.

²⁰⁷ *A.g.e.*, s. 72.

hipergerçekleştiriyor ve kendilerini simülasyon düzeni içinde tutuyorlar.²⁰⁸ İnsanın bedeni, düşünceleri, yaşamı, sistemin istediği doğrultuda düzenlenmeye çalışılır. Artık insanlardaki hafıza saf dışı bırakılıyor, güncelin müptelası haline getirilen insanların zihinlerinin ve düşüncelerinin hafızalarına ulaşmasına engel olunuyor,²⁰⁹ bu engelin devam etmesi için de sürekli olarak güncel yeniden üretilir, insanların hafızası yeniden ve yeniden tazelenirken insanların hafızalarının derinine inmesinin önü kesilir, hafızalarının yüzeydekileriyle idare etmeleri sağlanır.

Sistem, insanlardaki doyum noktasının da önüne geçmeye çalışıyor, insanlar bir açlığını başka bir açlıkla doldurmadığı sürece sistem insanların bir şeyden sıkılmasına, yüz çevirmesine izin vermez, hatta insanların yaşlanması, ölüme yakın olması da buna engel değildir. Sisteme göre, insanlar yaşlanınca yaşama karşı doygun bir tavırla rahatça yataklarında ölmemeli, yaşlandıkları zaman arzuları, kültürleri hatta libidoları yeniden üretilmeli ve ölene kadar bu yeniden üretim devam etmeli.²¹⁰ İnanmak, sevmek, istemek, bilmek, görmek eylemleri de kontrol edilmelidir. İnsanlar inanmıyor, inanana inanıyor, sevileni seviyor, istenileni istiyor, başkasının bildiğini biliyor, görme eyleminin de makinelere bırakılacağı günler ise uzak görünmüyor.²¹¹ Bunların hepsinde de klonlaşmanın ve şeylerin protezleşmesinin büyük payı vardır, şeyler protez konumuna yükseldiği için ölümsüzlüğe, eskimezliğe ulaştılar. Onların bu seviyesi klon evreninin ölümsüzlüğüdür ve tarihin sonu olmamasına benzer.²¹²

Günümüzde sistem her bir bireyi kuşatmıştır, bu kuşatma sonucunda ise büyük çoğunlukla bu bireyleri ve dolayısıyla onların bağlı olduğu kurumları değiştirir. Kişiler belli birinden olmaksızın herkes için oluşturulan düşünce, kavram, amaçlarla kendini güdüler ve toplumunu, kültürünü ve kendini değişime uğratır.²¹³ Zaten sistemi sistem yapan şeylerden birisi de sistemin herkesin kendi öz varlığını dışarıda bıraktırmasıdır. Bunları dışarıda bıraktırdıktan sonraki farklılıklar da birbirini dışlayacak türde değildir, hatta bu farklılıklar değiş tokuş edilir,²¹⁴ sistem içine çekilirken bütün özgünlükler öldürülür ama herkese sistem içinden suni, yapay bir özgünlük tanınır, değiş tokuş edilen

²⁰⁸ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, ss. 9-10.

²⁰⁹ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 91.

²¹⁰ A.g.e., s. 102,103.

²¹¹ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 169.

²¹² Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, s. 70.

²¹³ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 47.

²¹⁴ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 110.

farklılıklar da işte bu yapay özgünlüklerdir, herkeste bulunan ama bireyin özgün olarak tanımlanmasını sağlayan özgünlükler. Sistem sadece özgünlükleri değil simülasyon, parodi, ironi vb. leriyle erkek ve kadını da üretmeye başladı, sistemin ürettiği erkek ve kadınlar ise karşılık olarak sistemi besleyip biçimlendirirler ve yaşama nedenlerini sistemi besleme eylemine indirgerler.²¹⁵ Bununla da kalınmaz, sistemin müdahalesiyle kadınlığın ve erkekliğin sınırları belirsizleşir, silikleşir ve birbirine karışır. Erkeklerin kıyafetlerinde ve vücutlarında kadınsı izleri daha sık görmek mümkün hale gelmiştir, hakeza kadınların kıyafetlerinde ve vücutlarında da erkeksi izleri bulmak mümkündür. Ancak bunun tek sebebi, kadınlığın ve erkekliğin özgünlüğünü yok etmek ve sisteme ait bir kimliği onlara yüklemek değildir, bir başka nedeni de sistemin mükemmelleştirme, idealleştirme eylemidir. Günümüzde sistem aracılığıyla hem kadın hem erkek vücudu belli ölçüler, kriterler ve modayla idealleştirilmeye çalışılır, özellikle sosyal medyanın, fotoğraf paylaşım sitelerin ciddi bir prestij, statü ve para kazanma aracı olmasından sonra insan vücudundaki her kusurun kapatılması hatta kusurlu(!) olmayan yerlerin de gerçekçilikten çıkarılmış tıbbi müdahaleli birer silikon haline getirilmesi geçerli akçe sayılmıştır. Bugün ünlü şarkıcı, oyuncu vb. lerinin özellikle kadın olanlarının yüzleri ve vücutlarının diğer yerleri aynı tornadan çıkmış gibi birbirinin aynısıdır. Zaten artık aranan şey güzellik değil look denen görünümdür. Herkes var olma imkanını yitirdiğinden boy gösterme mecburiyetinde kalmıştır. Bu yüzden herkes kendi look'unu arıyor. Herkes varım değil görülüyorum derdindedir ve look modayı aşmıştır. Herkes farklılığın olmadığını bilerek farklılık arıyor, kendine farklılık görüntüsü katmaya çalışıyor.²¹⁶ Bu çerçevede Küçükalp'in şu görüşleri oldukça isabetlidir:

“Gri rengin tüm varlık katmanlarına sirayet ettiği ve bütün değer hiyerarşilerini rölatifleştirmek suretiyle alaşağı ettiği çağımız, Descartes'ın ‘Düşünüyorum, o halde varım.’ Sözü'nün yerine ‘Görülüyorum, o halde varım.’ Sözü'nün ikame edildiği karakteriyle, imaj değerine indirgenen her şey gibi, insan varlıklarının da, kendi varoluşlarını görünüş veya imaj değerine göre belirleme cihetine gittiği bir çağ görünümündedir. Bakışlarla kurulan, bakışların yokluğunda ciddi bir anlam kaybına uğrayan benlikler için tüm belirgin renkler kaybolmuştur hayattan.”²¹⁷

²¹⁵ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, s. 38.

²¹⁶ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 29.

²¹⁷ Kasım Küçükalp, “Simülasyon Dünyasında İnsanın Kendisi Olma Problemi”, *Çilingir Düşünce ve Kültür Dergisi*, S. 3 (2016), s. 12.

Sadece kadınlığın ve erkekliğin sınırları değil, postmodern dönemde insan ve insan dışının sınırları da giderek silinir. İnsan türünün kendini kopyalayıp yok edeceğini söyleyen Nietzsche haklı çıkar, insanoğlu alt-insanlığa doğru yol almaya devam ediyor. Hümanizm, Aydınlanma zamanlarında insanın yeteneklerine dayanıyorken, günümüzde insanın muhafazasına dayanır,²¹⁸ ne var ki bu da pek işe yaramaz. İnsanlığın yok edilmesi son hızıyla devam ediyor, bugün klonlama ve diğer teknikler aracılığıyla insanoğlunun binlerce yıldır kurtulmaya çalıştığı aynılık çoğaltılmaya, farklar ortadan kaldırılmaya devam eder. Bu işlemler sayesinde biz ölümden, cinsiyetten ve sisteme radikal olan her türlü kimlik unsurundan arındırılırız.²¹⁹ Sadece insanlar değil, insanların yaşam alanları da bundan payını alır; kendilerine, kendi kültür ve coğrafyalarına özgü kimliği bulunanların barınma ve diğer işlevleri için yaptığı yapılar, kültür ve coğrafyaya özgü bir kimliğe ve özgünlüğe sahip olurdu. İnsanlar, insanların kültürleri, zihniyetleri ve yararlandığı malzemeler tek tipleştirildiği için dünyadaki tüm kentler de birbirinin aynısı olmaya başlamıştır. Aynılığın kent türü, her yerde ve sürekli olarak dolaşım halindedir. Dünya artık herkes için eş zamanlı haldedir ve burada sürekli bir değiş tokuş olur.²²⁰ Fransız düşünür, kentlerin kimliğinin korunması için uygulanan ‘ortak kültürel miras’ uygulamalarına da inanmaz, bunun sistemin kısır ve suni olarak kalması için programladığı bir uygulama olduğunu düşünür ve sistemin uygulamada olduğu, mevcut olduğu her yerde kimlik ve özgünlük silinmeye başlar. Baudrillard, Brezilya Rio’nun simgesi olan gecekondu yapılaşmasının silinmesi için onun dünyanın ortak kültürel mirası ilan edilmesinin yeterli olacağını söyleyerek de düşüncesini örneklendirir.²²¹ Yine bu minvalde ekoloji bilimini de eleştirir, ekolojinin doğal mekanların yapay biçimde korunup doğaya ait olan şeylerin yok edilmesi üzerinde varlığını yaşattığını belirtir.²²²

Aynılığı dikte edip uygularken sistemin en etkin olarak kullandığı yöntemlerin başında, bütün kategorilerin birbirine kolayca bulaşabilmesi geliyor. Cinsellik, politika, ekonomi, bilim, sanat, spor vs. rahatça bir diğerine karışabilir ve onda iz bırakarak bir başka kategoriye geçiş yaparak akışkanlığına devam eder. Bu yüzden günümüzde her şey cinseldir, estetiktir, politiktir. Estetik, kültürler, kısaca her şey fotokopileşti. Her kategori

²¹⁸ Baudrillard, *İmkansız Takas*, ss. 39-40.

²¹⁹ A.g.e., ss. 33-34.

²²⁰ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 86.

²²¹ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 229.

²²² Jean Baudrillard, Jean Nouvel, *Tekil Nesneler Mimarlık ve Felsefe*, çev. Aziz Ufuk Kılıç, Yem Yayınları, 2010, s. 75.

genelleşip özgünlüğünü yitiriyor, böylece cinsellik, politika, estetik vs. her yerde görülebiliyor ama hiçbir de aslında cinselliği, politikayı, estetiği gerçek manada temsil etmiyor. Günümüzde bu kategorilerin her birinin ötesine geçildi, politika transpolitik; cinsellik transseksüel; estetik transestetik haline geldi.²²³ Kategorilerin bu dönüşümünden dolayı da güzel çirkin, sağ sol, yararlı yararsız gibi anlam düzeyleri birbirlerinin yerine geçebiliyor. Bunlar ayrı ayrı şeylere ait olmalarına rağmen birbirlerinin yerine geçebildikleri için esasında yok olmuşlardır, bu da sistemde bir nötrleştirme ve duyarsızlaştırma sağlar.²²⁴

Mükemmelliğe giden yolda teknolojinin ve bilimin kendilerine has, çok önemli görevleri vardır. Teknoloji olabildiğince protez ve klon üretmeye çalışırken bilim, evrenimizi mükemmelleştirmek için keşiflerde bulunmaya çalışır. Sistem içinde kendilerine biçilen rolleri oynamaları sebebiyle de insanlar tükenme ve mükemmellik çağına girdiler, bu çağda insanlara tanımlanan tekil eylemlere yer yoktur,²²⁵ sadece sistem içindeki kitle eylemlerinde bulunabilirler. İnsanlara her türlü imkan verilir ve onlar her tür acıdan sakındırılmaya çalışılır, tıpkı 1932 yılında yayımlanan Aldous Huxley'nin *Cesur Yeni Dünya*'sındaki gibi. Artık insanlar güneşten, dünyadan, acıdan ve de ölümden olabildiğince uzakta. Acıdan uzak olma insanları vurdum duymaz kılarken ölümden uzak olma can çekişmesine neden olur,²²⁶ ölemeyen insan can çekişir. Böyle bir durum ilk defa yaşanıyor, keza her şeye sahip olmanın yol açtığı çaresizlik de ilk defa yaşanıyor. İnsanlar bolluk ve teslimiyete direnemiyor, iyilik ve refah içerisinde boğuluyor.²²⁷ Bu durumda insanların şikayet etmesi, isyan çıkarması, devrim yapması, kendilerini ifade etmesi ve gerçek manada edebiyat eserleri, sanat eserleri ortaya çıkarması da olasılık dışında kalıyor. Bu konuda Jean Baudrillard şöyle bir anekdot aktarır:

“John normal olarak büyüyor ancak konuşmuyordu, ana-babası giderek umutsuzluğa kapılıyordu. Nihayet bir gün, 16 yaşına doğru çay saatinde şunları söyledi: 'Birazcık şeker istiyorum.' Hayretler içinde kalan annesi şöyle dedi: 'peki John, niye bugüne kadar tek kelime etmedin?' 'Çünkü bugüne dek her şey mükemmeldi.'”

Her şey mükemmel olduğunda dil lüzumsuzdur. Bu hayvanlar için de geçerli. Hayvanlar için her şey mükemmel olduğu için konuşmuyor onlar.

²²³ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, ss. 14-16.

²²⁴ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 16.

²²⁵ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 148.

²²⁶ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 53.

²²⁷ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, s. 16.

Eğer günün birinde konuşmaya başlarsa bu, dünyanın mükemmelliğinden bir şeyler kaybettiği anlamına gelecek.”²²⁸

Bu mükemmellik düşüncesi, bugünkü Batı’nın temel taşlarından olan ilerlemeci tarih anlayışında ve evrimcilikte de mevcuttur. Onlar her şeyin kusursuzluğunu “iyilik” adına istediklerini belirtirler, kusurlu şeyleri veya kusursuzluk temelinde olmayan düşünceleri ise bir ahlaksızlık göstererek göz ardı ederler.²²⁹ Bu mükemmellik çağı bugüne kadar insanoğlunun biriktirdiği ve sahip olduğu her şeyi yok ediyor. Bu çağda insan ve onun değerlerinin, aklın ve Aydınlanma Çağının, ideolojilerin, tarihin, düş gücünün, bireyin, ötekinin, gerçekliğin ve de ölümün modası geçiyor.²³⁰ Bu yaşanan dönüşüm, değişim ise bizzat Batı’nın kendi düşüncesinin, yapısının ve sisteminin dönüşümüdür. Günümüz dünya sistemiyle Batı birbirinden ayırtılamayacak derecede birbirine bağlıdır. Her birisi bir diğerrinin sebebi ve sonucu sayılabilir.

Kendini ilerlemenin tek kaynağı olarak gören Batı kendisine özgün ilerleme, gelişme, kendini koruma ilkeleri aracılığıyla yok oluşun ve ölüm halinin sürekliliği haline dönüştü.²³¹ Batı o kadar ileriye gitti ve kendisini öyle geliştirip dönüştürdü ki ulaştığı yerde artık kendisi değildi ya da daha kötüsü tam olarak kendisi oldu. Halbuki Avrupa, bir fikir olarak doğmuştu ama aldığı yol neticesinde gerçeklikten çok sanal gerçekliğe benzedi ve kendisiyle ilgili yaptığı, kendi simülasyonuna göndermede bulunmaktan ibaret.²³² Halbuki Avrupa gerek tarihiyle gerek düşünce geçmişiyle gerekse kurulan imparatorluklar, devletler, yaşanan savaşlar, devrimler, isyanlar hatta katliamlarıyla baştan sona gerçek bir medeniyetti, lakin geline nokta kendisi sanal hale geldi ve kendisine mahsus olmaktan vazgeçti, sistemle beraber mevcut düzeni ve kendisini tüm dünyaya dayatmaya başladı.

İlk iki dünya savaşından ilki Avrupa üstünlüğüne ve sömürgeciliğine son verdi, ikincisi Nazizm’e, Soğuk Savaş ise Komünizm’e. Geçen asırda yaşanan bu son gerçek olaylarla (Soğuk Savaş’ı bunun dışında tutmak gerekebilir) tek bir dünya düzenine gidilmiştir, hepsinin ulaştığı yer küresellik ve evrenselliştir.²³³ Evrensellik görülmeye değer şeylerin ender olan şeyler olduğu düşüncesini değiştirmiş ve ender olmayan,

²²⁸ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 85.

²²⁹ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 134.

²³⁰ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, s. 77.

²³¹ Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, ss. 221-22.

²³² Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, s. 65.

²³³ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 209.

estetize ve kültürel hale getirilmiş şeylerin görülmeye değer olduğu yargısını getirmiştir,²³⁴ aynılığın hakimiyeti konusunda büyük bir yol açmıştır. Evrensellik kavramı ise Batı tarafından üretilmiş, insan dışı varlıklar ve Batı dışı kültürler, topluluklar açısından bir şey ifade etmeyen bir kavramdır.²³⁵ Bu kavram, Batı'ya sistemi, kendi düşüncesini, yargısını diğer tüm ülkelere pazarlama, daha doğrusu dikte imkanı açısından çok uygun, sevimli (!), insancıl(!) bir kılıf olmuştur.

Batı'nın hakimiyeti; tekniği, değeri, ideolojiyi evrensel boyuta taşıdı. Aslında bunlar gelişmekte olan ülkelere sunulan bir parodidir, gelişme ve demokrasi simülarklarını gerçekleştirmeye çalışan bir parodidir. Tüm dünyayı bu şekilde büyüleyerek bir kandırmaca dayatılır.²³⁶ Hristiyanlaştırma, sömürgecilik, dekolonizasyon ve küreselleşme evrelerinden geçen Batı'nın dini, tekniği, ekonomisi ve politikası Batı dışı yerlerde taklit edilerek küresel bir şekilde tekrarlanıyor.²³⁷ Bu kandırmacayı ve taklidi seve seve kabul eden bu halklar Batı'ya özgü göstergelerle ve teknikle Baudrillard'a komik görünür ama Fransız düşünür, bu komikliğin sebebinin Batı'nın komik değerlerinden kaynaklandığını belirtir. Komik de olsa Batı dışı halkların yaptığı ancak bir taklittir; evrensel değerler ise sahtekarlıktır.²³⁸

Baudrillard, Levi-Strauss'un iki kültür biçimi ayırt ettiğinden bahseder; biri, emen ve içe atan kültürdür, diğeri de dışarı atan ve kusan kültürdür. Batı kültürü ikisinin arasındaki en uç noktaya varmış ve ikisini bütünleştirmiştir, dışa atmanın da yadsımanın da en etkili biçimde gerçekleşmesini sağlamıştır.²³⁹ Batı'nın bu eylemi, diğer kültürlerin ortadan kalkmasının sağlanmasında da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Çünkü kültürler, başka kültürlerle uzlaştıramaz, her birinin kendine özgü kimliği, değeri, normu ve çizgisi vardır, kültürler birer düşünsel teori de olmadıkları için düşünsel tarzda, teoride sentezleştirilmesinin de pratik bir karşılığı olmaz. Bu yüzden kültürlerin uzlaştırılması mümkün değildir ama onları yok etmek mümkündür, kültür yok olunca devreye kültürün evrensel hali girer, yani Batı kültürü, bir kültürü öldürür ve yerine evrenselliği ikame eder.²⁴⁰ Kültürler ölmektedir, Batı'nın kültürü özgünlüğünü yitirdiği için ölmüşken diğer

²³⁴ A.g.e., s. 229.

²³⁵ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, s. 63.

²³⁶ A.g.e., s. 29.

²³⁷ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, s. 5.

²³⁸ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, s. 31.

²³⁹ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, s. 53.

²⁴⁰ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 91.

kültürler özgün olduğu için ölür.²⁴¹ Çünkü Batı, bir kültürün kendine has olmasına, onun evrensellikten, dünya sisteminden payını almamış olmasına tahammül edemez, bu yüzden onu önce radikalleştirir ve düşman ilan eder. Bu sürecin sonundaysa özgün kültür teslim olur ve Batı onu şekillendirerek, evrenselleştirerek öldürür.

Günümüzdeki Batı canavarlığı öncekilerin tersidir. O karşıdakinin kanını dökmeyi değil, karşıdakini duyarsızlaştırmayı ve onu silmeyi amaçlıyor,²⁴² bugün savaş şeklinin değişmesinin nedenlerinden birisi de budur. Batı kendisine oranla inançlı görünen veya özgünlüğünü korumak isteyenleri ortadan kaldırmaya çalışır. ABD’deki Kızılderililerin katledilmesi ve 1572 yılında Paris’te Katolikler tarafından Protestanların katledildiği St. Barthelemy Katliamı bunun geçmişteki örneğidirler. Günümüzde Batı’nın bu tutumu hala devam etmektedir, Batı’daki, özelde ABD’deki, İslam karşıtlığı, bu tutumun günümüzdeki en temel örneği sayılabilir.²⁴³ Sadece İslam değil, Baudrillard Japonya’ya da evrensel olmayan ve evrenselliğe karşı olan kültürün sahibi sayıyor. Ona göre, İslam Batı’ya anti-teknolojik şekilde meydan okurken Japonya Batı’ya hiper-teknolojik şekilde meydan okuyor.²⁴⁴

İslam’a olan Batı düşmanlığı, İslam’ın Batı’nın soyut evrenselliğine, küresel olmasına uyma imkansızlığından kaynaklanıyor. Bugün cereyan eden şeyler de bu soyut evrenselliğe karşı (İslam) ve soyut evrensellik için (Batı) yapılan şeylerdir.²⁴⁵ Batılı değerleri yadsıma ve Batı için “kötülük ilkesi” sayılan bu tavır, yeni dünyaya karşı başvurulmuş radikal bir silahtır.²⁴⁶ Batı dünyasıyla elinde İslam halifeliği bulunduran devletler yüzyıllarca birbiriyle savaşmıştır, buradaki savaşlar kutsal savaş niteliğindeydi ve neticede karşıdakini topraklardan defetmek veya onları vergi yoluyla boyunduruk altına almak amaçlanırdı. Bugünkü İslam karşıtlığı nedeniyle çıkan mücadelede ise İslam’ın kendine has unsurlarını silmek ve geriye sadece ‘evrensel’ unsurları bırakmak amaçlanır. Bu yüzden bugün İslam, Batı tarafından radikal ilan edilmiştir ve Batı amacına ulaşana kadar da İslam radikal olmaya devam edecektir. İslam Batı’nın istediği şekilde dönüşüm geçirmeden, evrenselleşmeden bugün gündemde olan İslamofobi’nin mevcut konumu da değişmeyecektir.

²⁴¹ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, ss. 140-41.

²⁴² Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 22.

²⁴³ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, s. 34.

²⁴⁴ Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, s. 207.

²⁴⁵ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 143.

²⁴⁶ A.g.e., s. 87.

Batı, bilinçli olarak kendine özgün değerlerini, kültürünü kurban etti ve kendini hiç haline getirdi. Bu yüzden ötekinden, yani İslam ve diğer özgün kültürlerden de aynısını istiyor.²⁴⁷ Yine aynı şekilde Batı, ötekinin tinsel ve özgün varlığına saygı duymadığı için İslam köktendinciliğine kendi köktendinciliğiyle karşılık veriyor. Bu da liberal fanatizmdir, özgün her şeyi öldürüp kendine entegre etmek isteyen Yeni Dünya Sistemi'nin fanatizmidir.²⁴⁸

Gerek İslam toplumuna ve diğer toplumlara yönelik bilgilendirme sağlamak gerek İslam ve diğer toplumlara saldırmak gerek savaş ilan etmek gerek barış yapmak gerekse ürün satmak olsun, hepsi için Batı'nın İsviçre çakısından daha maharetli, daha uyumlu, her türlü kılığa giren, vazgeçilmez, olmazsa olmaz bir aracı, daha doğrusu bir silahı vardır; medya.

C. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE MEDYA

İnsanlar artık süte, reçele, ekmeğe, ahlaki değerlere, özgürlüğe, ideolojilere, fikirlere ihtiyaç duymaktan çok imaj, şantaj, bilgi, spekülasyon işlevleri olan baskın bir simülasyona ihtiyaç duyuyor. Bu durum, Batı'yı oluşturan demokrasi, insan hakları, değer formlarında temel bir değişikliğe delalet eder. Gerçek drama, üzüntüye, felakete, savaşa ihtiyaç duyma dönemi sona erdi; sahtelerin çoğalması, şiddetin halüsinasyon şeklini alıp bu şekilde insanlara yaşatılması çağı içerisindeyiz.²⁴⁹ Çağımızda bu ihtiyaçları karşılamada en başat organ sistemin sahip olduğu medya gücüdür. Gerek demokrasinin gerek teknik gelişmenin gerek günümüz sisteminin gelişimi ve dönüşümüyle medyanın sahip olduğu güç ve dönüşüm doğru orantılıdır. İletişim teknolojileri, irade ve temsil etme kavramlarını allak bullak ederek insanın şahsi arzusunun, seçiminin, vücudunun, alanının, özgürlüğünün elinden alınmasını sağlar.²⁵⁰ İnsanların elinden aldığı şeyi sistemin kontrolüne verirken kendisi sadık bir kiralık katil gibi hareket eder. İradenin, sorumluluğun, özgürlüğün olmadığı yerde insanlar bir torna ürünü, seri üretim meyvesi ve klondan başka bir şey değildir. Elbette ki bu torna ürünlerinin, seri üretim meyvelerinin ve klonların alacağı şekil, fikir yapısı ve nitelikleri sistem tarafından daha önce belirlenir

²⁴⁷ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, ss. 20-21.

²⁴⁸ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 133.

²⁴⁹ Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, s. 75.

²⁵⁰ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, ss. 122-23.

ve ortaya çıkacak insan biçimlerinin, fikir yapılarının ve gerçekliklerin istenen biçimde olması sağlanır.

Medya, kendi ihtiyaçlarını üretirken kişileri tercih etme zahmetinden kurtarır. Baudrillard, bu konuyu açıklarken 19. Yüzyıl İngiliz züppesi Beau Brummel'in şu hikayesini anlatır: Brummel, çok fazla seyahat eder ve her gittiği yere yanında uşağıyla gider, İskoçya'ya ziyareti sırasında çok fazla güzel gölün bulunduğu bir bölgeyi ziyaretteyken uşağına dönüp "Hangi gölü tercih edeceğim?" diye sorar.²⁵¹ Baudrillard, günümüz insanını bu hikayedeki Brummel olarak betimler. Geziyi gerçekleştiren özne, hikayedeki esas karakter Brummel olmasına rağmen bir tercih, sorumluluk, irade söz konusu olduğunda Brummel kenara çekilir ve sahneye arka planda yer aldığı sanılan uşak çıkar. Gezinin ana karakteri, ikramların yapıldığı, eşyalarının taşındığı, gönlü hoş edilmeye çalışılan kişi Brummel'dir ama bir özgürlüğe, tercihe, iradeye sahip değilken onun gezideki esas karakter olduğu ve tercihleri yapan uşağın da arka planda sadece bir 'ayakçı' olduğu söylenebilir mi? İlk çağlardan beri insanın özgür olup olmaması onun tercih yapıp yapmamasıyla alakalıdır, bir kölenin yapacağı iş, yaşayacağı yer, yiyeceği yemek, giyeceği elbise konusunda tercih etme hakkı bulunmazdı. Bir kişinin ne kadar özgür olduğu bu konularda yaptığı tercihler ve yaşantısının nasıl olduğu ile alakalıydı. Günümüzde görünürde bir kölelik piyasası, kölelik hukuku ve özgür olma endişesi bulunmuyor ama insanlar çalışacakları iş, yaşayacakları yer, yiyecekleri yemek ve giyecekleri elbise konusunda özgür değiller, Brummel'in uşağı gibi insanları tercihten ve tercihin getireceği sorumluluktan kurtaran kitle iletişim araçları ve medya vardır. Medya, elinde insanların boyunduruğunu tutan bir uşaktır.

Eylemlerimiz edilgen, teşvik edilen, medyada bahsi geçmiş eylemler; iletişim ise ancak konuşurma ve bildirme olmalıdır. İnsanlar kurulu medya düzeninin elinde kurulu metalar olmak zorundadır ve kendine ait bile isteye yaptığı eylemlere sahip olmamalıdır. Yapaylaşan dünyada artık istemek değil istetmek, yapmak değil yaptırmak, bilmek değil bildirmek, zevk almak değil zevk aldırma söz konusudur.²⁵² İletişim araçları ve medya anlamı etkisiz kılarken kişilerle toplumu da bir biçimden yoksun bırakıp dönüştürürler.²⁵³ Tüm evren bilgiye dönüştüğü ve ortada anlayacak hiçbir şey kalmadığı için biz de hiçbir

²⁵¹ Gane, *Baudrillard Live*, s. 114.

²⁵² Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, ss. 51-52.

²⁵³ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 121.

şey anlamayacak konumdayız.²⁵⁴ Bu kadarı ortada gerçekten kökten bir değişim olduğunu ortaya koyuyor. Çünkü ortada binlerce yıldır herkesçe kabul edilen insanın temel özellikleri vardı, insan arzu eden bir varlık olarak bilinirdi, halbuki bu sistemde insan arzu ettirilmesiyle arzu eden bir varlığa dönüştü, mutluluğu arayan insana iradesi saf dışı edilmesi marifetiyle mutluluk sunuldu. Böyle bir dünyada ahlak felsefesine ve düşüncesine yer bulmak çok zordur. Aklıyla ve bilmesiyle binlerce yıldır dünyadaki diğer canlıları bir ölçüde tahakküm altına alan insan, bilme eyleminden yoksun bırakılır ve kendisine bildirilmesi ölçüsünde aklıyla, bilgiyle bağlantı kurabilir. Böyle bir dünyada bilgi felsefesine, epistemolojiye, aklın iradesine yer bulmak çok zordur. Binlerce yıldır hayatın amacı ve hayatın nasıl yaşanması gerektiği konusunda çok farklı düşünceler ve inançlar içerisinde bulunan insanlar, artık hayatı kendisine dikte edilen şekilde, okları ve tabelaları takip etme şeklinde yaşama yoluna sevk ediliyor. Böyle bir dünyada inançlara, dinlere, varlık felsefesine, ontolojiye, ideolojilere yer bulmak çok zordur.

Yabancılaşma dönemi geçti, mevcut durumda iletişimin coşkunkluk çağı geçerlidir, iletişimin coşkunkluğu ise müstehcen bir coşkudur, her aynayı, görünüşü, görüntüyü ve her temsili kaldıran, pornografideki müstehcenlikten farklı, her yerde mevcut olan iletişim ve bilgilendirme müstehcenliğinin coşkusudur.²⁵⁵ Yazgımız haber, istatistik ve kamuoyu araştırmaları tarafından belirleniyor. Örneğin, kamuoyu araştırmaları, toplumun röntgen çekimine benzer ve insanlar televizyonlar aracılığıyla kendi toplumunun sağlık sonucunu görür, tabi ki sağlıklı olmanın ölçütü insanlara sunulmuş şekilde gelir. Biz de bunların sonuçlarına ve mesajlarına uyuyor, televizyon izlerken kendi irademize veya başkasının iradesine asla karşı çıkmamak zorunda kalıyoruz, çünkü sistemin eli değdikten sonra tüm iradeler aynıdır²⁵⁶ ve karşı çıkmak, sisteme karşı çıkmak anlamını taşır.

Medya, bilgi sistemleri hatta okullar ve kitle kültürleri insanları kopyalara dönüştürür ve bu, orijinalin kaba bir taklidi olan klonlamadır, bir fiili klonlamadır.²⁵⁷ Burada mesele bir kez daha insan olup olmamaya geliyor, zira binlerce yıldır farklılıkları sebebiyle birbirleriyle düşünce alanında, savaş meydanlarında, edebiyatta, sanatta ve hayatın daha birçok alanında savaşıyor insanlar, sahip olduğu bir niteliği daha yitiriyor.

²⁵⁴ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 236.

²⁵⁵ Hal Foster (ed.), *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*, CA res. please inc. 7.25% tax edition New York: The New Press, 2002, s. 130.

²⁵⁶ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, s. 115.

²⁵⁷ Baudrillard, *İmkansız Takas*, ss. 41-42.

Gerçi birbirinden farklı olmak sadece insana özgü değildir, dünyamızdaki her canlıda hatta cansızlarda kendi türü içinde kendisini diğerlerinden ayıran farklılıklara sahiptir. Kendisi diğer türdeşlerinden farklı olmayan şeyler, seri üretim metalleridir. İnsanın düştüğü konum da tam olarak burasıdır.

Medya bizi dünyaya göndermez, göstergeleri tüketir. Bu tüketim ne dünyanın bilgisi boyutudur ne de tümünden cahillik boyutudur ama yanlış bilme boyutudur, göstergeleri bu yanlışlık üzere her yerde aç gözlü şekilde tüketiriz. Günlük yaşantımızda bu tüketim başat bir yere sahiptir, günlük yaşamda sıradanlığın, yinelenmenin boyutunu ve bir yorumlama sistemini yaşatırız.²⁵⁸ Bunun bir parçası olmak ise büyük bir çaba gerektirmez, evde oturup televizyonu açmak yeterlidir, artık insanlar oturma odalarındayken oturma odalarından ziyade bilim kurguya yakındır. Çünkü oturma odaları artık kişilerin ailecek vakit geçirme veya dinlenme mekanları değil televizyon ve diğer kitle iletişim araçları aracılığıyla programlandığı, istenilen düşünce sistemine ve tercihler sistemine uyarlandığı mekanlardır. Çağımız zamanın, beden ve zevklerin minyatürleşme, uzaktan kontrol çağıdır, insan ölçeği artık herhangi bir ideale, değerler sistemine sahip değildir²⁵⁹ ama kendisini kuracak, kurgulayacak bir kurma koluna sahiptir. Anlamları, olayları oluşturan ve onlara şekil veren işte bu kurma koldur.

Her geçen gün daha fazla haber ve bilgi üretilirken anlam ise gittikçe daha az üretiliyor. Baudrillard buradan üç varsayım çıkartıyor.

- 1- Haber ve bilgi anlama köstek değildir ama onlar anlamın her alanda azalışını ve yok oluşunu engelleyememektedir.
- 2- Haber ve bilgi anlamla ilişkisizdir, anlamla alakaları yoktur ve sadece teknolojik araçlardır.
- 3- Haber ve bilgi anlamı direkt olarak yok edecek ve nötralize edecek bir işleve sahiptir, haber ve bilgi çoğaldıkça da anlam azalır.

Toplumsallaşma ise bu varsayımlara konu olan haber ve bilgilerin mesajlarıyla doğru orantılıdır. Kişilerinin toplumsallaşabilmesi, topluma entegre olabilmesi için haber ve bilgilerin mesajlarına meyletmeli ve içselleştirmelidir, çünkü bu mesajlarla ilgilenmeyen kişi toplumsallaşamaz ve toplumun bir parçası haline gelemez.²⁶⁰ Haberler

²⁵⁸ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 28.

²⁵⁹ Foster, *The Anti-Aesthetic*, s. 129.

²⁶⁰ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, ss. 114-15.

ve haberlerin ürettiği içerikler, iletişimsel olanları ve toplumsal olanları yok eder. Fransız düşünür bunun iki nedeninin olduğunu söyler:

1- Haber, kendi sahnelediği oyun içinde tükenir ve etrafımız haberlerle, haberin toplumla özdeşleştiği şeylerle, iletişim oyunlarıyla sarılır.

2- Haber ve iletişim araçları, toplumsal yapıları, kurumları, toplumsalın sahip olduğu içerikleri ve sınırları bozar.²⁶¹

Bu yüzden kişiler, haber ve bilgiler, haber ve bilgilerin mesajları ve toplum birbirlerine bir harçla bağlıdır. Ortodoks sosyolojinin en temel figürü olan Durkheim'ın düşüncesinde din dahil tüm kurumları, yapıları, kişilerin değer ve düşüncelerini toplumun kendisi oluştururken günümüzde bunları oluşturan daha doğrusu toplumu oluşturanlar medya, kitle iletişim araçları, haber ve bilgilerle bunların verdiği mesajlardır.

Haber toplumsalı nötrleştirmeye çalışır ve bu nötrleştirme tepkimesinin sonucunda ortaya kitleyi çıkarmaya çalışır, bu kitle haber içeriğine duyarsız ve tepkisiz bir kitledir. Haber önce toplumsalın simgesel yapılarını parçalarken sonrasında kitle iletişim araçlarıyla ve haberlerle toplumsalı parçalamaya uğraşır. Haber kitleyi besler ve kitleyi gitgide büyütür ve kitle, toplumsal enerjiyi tüketir, bu enerji tükendikçe toplumsalın kitleye dönüşümü daha da artar.²⁶² Toplumsal, canlı ve özgün bir yapıyken kitle ne canlıdır ne özgündür ne de kendi başına tepki verebilme yeteneği vardır. Kitleyi beslemek için haberler ve bilgi akışları sıradanlığı besler ve onu kitlenin yazgısı haline getirir. Bunun için trafik kazalarını ve hava durumlarını eşit derecede kullanır, ikisi de kolektif şekilde sömürülür ve tüketilir, güneşli hava ile ölümün eşit derecede, birbirinden ayrılmayacak şekilde tüketilmesi sağlanır.²⁶³ Adliye haberleri, güncelleştirilir, dramatikleştirilir ve göstergelere indirgenir; bu, tüketim toplumunun kitle iletişiminde 'evrensel' bir eylemdir. Bu haberler, orada olunmamasına rağmen orada olma olgusunu veren, doğrudan daha doğru görünen, yüz yüze görülmüş etkisi oluşturan mucizevi bir baş döndürücülük sunar. Olay zamanında olay yerinde olmamamızla bir mucizeye tanıklık etmiş oluruz ve kitle iletişim araçları, bu şekilde bize gerçekliği değil fakat gerçekliğin baş döndürücülüğünü verir. Kitle iletişimin sunduğu gerçeklikte merkez, kesinlikle hiçbir şeyin gerçekleşmediği yerdir, oturma odaları, mutfaklar, kafelerdeki

²⁶¹ A.g.e., ss. 116-17.

²⁶² Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, ss. 29-30.

²⁶³ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 30.

masalar, yani televizyonların veya telefonların tam karşısıdır. Buralarda mucizevi bir güvenlik vardır, bu güvenliğin sebebi ise gerçeğin yadsınması ve göstergeye sığınmadır.²⁶⁴

İnsanları büyüleyen, olayların güncelliği ve olayların yok oluşumuzu temsil etmesidir, özellikle terör olaylarında, yani kişilerin güvenlik ihtiyacını en çok hissettiği haberlerde bu büyülenme daha fazladır.²⁶⁵ Günümüzde terörü bizim hipermodernliğimiz üretir, terörü kitle iletişim araçları yayınlar, yayınlanmasıyla teşvik eder ve ondan yapay bir şiddet üretir. İnsanlar medyanın, kitle iletişim araçlarının ve sanallığın şiddetine karşı savunmasızdırlar, üstelik bu şiddet gittikçe artmaktadır. Şiddetin teknolojik olarak devam etmesinden ve her gerçeği şeffaf bir şiddete dönüştürmesinden sakınmalıyız, çünkü bu, şiddetin ‘Xerox’ (fotokopi) seviyesidir.²⁶⁶ Büyülenme oranı arttıkça olayların aslında ne kadar yapay olduğu da ortaya çıkar, büyülenmeyle yapaylık arasında doğru orantılı bir korelasyon vardır. Kişileri büyülemek için olayların gerçekliği arttırılmalıdır ve burada kurgu artmaya başlar, medya bu noktada olayların ayrıntılarını daha sıkı ele alır ve daha fazla aydınlatır, bu ise olayların var olmalarını aynı oranda imkansızlaştırır, bir başka deyişle yapaylaştırır.²⁶⁷ İnsanlar yapaylığın hakim olduğu gündelik yaşama ise dünya simülakrı ve hayata katıldıkları kandırmacası sayesinde katlanabilirler. Gündelik olaylara ve haberlere düşkün olan insanlar, güvenlik gerekçesiyle bunların daima kendi odalarında sunulmasını ister. Örneğin bir savaşı televizyonunda izleyen izleyici, savaşı resimlerle güvenli odasında gördüğü için savaş zalimliği onda sapkın bir sıcaklık uyandırır. Bu haberleri, savaşları tüketim kişide üst düzey bir güvenlik arayışına, beklentisine dönüştür.²⁶⁸ Baudrillard, Kızılderililerin korku çukuru olduğundan bahseder, Kızılderililer çukurun içine girip gökyüzünü, kuşları, havayı izlerlerken duydukları korku karşısında rahatlamaya çalışırlar. Günümüz insanının da televizyon karşısında bu konumda olduğunu söylüyor, kişiler televizyon karşısında yer alan korku çukurlarına geçip televizyonu seyrederek korkularından arınmaya çalışır, televizyonun kendi yuvasını mükemmelleştirmesini bekler.²⁶⁹

²⁶⁴ A.g.e., s. 27.

²⁶⁵ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 84.

²⁶⁶ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 93.

²⁶⁷ A.g.e., ss. 96-97.

²⁶⁸ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 29.

²⁶⁹ Baudrillard, *Cool Anılar V 2000-2004*, s. 8.

Kitle iletişim araçlarının temel ilkesi izleyeni büyülemektir ve konunun ne olduğunun pek önemi yoktur. İzlettiği filmin türü ne olursa olsun kişi büyülenmelidir, komedi filmi izlerken gülerek, dram filmi izlerken ağlayarak, korku filmi izlerken korkarak büyülenmelidir. Haber bülteninde siyasi bir çekişme varsa politikleşerek, spor karşılaşması varsa fanatikleşerek, savaş haberi varsa güvenlik ihtiyacı hissederek, bir iyilik yapma haberi varsa ‘hümanistleşerek’ büyülenmelidir. Baudrillard, kişilerin ekran karşısına geçtiği zaman sanki fenomenolojiye özgü felsefi paranteze alma eylemini gerçekleştirdiklerini iddia eder. Ekran başındaki izleyiciler, bir savaş haberi olsa dahi kendi değerlerini, düşüncelerini paranteze alırlar ve böylece evrenselleşirler.²⁷⁰ Bu haldeki kişinin, yani ekran başındaki izleyicinin bir tabula rasa (boş levha) olduğu iddia edilebilir. Bu öyle bir levhadır ki her gün defalarca dolar ve her ekran başına yeniden geçildiğinde yenilenir ve tekrar boş bir levha haline gelir.

Kitle iletişim araçları ve medya dünyası içerisinde televizyon apayrı bir yere sahiptir, bunun ise pek çok sebebi vardır. En temel sebeplerinden biri, günün her saniyesinde yayın halinde olmasıdır, günün her saniyesi yeniliğe, güncelliğe, aksiyona, yapaylığa, sanallığa hazırdır ve aktiftir. Bir diğer önemli sebep ise ulaşımının çok rahat olmasıdır, kişi odasında oturup çay içerken, mutfakta yemek yerken, yatak odasında uzanırken rahatlıkla televizyona ulaşabilir. Üstelik televizyon oldukça ekonomiktir, kişiler üzerinde bir seferliğe mahsus bir televizyon ücreti ve aylık cüzi bir elektrik faturası dışında bir masraf da oluşturmaz.

Baudrillard, Susan Sontag’dan şu olayı aktarır: Sontag, Ay’a ilk ayak basma olayını kalabalık bir yerde izler, orada bulunan bazı insanlar bunun gerçek olamayacağını söylerler, Sontag ise o halde neden izlediklerini sorar, onlar da televizyonu izlemeye geldiklerini söylerler. Yani o insanlar Ay’a değil, Ay’ı gösteren imgeye bakıyorlardır, Ay imgesini izlemeye gelmişlerdir.²⁷¹ Bu çağda görülecek bir şey yok, yalnızca geçmişin arşivleri ve gelecekte oluşacak arşivler bunun dışındadır,²⁷² artık görüntüler, sesler (CD’deki filmler, müzikler, internette arşivlenmiş dosyalar) eskimiyor; bu, bunları kullanan kişilerin ölü olduğunu gösterir.²⁷³

²⁷⁰ Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, ss. 34-35.

²⁷¹ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 74.

²⁷² Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, s. 47.

²⁷³ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 264.

Her biçime giren, kullanışlı, ayarlanabilir nesneler gibi iletişim ağları da müstehcen, pornografiktir.²⁷⁴ Konular, duygular, derinliğe, ulaşılmazlığa sahip olan şeyler televizyonda ekrana geldiğinde derinliği olmayan, saf yüzeye sahip, kolayca ulaşılabilir ve elde edilebilir bir yerde ekrana gelmiş oluyorlar. Televizyon; sahne, derinlik, baştan çıkarma ihtimallerinin olmadığı, tamamen müstehcen ve hipergerçeklikte konumlu bir şeydir.²⁷⁵ Ekran, başka bir boyuta aittir, çünkü gerçek mekan ve zamanla işi yoktur, onlarla iletişim de kurmaz, işlerini imgelerle halleder. Boyutu farklıdır ve boyutunda değişikliğe gitmez ama onun müptelası olan insan kendi yapısında değişikliğe gider. İnsanlar öyle ya da böyle ekran ve iletişimin durağı haline geldi, dinleyici ve televizyon izleyicisi olarak her türlü iletişimin terminalidir. Bu işlevle beraber basit bir ‘human being’ olmaktan çıkarak ekrana dönüşmüşlerdir.²⁷⁶ Simülasyon, görme değil gördürme işlevine sahip olduğu için insanın televizyon karşısında basitçe izleme eyleminde bulunduğundan bahsedemeyiz, onun etkin eylem tarzlarının hepsinden uzak olduğundan bahsedebiliriz. Kişi televizyon başındayken yansıtıcı görevini görür, iletken bir madde haline gelir. İnsanoğlu artık yayın yapılması için uzaya fırlatılan uyduların yeryüzündeki türdeşleridir, mesajları ve bilgileri öncelikle kendisine sonra da çevresine yansıtan iki ayaklı, konuşabilen, canlı birer uydudurlar.

Ekranı bakınca ekranın içine yerleşip görüntünün içine giriyoruz ve ekrandaki olayla aramızda bir mesafe kalmıyor, yaşantımız dijital, sanal bir çeperin içine giriyor. Tiyatroda bulunan seyirci-sahne ayrımı ekrandaki dünyada ortadan kaldırılır ve ekranda McLuhan’ın betimlediği “Medium is Message” durumu yaşanır.²⁷⁷ Bu durum hem mesajın hem iletişim araçlarının sonunu getirmiştir. İletişimde aracı olan şeyin esasında verilmek istenen mesaj olması, insanın iletişim araçlarında bir terminal noktası olmasında büyük paya sahiptir. Kişiler, televizyondan bilgi amacı güderlerken televizyonun bilgi diye sunduğu aslında sadece oltanın ucundaki yemdir. Ekrandan seyirciler tarafından çok rağbet gören dizinin komedisi, dramı, aksiyonu asıl amaç olmaktan çıkmıştır. Kişi ekranın başına ne için geçerse geçsin merkezde daima televizyonun kendisi vardır, insanlar ekran başında ne amaç belirtirse belirtsin asıl olan televizyonun izlenmesi eyleminden başka şey değildir. Sosyal medya siteleri de aynı şekildedir. Kişi, beğenilme ve paylaşma

²⁷⁴ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, s. 88.

²⁷⁵ Gane, *Baudrillard Live*, s. 69.

²⁷⁶ A.g.e., ss. 146-47.

²⁷⁷ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 71.

arzusuyla bir fotoğraf paylaşım sitesine fotoğrafını yükler, başka bir kişi merak ihtiyacını gidermek için aynı siteye girer ve fotoğrafını yükleyen kişinin fotoğrafını beğenir. İkisi kendilerine has sebeplerle bu siteyi kullandıklarını söyleyebilirler ama onların o siteye girmesini sağlayan şey ve sitenin esas amacı, sitenin ziyaret edilmesi, fotoğraf yükleme ve beğenme eylemleriyle siteye dinamiklik kazandırılması, yani sitenin kendisidir. Bu, bir yazarın ne yazdığının ve nasıl bir dille yazdığının öneminin kalmamasına, neyin nasıl yazıldığına bakılmaksızın esas olanın yazmanın kendisi olmasına benzer. Bu yüzden aracının mesaj olması, köklü bir iletişim biçiminin sonunu getirmiştir. Artık her teknik, endüstriyel, medyatik yapıtı görülmek, okunmak, kaydedilmek istiyor. Bir fotoğraf çekildiğinde bu siz istediğiniz için değil fotoğraf istediği için gerçekleşiyor ve özne bu olayda sadece bir figüran oluyor. Süreci nesne başlatır, özneye gerçekleştirir ve özne nesnenin aynası haline gelir.²⁷⁸ Fransız TF1 kanalı yöneticisi Patrick Le Lay, bu gerçeği şöyle ifade eder

“Gerçekçi olalım, TF1 kanalında çalışmak Coca Cola’nın satış yapmasına yardımcı olmaktır... Ticari bir mesajın algılanabilmesi için televizyon izleyicisinin beyninin uygun konumda bulunması gerekir. Yaptığımız programın amacı izleyiciyi eğlendirmek, rahatlatmak, yani verilen iki mesaj arasında onu bu konuma getirmektir. Biz Coca Cola’ya ona zaman ayıracak uygun insan beyni satıyoruz. Bundan daha zor bir iş olamaz.”²⁷⁹

İnsanların düştüğü bu hataya hükümetler, iktidarlar dahi düşer. İktidarlar, televizyonu mesajlarını yaymak için kullanmaya çalışır ama “Aracı, mesajdır.” kuralı burada da işler ve tam tersi gerçekleşir, televizyon iktidarı kullanmaya başlar, iktidarı kullanarak da bizlere ulaşır.²⁸⁰

Televizyon, görmeye alışık olunmayan şeyleri apaçık eder, gerçek dışı şeyleri ayırt edilemeyecek şekilde tekrar tekrar gösterir ve insanın verilmek istenilenin aksini düşünülmesine engel olur. Bu yöntemle kendisinin anlamsız ve kesintisiz şekilde izlenmesini sağlar.²⁸¹ Baudrillard, televizyonu bu bakımdan nükleer patlamaya benzeter, nasıl nükleer silah patlamasının riskiyle gerçek felaketlerin varlığını gizliyorsa televizyon da olayları nötralize ederek anlamı gizler,²⁸² bu da simülasyonun gerçekten daha etkili

²⁷⁸ Jean Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, çev. Elçin Gen, Işık Ergüden, 6. b., İletişim Yayınları, 2018, s. 39.

²⁷⁹ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, s. 40.

²⁸⁰ Baudrillard, *İlahi Sol*, s. 77.

²⁸¹ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, s. 10.

²⁸² Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 81.

olduğunu ve onu her zaman absorbe ettiğini bir kez daha gösterir. Simülasyon, nükleer silahları bile hipergerçek kılacak güçtedir, bütün olayları anlamsızlaştırabilecek yetiye sahiptir.²⁸³

Medya ve onun araçlarıyla günlük yaşamın keşfedildiği çağımız olaydan, sahneden, aynadan yoksundur, bunların yerine simülasyonun hakimiyet kurduğu bir iletişim çağı içerisindeyiz, televizyon da bedenimizi ve tüm dünyayı kontrol edebilmesiyle bu çağın en mükemmel nesnesidir.²⁸⁴ Örneğin, bir reklam filmi için Afrikalı bir mankeni makyaj marifetiyle aklıkla boğuşan bir Afrikalı kadına benzetir ve hem görüntüyü hem de açlığı kuşkulu hale getirebilir, görüntüyü tamamen hileli bir yapıya büründürür.²⁸⁵ Sanallığın kontrol altında tuttuğu dünyada üstünde konuşulmaya, tartışılmaya değer olaylar, sözler veya tarih yoktur, bunların yokluğu simülasyon düzeni içinse hiç sorun değildir, çünkü bunların yokluğu yapay şekilde üretimle kolayca doldurulabilir ki simülasyonun kendisine yüklediği temel amaçlardan birisi de budur. Sistem için yaptığı bu üretim çok büyük bir sorun olmasa da bizim için büyük bir sorundur, sistemin yaptığı bu üretim sadece bir boşluğu doldurmakla kalmıyor, elimizde tuttuğumuz anlamları, mesajları hatta tarihimizi, geçmişimizi yitirmemize neden olur. Sistem, fantastik bir romanın içindeki kötü, süper güçlere sahip karakterler gibi dokunduğu her şeyi direk kendi türüne dönüştürür, yani içeri boşaltır, yapaylaştırır. Tarihsel olaylarla bağlantılı olan diziler, filmler, şovlar buna güzel bir örnektir. Tarih, bir televizyon dizisine veya şovuna dönüştüğünde artık tarih olmaktan çıkar. Bu konuyla ilgili Fransız düşünür, en çok İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların gerçekleştirdiği Yahudi Soykırımını konu olan yapımları örnek veriyor.²⁸⁶ Yahudi Soykırımı veya Vietnam Savaşı ile ilgili yapımlar, haberler televizyondan yayınlanan herhangi bir maç gibidir. Artık Yahudiler gaz odalarında değil seslerde, görüntülerde, mikro işlemcilerde soykırıma uğruyor, televizyon bu işlemleriyle olayları, tarihi tamamen yok ediyor ve bir daha gerçekleşmeyeceğinden bahsediyor. Tarihi olayları yayınlayarak onların sürmesini sağlayıp belleğin ve tarihin yok olma sürecine girmesine neden oluyor. Yahudi soykırımı da ısıtılmaya çalışılan tarihsel bir olay olduğu için televizyonun kullanmaktan hoşnut olacağı bir olaydır. Soğumuş olaylar ısıtılarak toplumsalın ölü bedeni de ısıtılıyor ve bu olayları ısıtarak

²⁸³ A.g.e., s. 57.

²⁸⁴ Foster, *The Anti-Aesthetic*, s. 127.

²⁸⁵ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, ss. 171-72.

²⁸⁶ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, ss. 78-80.

kitlelere ufak bir heyecan hissettiriliyor, onların vicdanının rahatlaması sağlanıyor nihayet onlar da tarihi unutup huzura kavuşuyorlar.²⁸⁷

Peki güvenlik ve huzur için totalde ödenen bedel nedir? Bu bedel her ne kadar bireysel olarak ödeniyorsa da tüm bireylerin toplaşıp ödediği de bir şeydir. Topluca ödenen bedel, toplum olmaktan çıkmaktır. İşlevsiz, sessiz, iradesiz, kimliksiz bir nicelik olmaktır. Bu noktada ödenen bedel, toplumun sonunu getirir ve toplum denen şeyin yerini kitlenin almasını sağlar.

D. TOPLUMSALIN SONU VEYA KİTLE

Postmodernizm, hayatın her alanına musallat olarak her gerçekliğin anlamını yitirip onların hipergerçeğe dönüşmesini sağlıyor, çağımızda her şey ayan beyan, çok net biçimde ve tam beklendiği gibi işliyor. Her şeyin sonunu getiren modernlik sonrası, simülasyon ve hipergerçek çağı birçok devrime, ihtilale, felakete, savaşa yol açmış ve tarihi olayların başrollerinden olan toplumsal gücün de gerçekliğini yitirtti, artık beş parmak bütünleşip bir yumruk oluşturamıyor, çünkü toplumu ve toplumun unsurlarını temsil eden bu beş parmak kendi iradesini kullanamadığı için bir araya gelme eylemini kendisi gerçekleştiremez, ayrıca toplumsalın bir güç, bir kuvvet olmasını sağlayacak olaylar da yoktur, toplumsal gibi olaylar da gerçekliğini yitirdi. Baudrillard'a göre tüm bunların kökeninde; toplumsalın, toplumsal kodun, evrensel simülasyonun kökeninde teknik, akılcılık ve hümanizm yatıyor.²⁸⁸ Akıl hurafelerin, teknik ve bilim büyüünün yerini alırken hümanizm de insan yeryüzünde cenneti gerçekleştirmek için Tanrı'nın yerini almıştır.²⁸⁹

Hızla çoğalan toplum artık büyümüyor, ur halini alıyor, çünkü kendini düzenlemeden sürekli büyüme halinde,²⁹⁰ nitelik bakımında fakirleşirken nicelik bakımından eli güçleniyor. Baudrillard'ın kitleyi tanımlama biçimi dört nokta da toplanabilir: kitle iletişim araçları tarafından iletişimi sağlanan postmodern iletişim

²⁸⁷ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, ss. 198-200

²⁸⁸ Baudrillard, *İlahi Sol*, s. 34.

²⁸⁹ Ahmet Dağ, "TRANSHÜMANİZM-HÜMANİZMİN RADİKALLEŞMESİ OLARAK TRANSHÜMANİZM TRANSHUMANISM AS A RADICALIZATION OF HUMANISM", s. 52, (11.07.2019), https://www.academia.edu/35475899/TRANSH%C3%9CMAN%C4%B0ZM-H%C3%9CMAN%C4%B0ZM%C4%B0N_RAD%C4%B0KALLE%C5%99EMES%C4%B0_OLARAK_TRANSH%C3%9CMAN%C4%B0ZM_TRANSHUMANISM_AS_A_RADICALIZATION_OF_HUMANISM.

²⁹⁰ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 36.

toplumu; postmodern tüketim toplumu; simülasyon veya simülakrlar veya hipergerçeklik üzerine temellenmiş postmodern toplum; fraktal düzene yakın postmodern toplum.²⁹¹

Toplumsalın niteliklerini kaybedip elde sadece sayısal verilerin kaldığı yerde artık toplumdan bahsedilemez; Baudrillard, elde kalan bu niceliği kitle olarak isimlendirir. Kitleler, toplumsala ait değildir ve toplumu yansıtmaz, o hala tamamlanmamış bir kavramdır²⁹² ve toplumun radikal bir dönüşüm geçirmiş halidir. Kitleler simülasyonun hem öznesi hem de nesnesidir, bu çift taraflılığından dolayı da esasında ne özne ne özneler grubu ne de bir nesnedir. Onlar, temsil edilebilme ve açıklanabilmeden yoksundur, çünkü seçim yapmazlar, ayırmada bulunmazlar, yaptıkları sadece duyarsızlık ve aldırma üretmektir. Büyülenmek, cezbedilmek ise favori aktivelerindendir, büyülenmeyi anlama tercih eder ve ne kadar büyülenirse o kadar anlamdan uzaklaşır. Çünkü kitleleri ne anlam ne de aşırı anlam büyüler, onları kişilerin yabancılaşmasına da sebep olan nötrale edilme eyleminin nötrleştirdiği anlam büyüler.²⁹³ Kişiler yabancılaşmayla anlamı yitirdi, kişileri oluşturan toplum ise hücrelerindeki bu deformasyondan ötürü değişim geçirmek zorunda kaldı, böylece fikrini, iradesini ve sesini kaybetti, fikirsiz, iradesiz ve sessiz bir nicelik, sessiz bir çoğunluk haline geldi.

‘Sessiz Çoğunluk’ toplumsal değildir, istatistiksel, verisel bir şeydir ve temsil edilemeyecek, sözcülüğü yapılamayacak durumdadır. Yine de kitle iletişim araçlarıyla, referandumlarla, anketlerle, sokak röportajlarıyla ve benzerleriyle fikirleri alınmaya çalışılır, bu çabalar ise başarılı olmaktan uzaktır, zira kullanılan araçlar temsil edicilikten uzak, simülatif şeylerdir. Kitleler mesajların, testlerin, dış etkenli sorgu araçlarının saldırılarına karşı kara bir kütle olarak cevap vermektedir, sistem sessiz yığınları konuşturmak için her şeyi yapsa da sessiz yığınlar sessizliklerini korur, bu da bize gerçek sorunun yığınların sessizliği olduğunu gösterir. Artık dışavurum veya temsil etme yoktur, ancak açıklanamaz toplumsallaşma simülasyonları vardır, bu yüzden tarihin kapsamının da dışındadırlar. Artık ona özgürlük, devrim, ihtilal, boykot, tarihsellik gibi şeyler ulaşamaz; o, hayali bir politik sınıfın elinde simülasyon modelidir. Kitle, bütün gerçekliklere, anlamlara sırtını dönmüş ve onlara zıt bir eylem dahi olsa bir eylemde bulunmamaya kararlıdır, ya kitle sessizliğiyle bütün anlamları, gerçekleri, tarihi sessizliğe

²⁹¹ Mohd. Habib, *Culture and Consumerism in Jean Baudrillard: A Postmodern Perspective*, C. 14, s. 43.

²⁹² Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 16.

²⁹³ A.g.e., ss. 33-37.

ve karanlığa gömecek ya da toplumsal oluşup anlamın, gerçekliğin ve tarihi olayların tekrar zuhur etmesi için kitlenin enerjisi yok edilecek.²⁹⁴

Kitle, hipergerçekliğin gerçekliği ortadan kaldırması anlamına gelen kusursuz cinayetin sosyolojik kolunu kitleler temsil eder. Kitlenin öznesi, nesnesi, mesajı, gönderileni, izleri, nedenleri yoktur çünkü kitle aynı zamanda bunların hepsidir.²⁹⁵ Basit bir mantık bilimi kuralı olan “Bir şey aynı anda hem kendisi hem de kendisinden başkası olamaz” kuralı burada da kendisini gösterir. “Kitlenin öznesi vardır ve o kendisidir” yargısı ile “Kitlenin öznesi yoktur” yargısı birbirine zıttır, konumuz içinde bu ikisi de doğrudur, bu yüzden ikisi de yanlıştır diyebiliriz. Kitle, bu karmaşıklığı, zıtlığı ve işlevleriyle toplumsalın yokluğunu çok başarılı şekilde gizliyor ve gerçekleştirdiği kusursuz cinayetin hakkını veriyor.

Toplumsal bir gönderene veya bir kördüğüne dönüşüp kitlelerin etrafında durmadan kaybettiğini geri kazanabilmek için döner, ancak bu beyhudedir çünkü kitleler çoğu kez bir yığından başka şey değildir, bundan dolayı da her şey kitlenin üzerinden iz bırakmadan akar gider, ona yapılan tüm çağrılar boşunadır. Onlar devlete, kültüre, tarihe bile tepkisiz ve nötrdür. Hiçbir pratik ve teoriye indirgenemeyen, arzu ve enerji barındırmayan kitle, modernliğin bir özelliğidir, sonucudur da diyebiliriz. Kökeni olmadığı ve yeni bir şey olduğu için tarihten yoksundur, sosyolojik bir boşluktur ve sahip olduğu tek güç güncelliktir. Güncellikle yaşayıp güncellikle beslendiği için bugün bir tarihe sahip olmadığı gibi ileride de bir tarihe sahip olmayacaktır. Kitle, sosyoloji bilimi için tam bir beladır, sosyolojik bir boşluk ve sosyolojik bir kusursuz cinayet olmasının yanı sıra sosyolojik tanımlamanın da tersidir, çünkü sosyoloji her tanımlama yaptığında toplumsallığı varsayar; kitle, kendi içerisinde bir toplumsallık barındırmadığı için de sosyolojinin kitle gibi bir şeye akli ermez ve kitlenin kendi geleceği, kendi varoluşu için toplumsalı emmesini ve dağıtmasını da anlayamaz.²⁹⁶ Sosyoloji her ne kadar ‘modern’ bir bilim dalı olsa da argümanlarını hep toplumsal üzerine bina etmiştir, sosyolojiden daha modern olan kitleyi kuruluş temelleri üzerinden anlayabilmesi mümkün değildir, sosyolojinin kitleyi anlayabilmesi için ya sosyoloji ya da bir dönüşüm ürünü olan kitle dönüşüm geçirmek zorundadır.

²⁹⁴ A.g.e., ss. 25-29.

²⁹⁵ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 143.

²⁹⁶ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, ss. 11-13.

Sosyolojik bir gerçekliği bulunmayan kitle, özgün veya kimlik sahibi bir şey de değildir. O, istatistik üretir, simgesel zorunluluktan arınmış, bir nitelik veya gönderenden yoksundur. Tüm bunlardan dolayı emekçiler, köylüler, orta sınıf, burjuva vb. gibi hiçbir gerçek meslek grubu veya nüfus kesimiyle ilişkilendirilemez. Bu yüzden Marksizm gibi teorilerin ve teorisyenlerin de çuvaldığı noktadır. Onda kesin bir sınıf ayrımı söz konusu olmadığı gibi, yabancılaşma da söz konusu değildir, anlamlar kitlede boşlukta dağılır gibi dağılır, anlam dolanımına onda rastlamak söz konusu değildir, bu yüzden onun üzerindeki yabancılaştırma girişimleri sonuçsuz kalır. Her ne kadar yabancılaştırılmasa da söyleyecek sözü olmamasına rağmen kitlenin sözcüsü olanlarla uyum içinde hareket eder, kitle sessiz kalır, sözcüler ise güya sözcülük ederler kitleye. Sözcülerin söylevlerinin temelini boş olması kitlenin kendisinden dolayıdır. Bu boşluğun yanı sıra gönderen sisteminin, anlamın, tarihin, temsilin boşluğu, kısaca toplumsala dair her şey kitlede unutulur gider. Toplumların sahip olduğu dini inanç bile yoktur, çünkü kitleler her zaman tanrı düşüncesi yerine tanrı imgesini yeğlemiştir. Dini kaynaklar bir gönderen sistemidir, mesajlarının ulaşabilmesinin temel şartı ise gönderen sisteminin karşılığı ve bütünleyicisi olduğu gönderilen sistemidir, anlamlar ve mesajlar kitlelere işleyemediği için, yani kitleler gönderilen sisteminden yoksun olduğu için, dinin temel mesajları ve anlamları kitlelere ulaşamaz ve işleyemez. Bu yüzden kitle, putperest olarak meydana gelmiş ve öylece kalmıştır. Tanrıdan kitlelere kalanlar ise şehitler, azizler, kıyamet günü, ölüm dansı, büyücülük ve ibadetlerdir.²⁹⁷ Yüce tanrıdan bile kitlelere kalan tanrının veya dinin özü değil onların simülakrları olmuştur. Kitleler, her tür anlam, mesaj ve gerçekliğe uzak olduğu gibi inancın da gerçekliğinden uzaktır.

Kitleler, anlama uzaktır ama anlam bunalımını aşmıştır, artık anlam bunalımı yoktur. Sürekli bir anlam üretimi gerçekleştirilir ama bu üretimde sadece arz söz konusudur, talep yoktur, sistem talep edilmeyen anlamların üretimini gerçekleştirir, bu yüzden sistemin asıl sorunu, anlam talebinin üretimidir.²⁹⁸ Kitle, anlam yerine gösteri, yani büyülenmek ister, tek istedikleri gösteridir, bu yüzden anlamdan ve politik iradedenden, iradeye sahip olmaktan korkarlar. Etrafında kendisine doğru gerçekleştirilen anlam empozesine karşın anlamı temelsiz, irrasyonel, gönderenden yoksun bulur ve hepsinin kapsamını gözüyle gördüğüne indirger. Anlam, onlar için ideal çizgi veya temel değer

²⁹⁷ A.g.e., ss. 14-15.

²⁹⁸ A.g.e., s. 31.

noktası olmaktan çıkmış, herhangi bir uzantısı olmayan bir oyuna dönüşmüştür, vurdumduymazlık içinde yaşam sürdürürler. Onların vurdumduymazlığı bir irade veya tercih değil, iktidar tarafından bahşedilmiş bir şeydir.²⁹⁹ Baudrillard, kitabında Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo'dan şu alıntıyı yapar:

“Dünya, sessiz yığının umurunda bile değil. Yeter ki akşam terliklerini giyip çenesini açabilsin. Hiç merak etmeyin sessiz yığın çevresini kapatmışsa, onun dediği olur. İyi yaşar, iyi yer ve yeterince çalışır. Şeflerinden tek istediği ise babalık ve yeterince korumadır. Ancak babalık ve koruma alışılmış dozun miktarını aşmamalıdır.”³⁰⁰

Kitlelerin anlam gibi bir kaygısı yoktur ve kendilerine gönderilen her şeyi bir gösteriye dönüştürürler, her şeyi bir büyülenme ve güdülenme çemberi içinde dağıtırlar. Onlar, tüm kitle iletişim araçlarından daha büyük bir iletişim aracıdır ve ikisi de McLuhan'cı açıdan gönderenin aslında mesajın kendisi olduğu durumdadır. “Mass(age) ise message.”³⁰¹ Kitle büyüleşmiş, düşselleşmiş, sihirli bir gösteridir. Teknik, bilim, bilgi, sinema toplumsal bir iletişim aracı olarak icat edilmişken anlamın kaderine boyun eğip kitle gibi büyüleşmiş, düşselleşmiştir.³⁰² Kitleyle diğer kitle iletişim araçları arasındaki fark ise kitle iletişim araçları önceden gerçekten anlam ihtiva ediyorken sonradan düşselleşiyor ama kitle sonradan değil direk anlamın düşselleşmiş şekli olarak ortaya çıkıyor. Kitle iletişim araçları, görünüşte toplumsal üretir ama toplumsal ilişkiler vasıtasıyla toplumu nötrleştirir, dolayısıyla toplumsalı üretirken aslında onu yıkar ve anlamsızlaştırır. Günümüzde toplumsalın büyük bir yanılgı, bir orta oyunu ve önemsiz olması ciddi bir ihtimaldir. Şeylerin toplumsal olarak değil sihirli, irrasyonel şekilde ortaya çıkmış olması bile söz konusu edilebilir.³⁰³ Bugün toplumsal düşünce parçalanıyor, toplumsal içine kapanıyor ve onun gölgesi, gölgesini şeytana satan Praglı öğrenci gibi yok oluyor ve toplumsal gerçeklik buharlaşıyor.³⁰⁴

Sistem, ancak kendi varlığını sürdürecektir şartları kabul edip diğerlerini yadsır, bu yüzden askeri harcamayı eğitime aktarma, medeni hukukta reform, sosyal adaleti

²⁹⁹ A.g.e., ss. 17-19.

³⁰⁰ A.g.e., s. 19.

³⁰¹ Fransız düşünür, McLuhan'ın “Medium is message” (Aracı mesajdır) kuralı üzerinde İngilizce yığın anlamına gelen ‘mass’ i kullanarak kelime oyunu yapıyor. “Mass(age) is message” (Yığınların/Kitlelerin çağı mesajın kendisidir.)

³⁰² Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 42.

³⁰³ A.g.e., ss. 56-57.

³⁰⁴ A.g.e., s. 60.

sağlamak için yasalar gibi reform veya reform benzeri hareketlere, sistemin değişeceği düşüncelerine kanmamalı, tüm bunların yanılsama olduğunun farkında olunmalı. Toplumsal talepler; tüketim, haberler, iletişim araçları, bolluk ve refah tarafından üretilirken sistem tarafından üstlenilir ve gerçekleştirilir. Hepsi kontrol altındadır. Örneğin, bolluk ve tüketim geçmişte sistemin sömürü ve savaş üzerinden yürüttüğü işleri halleder, yani onlar sömürgeciliğin ve savaşın yerine geçirilmiş, sömürgeciliğin ve savaşın modern halidir.³⁰⁵ Bu da tekrar bize çözümün toplumsalın üretimi olmadığını gösterir, zaten çözüm bu olsaydı sosyalizm hatta kapitalizm toplumsalı yaşaması konusunda başarılı olurdu, ama üretim ve tüketim arasındaki bağ kopunca yeni bir döneme girildi, üretim ve tüketim düzeni tersine döndürülerek simülasyon düzeni kuruldu. Bu düzen, sosyalizm ve kapitalizmle ilişkisi olmayan hipergerçek bir düzendir.³⁰⁶

Politik olanla toplumsal olan Fransız Devrimi'nden bu yana ekonomiyle birbirine göbekten bağlıdır ve onları ayırmak artık imkansızdır. Fransız Devrimi'nden sonra toplumsal, politik olanın içine girmeye başlarken, politika da bir gösteri alanına dönüşmeye başladı.³⁰⁷ Politika, inanılabilirlik varsayımı üzerine kurulmuştur ve kitlelerin anlamı alabildikleri, bir görüşe sahip oldukları, istatistiklerin somut veri olduğu varsayılır, çünkü politika ancak bunların varlığında var olabilir. Ama politika, uzun zamandır yarı sportif yarı eğlendirici bir eğlence programıdır, politika televizyonlarda teatralleştirildi ve halk da seyirciler haline getirildi. Televizyonda izlediği bu tiyatrolarla insanlar kendi görüşlerindeki değişiklikleri günü gününe eğlenerek izler. Çünkü bunda sorumluluk almayı gerektirecek bir şey yoktu. Kitleler, daima sorumsuzluğu seçer, bu da kitlenin toplumsala, politikaya karşı olan onarılmaz karşıtlığıdır.³⁰⁸

Kitle, günümüzde iktidarın, hükümetlerin sırtında taşıdığı bir yük, düştüğü bir çukurdur. O, bütün isteklere aşırı uyan, katılmanın en aşırı hali olan hipergerçek uyumluluk ve ortaya çıkan devrimci söylemleri yok eden bir çukurdur. İktidar da bu çukurun içinde bulunup iflas eden bir şeydir, kitleyle herkesin başı derttedir. Toplumsalın ölümünün bu son perdesinde kitleyle ancak terörizm ilişki kurabilir. Terörizm, kitlelerden en kopuk şey olmasına rağmen toplumsalı ve anlamı yadsıma noktasında kitleyle büyük

³⁰⁵ Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, s. 62.

³⁰⁶ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, s. 30.

³⁰⁷ A.g.e., ss. 22-23.

³⁰⁸ A.g.e., ss. 37-38.

benzerlik gösterir. Terörizm, dövuştüğü sistem kadar anlamsız ve belirsiz, aynı zamanda kitleler gibi temsil edilemez bir niteliğe sahiptir. Saçma ve temsilsiz eylemleriyle kitlenin saçma ve temsilsiz karakteri uyuşur, ikisi de temsil sisteminin yadsınmasında en üst seviyededir. Terörizme bu nitelikleri veren şey ise sistemin hipergerçekliğine hipergerçek bir karşılık vermesi ve toplumsallığı tersine çevirip saçma ve denetlenemez bir şey ortaya çıkarmasıdır.³⁰⁹ Ayrıca terörizm, günümüzde sistemin dayattığı küreselleşmeyle ve sistemin diğer toplulukları aldatmacasıyla birebir ilişkilidir.³¹⁰

Bu ilişki Batı'nın bizzat muhatap olduğı, irtibat kurduğı bir ilişkidir. Bu ilişkinin neticesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin, Avrupa ülkelerinin kuvvetleri ve NATO'nun çağırdığı kuvvetler dünyanın birçok yerinde sahaya iner, Orta Doğu'da, Afrika'da, Güney Amerika'da vs. Bu kuvvetler, her zaman terör için değil bazen kendisine karşı çıkan ülkeleri ve ülke liderlerini cezalandırmak için de sahaya iner. Saddam Hüseyin'i ve Irak'ı cezalandırmak için 1990'lı yılların başında gerçekleşen Körfez Savaşı buna örnektir. Bu savaş ve bunun gibi diğer operasyonlar tüm dünyayı içerisine çeken ve herkesi ilgilendiren bir vaziyete sahip olur. Her gün işine gidip evine gelen birisi bile savaşa müdahildir. Ama böyle bir savaşın ne kadar gerçek olduğı ise tartışmalı bir konudur.

E. KÖRFEZ SAVAŞI

Baudrillard'ın dünya çapında en çok ses getirdiğı durumlardan birisi Körfez Savaşı hakkında yaptığı yorumlarıdır. 1990 yılında Kuveyt'te birlik bulunduran Irak'a karşı ABD öncülüğündeki Batı devletlerinin açtığı savaş, Baudrillard tarafından oldukça yapay ve sanal bulunmuştur. Başta şunu belirtmekte yarar var; Baudrillard, kesinlikle savaşta ölen, zarara uğrayan, savaşın travmasını yaşayan kişileri yok saymamaktadır, hatta onları günümüz savaşlarındaki tek gerçek unsur olarak görmektedir, bu savaşdaki tek gerçek unsur da Irak'taki kitlelerdir.³¹¹ Onlar silahların sesine, bombaların hasarına, orduların ve askerlerin hareketlerine gerçek manada şahit olmuşlardır. Ama Batı dünyası ve medya tarafından esir alınmış diğer ülkelerin insanları için bundan bahsedemeyiz. Çünkü onlar,

³⁰⁹ A.g.e., ss. 45-51.

³¹⁰ Ahmet Dag, *JEAN BAUDRILLARD'DA SİMÜLATİF DÜZENE BİR BAŞKALDIRI EYLEM OLARAK TERÖRİZM*, Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, C. 5, s. 235.

³¹¹ Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, s. 209.

Irak'ta gerçek manada gerçek şeylere maruz kalmış insanların şahitliklerine sadece ekranlarının karşısından eşlik etmişlerdir ki bu şahitliğin hiçbir gerçekliği yoktur.

Baudrillard'a göre savaş ve medya arasında onlar açısından olumlu bir ilişki söz konusudur, medya savaşı desteklerken savaş da kendisini destekleyen medya ve reklamcılığı destekler. Bu destek ilişkisi Baudrillard tarafından Batı kültürünün en vurduymaz paraziti olarak tanımlar, bu ilişki en büyük felaketlerden bile sağ çıkabilecek kadar kuvvetlidir. Bu ilişki sonucunda elde edilen şey; gerçekleşmeyen bir savaştır, savaşlar medyayla beraber gerçekliğini de yitirdiği için artık gerçekleştirmeleri olası bulunmuyor. Gerçekleşmeyen savaşlar, saf ve spekülatifdir, artık gerçek savaş görmekten uzak olduğumuz için herhangi bir şeyi savaş veya savaş işareti olarak yorumlayabilmemiz mümkündür. Bu tür savaşın taraflara kazandırdığı şeyler de muazzamdır: Örneğin, Körfez Savaşı'nda Saddam kaybetmesine rağmen karizma ödülü kazanırken Amerika Birleşik Devletleri medya önünde tüm dünyaya karşı yaptığı şovla teknolojik üstünlük ödülünün sahibi olmuştur,³¹² bu iki taraflı kazan-kazan olayı özellikle bir galip ve mağlubun bulunduğu savaşlarda görülmesi pek mümkün olmayan bir şeydir. Kostümler ve bozuk biçimler, savaşın maskeli balo kısmıdır; gaz maskeli sunucular, dövülmüş tutsaklar, zarar gören hayvanlar da bilginin maskeli balosudur. Savaş gerçekleşme bile dünyanın bozulduğu gerçekleşiyor,³¹³ aynı anda hem savaşın (Irak'taki kitleler için) hem de gerçekleşmeyen savaşın zuhur etmesi de sanalın gerçeğe karşı bir başka zaferidir.³¹⁴ Gerçekleşmeyen olaylar, dünya için özellikle de Avrupa için ayrı bir öneme sahiptir, Avrupa bugüne kadar hep savaşlarla, devrimlerle, tarihi olaylarla yaşadı ve bu şekilde yükselişler ve çöküşler gördü halbuki gerçekleşmeyen olayların başı ve sonu yoktur, bu yüzden artık Avrupa'nın tarihi kocaman boşluklarla dolacaktır.³¹⁵ Bir gün gerçek savaş, devrim veya olay gerçekleşse dahi Batı, bunları fark edebilecek durumda olmayacaktır çünkü onları onların gerçekleşmeyen şeklinden ayırt edemeyecek. Bu bile genelde simülasyon çağının, özelde de savaş simülasyonunun zaferini gösteriyor.³¹⁶

Müstehcen ve pornografik mahiyetteki³¹⁷ Körfez Savaşı, ABD ile Sovyetler Birliği arasında geçip tüm dünyayı etkisi altına alan Soğuk Savaş -Baudrillard savaşın

³¹² A.g.e., ss. 28-30.

³¹³ A.g.e., s. 40.

³¹⁴ A.g.e., s. 50.

³¹⁵ A.g.e., s. 70.

³¹⁶ A.g.e., ss. 58-59.

³¹⁷ A.g.e., s. 246.

damıtılmasıyla gerçekleşen bu olayı 3. Dünya Savaşı olarak tanımlıyor- sonrasında dünyanın yaşadığı ‘ölü savaş’tır. ABD ve Saddam, Basra Körfezi’nde savaşın ölü haliyle, onun cesediyle eylemde bulundular, rehinlerin, manipülasyonların, pazarlığın içerisinde bulunduğu savaşın dejenere olmuş haliyle uğraştılar, askerler de bu savaşta kendilerini çöle gömerlerken onların yerine sahneyi savaş alanındaki rehinler ve medyanın elindeki rehinler, yani biz aldık. Televizyon karşısında, araba kullanırken radyo karşısında, internette gezerken sosyal medya ve uygulamalar karşısında hepimiz rehin konumuna düşüyoruz, hepimiz medyanın rehinleriyiz ve savaş simülakrının hakim olduğu ortamda medya ordu kuvvetlerine bağlı askeri kışlalara hapsedilmiş haldeyiz.³¹⁸

Hiçbir olayın yaşanmadığı, her şeyin bir programa göre kutusundan çıkarıldığı³¹⁹ bu savaş öyle programlanmıştı ki daha çatışmalar başlamadan tüm olasılık hesapları tüketildi ve herkes savaşın her an olabileceğine inandırıldı, insanlar coşku ve ürkütücülük içine hapsedildi, coşku ve ürkütücülük o kadar büyüktü ki bu duygu selinin bulunduğu yerde bir savaşın gerçekleşmesine gerek bile yoktu.³²⁰ Körfez Savaşı, her yönüyle sentetik nesneye güzel bir örnek, tabi ki hasar ve yıkım gerçekleşti, şiddet de vardı ama bunlar sadece yerel halk ve coğrafya için gerçektir. Onların dışında nerdeyse dünyanın tamamı için hasarlar, yıkımlar ve şiddet gerçek değildi, sanaldı.³²¹ Bu savaş, sadece düşmanın görünüp monitorize hedef seçilmesi şeklinde oluştu, Iraklılar kirli bir savaş izlenimi vermek için sivilleri hedef alırken Amerikalılar temiz bir savaş için uydu yayınları, bilgi akışları sağladı. İki tarafın belki de hiç gerçek manada karşı karşıya gelmemesini sağlayan ve böylelikle savaşın içini boşaltan bir virüs savaşa hakim oldu.³²² Binlerce yıldır orduların meydan muharebelerinde, kale ve şehir savunmalarında, gizlice kurulmuş pusularda karşı karşıya geldiği dönemler geçmişte kaldı. Bugün bir FBI çalışanı ABD’deki ekranının önünde oturup çayını içerken Orta Doğu’daki bir örgütü hedef olarak seçip hepsini bir tuşa basıp füzeyle havaya uçurabiliyor. Çünkü artık sahada komutanlar ve askerler bulunmuyor, onların yerini tüm bölgeyi izleyen ve mekan değiştirmekte hiçbir sorun yaşamayan, yeryüzünün tavanında asılı uydular, insansız hava araçları ve silahlı insansız hava araçları aldı.

³¹⁸ A.g.e., ss. 22-25.

³¹⁹ A.g.e., s. 73.

³²⁰ A.g.e., s. 126.

³²¹ Gane, *Baudrillard Live*, s. 207.

³²² Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, s. 62.

Savaş boyunca sahte savaşçılar, uzmanlar, bilir kişiler ve televizyon yorumcuları tüm gün spekülasyon üretiyor, ekranlarımızı savaşın spekülatif imajlarıyla, resimleriyle, görüntüleriyle işgal ediyorlar.³²³ Bilgilerin, yorumların doğru olup olmaması bile önemli değil, önemli olan şey herhangi bir kanalı, özellikle haber kanallarını açtığınızda günün her dakikasında savaşla ilgili bilgi akışını bulmanız önemlidir, yani savaş farklı taraflardaki askerler arasında değil bizimle medya arasında geçiyor, bu savaşta karşılıklı çatışma da söz konusu değil, çatışmalar tek taraflı olarak gerçekleşiyor. Medya, silahlarıyla ekran karşısındaki bizlere ateş ediyor, ateş etmedeki amacı ise bizleri değil gerçeği öldürmek ve bizleri savaşın gerçek olduğuna inandırmak. Bu yüzden günümüz savaşlarında en büyük silah, medyadır.

Bilgilendirme, aldatma işlevine sahiptir, olayların bilgilendirilmesi gerçeğin akışını kapatıyor.³²⁴ Sadece televizyon izlerken veya gazete okurken değil arabada radyo dinlerken bile savaşın bilgilendirmesi devam eder. Bu yüzden savaşın tam olarak nasıl oluştuğunu, Irak'ın saldırılarının, Amerika'nın yediği darbelerin nasıl olduğunu bilemeyeceğiz, savaş boyunca ekranlarda ultra modern bir elektronikleşme izlendi. On bin ton bomba savaşın gerçek olmasına ve gerçekten yaşanmasına yetebilirdi ama televizyon kanallarının anlık bildirileri bir savaş izlenimi uyandırmaya yetti.³²⁵ Bu yüzden ne ABD'nin zaferi ne de Saddam'ın yenilgisi gerçek, bu elektronik savaşlarda artık düşman yok, savaşların tek amacı da herkesi evrensel demokratik ölçüler içinde yabancılaştırmaktır. Savaş eskiden olduğu biçimini yitirdi ve yeni savaş biçiminin de içinde bulunduğu Yeni Dünya Düzeni'ne televize bir düzene geçildi.³²⁶ Baudrillard, elbette bu dünyadaki her şeyin her zaman sistemin istediği şekilde gideceğinin kesin olduğunu da söylemiyor, her ne kadar her şeyi programlayıp kusursuz bir tekniğe sahip olsa da bu dünyada da daima rastlantısal, ürkütücü olayların gerçekleşme ihtimali bulunmaktadır.³²⁷

Ama bir ülke vardır ki diğerlerine nazaran rastlantısal olayların orada gerçekleşme ihtimali daha azdır. Simülasyon savaşının kazananlarından olan Amerika'da rastlantısal olaylar daha azdır. Burası içerisinde savaş gerçekleşen ülkelere benzemez, burada tam bir güvenlik ve refah durumuna rastlanır veya böyle olduğuna inanılır.

³²³ A.g.e., ss. 31-32.

³²⁴ A.g.e., s. 68.

³²⁵ A.g.e., s. 61.

³²⁶ A.g.e., ss. 82-85.

³²⁷ A.g.e., s. 132.

F. AMERİKA / ÜTOPIK ÜLKE

Mevcut dünya düzeninde daha fazla ilgi çeken, daha fazla gündeme gelen ve daha fazla şova uygun olan bir ülke yoktur. Amerika, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu alanların hepsinde hakimiyeti eline almıştır. Bu gelişmeler, akademik kariyerine sosyolojiden başlayan Baudrillard'ın ilgisini çeker, yine kariyerinin başı sayılacak bir dönemde ortodoks sosyolojiden kopmasına ve felsefi bir sorgulamada bulunmasına rağmen Amerika'ya olan ilgisi esasında bu dönemlerinde üst seviyededir. Gerek akademik çalışmalarıyla gerek gezileriyle gerek de politik konular hakkındaki görüşleriyle Amerika hakkında çokça fikir beyan etmiştir. Baudrillard'ın üzerinde çalıştığı konuları, ortaya koyduğu kuramları ve fikirlerini göz önünde tutunca Amerika'nın bir konu olarak Baudrillard için biçilmiş kaftan olduğu kolayca anlaşılabilir. Çünkü Amerika yeni dünyanın merkezidir, modern gelişmelerden, aşamalardan güç alarak zirveye çıkmış ve tüm dünyanın kendisine bakmasını istediği, tüm dünyanın da ona göz diktiği bir hiper medeniyettir. Baudrillard'ın postmodernizm, simülasyon kuramı, gerçeklik sorunu gibi konuların hepsiyle ilgili kendisinde en çok unsur barındıran ve adeta Baudrillard'ın tek çalışma ve analiz konusu olarak nitelendirilecek bir yapıda olan ülkedir. Amerika, modernliğin özgün hali, diğer ülkeler ise modernliğin dublajlı hali gibidir, Amerika sürekli taklit, güncellik içinde olduğundan onun zaman ve hakikatle ilgili bir sorunu yoktur.³²⁸

İlk olarak 1981 yılında piyasaya çıkardığı *Amerika* kitabı, bu ülke hakkındaki görüşlerini barındıran tek komple eserdir. Baudrillard, Amerika'yı yıldızsal olan bölümüyle, çöldeki hızıyla, motelleriyle olan kısmından araştırdı. Ona göre Amerika ancak farklı olan coğrafya, kent, birey, sağlık, ahlak yapısı ve anlayışının araştırılmasıyla anlaşılır hale gelecektir.³²⁹ Ayrıca bu kitap Baudrillard için realist bir metinden ziyade bilim kurgusal abartı taşıyan bir metindir. Baudrillard'ın bu ülke hakkında ilgisini çeken temel unsurlar, Amerika'daki çığlık ve onun ilkel karakteridir. Ama buradaki ilkelik antropolojik terminolojideki ilkelik olarak anlaşılmamalı, belki postmodern bir ilkelik olarak tanımlanabilir. Yazdığı kitabı okurken okuyucunun aynılığın, kültürsüzlüğün,

³²⁸ Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, s. 225.

³²⁹ A.g.e., s. 222.

sessizliğin, çölün ötesine geçmesini tavsiye eder.³³⁰ Sadece bu tavsiyesi bile aslında Fransız düşünürün, *Amerika* kitabını nelerin üstüne kurguladığını gösterir bize. Yani Baudrillard için kısaca Amerika; aynılığın, kültürsüzlüğün, sessizliğin ve çölün hakim olduğu bir ülke olarak nitelendirilebilir.

Amerika, sadece ilkel olarak nitelendirilmez, aynı zamanda günümüzün en ilkel toplumu olarak nitelendirilir. Bu ilkelliği sağlayan da Amerika'nın tekniği, bulunduğu coğrafi konumu, işlerini yaparken ve yaptıktan sonraki vicdan rahatlığı ile simülasyona açtığı alanlardır. Sadece bunlar da değil üzerinde düşünülecek bir tarihi olmamasıyla, karmaşıklığın, karışıklığın, en büyük izdihamların korkunç ama yüzeysel çeşitliliğiyle ve olayların sonuçlarının önceden kestirilebilmesiyle insanları büyüler.³³¹ Hipergerçekliğin, simülasyonların insanlara yaşattığı büyüme ve esrime duyguları onun en kuvvetli silahlarından biridir. Orada her şey taklit olarak ortaya çıkarılır ve yine taklit olarak yeniden üretilir; yazı, televizyon, moda, medya olarak. Her şey sanki bu yeniden üretim, yeniden önerme için vardır, bu yenilikler de ortaya sentetik güzellikler çıkarır; estetikle oluşan vücut güzelliği, yeşil alanlı kent güzelliği, kamuoyu yoklamasıyla ortaya çıkarılan görüş güzelliği ve nihayet insan soyunun genetik güzelliği.³³² Bu güzellikler modern zamanlarda Protestanların çilecilikleriyle Kapitalizm'in gelişmesine sağladıkları faydaya benzer. Protestanlar dini sahadaki gayretlerini, nefislerine çektirdikleri çileleri iş sahasındaki çalışmaya büründürmüşlerdir. Baudrillard'a göre Amerikalıların çilecilikleri jogging yapmaya, vücut geliştirmeye bürünmüştür,³³³ yani vücudu idealleştirmeye, mükemmelleştirmeye bürünmüştür, bu sayede de çağımızın gerçeklikten uzak sisteminin işlemesi, meşrulaşması sağlanır. Bu tür çabalarla insanlığın, dişiliğin, erkekliğin sınırları değişmeye ve zıtlıklar birbirine karışmaya başladı. Tarihte ilk defa dişilik ve erkeklik ortadan kalma riski yaşıyor; cinsiyet, sadece kendisine göndermede bulunulan ikinci derece bir şey olma tehlikesi altında bulunuyor.³³⁴ Amerika dışında bir ülkede, daha doğrusu bir doğu ülkesinde cinsellikle ancak cinsel ilişki alanında karşılaşılırken Amerika'da cinsellikle cinsel ilişki dışı her alanda karşılaşılabilir, bu da cinselliğin cinsel ilişkiyle bir bağı kalmadığını gösterir.³³⁵ Cinsiyetleri belirsizleştiren Michael Jackson,

³³⁰ Gane, *Baudrillard Live*, s. 132.

³³¹ Jean Baudrillard, *Amerika*, çev. Yaşar Avunç, 3. b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2009, ss. 17-18.

³³² *A.g.e.*, s. 44.

³³³ *A.g.e.*, s. 50.

³³⁴ *A.g.e.*, s. 61.

³³⁵ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, s. 22.

David Bowie, Lady Gaga gibi yıldızlar herkesin favorisi oluyor, insanlar da sahip oldukları cinsiyetlerini yaşamak yerine bir özgünlük biçimi arıyorlar.³³⁶ Özendirilen ve ekranlardan düşmeyen yeni kimlik ve özgünlük biçimleri toplumlarda ve kültürlerde oturmuş klasik sosyal biçimlerden farklıdır. Hatta bu durum farklılıktan daha da öte bir şeydir, yeni biçimler klasik sosyal rolleri ve kimlikleri değiştirmekten ziyade ondan tamamen kurtulma peşindedir. Toplumlardaki kimlikler bu zamana kadar cinsiyetler ve bu cinsiyetlerin toplumsal rolü üzerine kuruluydu. Yeni dünya düzenindeki özgünlük biçimleri ise insanı cinsiyetinden arındırıp onu mükemmelleştirme amacındadır. Dünyadaki her şeyi sahte ama mükemmel, kusursuz bir hale getirip onu hipergerçekleştirmeye çalışan sistem bunu cinsiyetler konusunda da yapmak ister. Ama bu da durumun nihayeti değildir, cinsiyetsizleştirilerek cinsiyetin kusurlarından kurtulmanın yanında insanı diğer acizliklerinden, kusurlarından da arındırmak, insan vücudunu dönüştürmek gerekir.

Vücuda böyle bir dönüşüm geçirtmenin literatürde seksen yıllık³³⁷ da bir geçmişi vardır, transhümanizm denen bu dönüşüm, insanın ve vücudunun mükemmelliğini, rasyonel dönüşümünü Aydınlanma düşüncesi'nden ve Rönesans'tan almıştır.³³⁸ Bilim ve teknoloji vasıtasıyla insanı her açıdan mükemmelleştirmeye çalışan, insanın zayıflıklarını ve kusurlarını örtbas etmeyi amaç eden transhümanizm, insanın acılarını minimuma, mutluluğunu ise maksimuma çıkarmanın yolunu arar, bu yolda da yaşlanmayı, hastalıkları yenmeye uğraşır ve her duyudan en ucuz, en yoğun şekilde zevk almanın olmasına bakar. Tabiri caizse transhümanistler insanın kendini yeniden yaratmasıyla ilgilenir.³³⁹

Her ne kadar görünümüleriyle bu eksiği kapatmaya çalışsalar da Amerikalılar kimlik sahibi olmaktan uzaktırlar.³⁴⁰ Birçok ülkeden etnik unsur barındıran bu ülke, etnik olarak da yapaydır, en iyi tabirle ise toplamadır. Temel bir etnik, din, kültür veya tarih ortaklığı da olmadığı için sivil din oluşturma çabasında bulunulur. Amerika'daki Hintli, İspanyol, Porto Rikolu düşsel olarak Amerikalılaştırken, Amerika da Hintli, İspanyol ve Porto Rikolu olma sürecine girer. Ama bu ikili süreç esasında kısır işlemler barındırır, çünkü Hintli, İspanyol, Porto Rikolu gerçek manada Amerikalı olamazlar, Amerika da gerçek

³³⁶ Baudrillard, *Amerika*, s. 60.

³³⁷ Ahmet Dağ, *Transhümanizm İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü*, Elis Yayınları, 2018, s. 136.

³³⁸ a.g.e., s. 106.

³³⁹ a.g.e., ss. 162-65.

³⁴⁰ A.g.e., s. 47.

manada Hintli, İspanyol, Porto Rikolu olamaz.³⁴¹ Çünkü oraya giden Hintli, İspanyol, Porto Rikolu kimliğini de götürür, bir kişinin göç olayı sırasında tamamen dininden, etniğinden, kültüründen, tarihinden, duygularından arınması mümkün değildir, Amerika ise bunları barındırmadığından, hatta bu unsurların tam zıddını barındırdığından dolayı Hintli'nin, İspanyol'un, Porto Rikolu'nun tamamen Amerikalılaşması mümkün değildir.

Baudrillard'a göre Amerika gerçekleştirmiş bir ütopyadır. Kaba bir tabirle Platon'dan başlamış Aydınlanma filozoflarına kadar gelip onlarla da devam etmiş olan ütopya sevdasında murada erebilen Amerika olmuştur. Amerika'nın ütopyası, yaşamdaki metafiziğin ve gerçekliğin yokluğunu gösterir, Amerikan düşüncesine egemen olan da maddilik ve anıdalık içindeki durumdur. Ama yine de Amerikalılar olguların yapaylığına ve olayların anıdalığına inanmaz, onların ütopyasını gerçek kılan da işte bu saf anlayıştır.³⁴² Bu anlayışı, ütopyanın imanı olarak bile adlandırabiliriz.

Amerika, bir hipergerçeklik ve yaşanmış bir ütopya olmakla beraber onun her şeyi pratik ve şaşırtıcıdır. Taklitlerin en iyisini, değerlerin içkinliğini kendinde barındırır ve simülasyonun en güzel örneğidir. Çünkü Amerika'nın evreni kurgusal bir evrendir, bu niteliğiyle de herkesi aşar ve dünyaya egemendir, ona dev bir hologram benzetmesi yapmak bile yerinde olur.³⁴³ Amerika'nın icat ettiği bu geçici ve yok olmaya yakın bir şekle sahip uygarlık, medeniyetlerin ölüme karşı uygulanmış en iyi şeklidir,³⁴⁴ onun medeniyeti dünya tarihi içerisinde ölüme en uzak olan, kusursuzluğa ise en yakın olan medeniyettir. Amerika bir geçmişi, kökeni olmadığı ve bunu dert etmediği için sürekli bir güncellik içinde yaşar. Hakikatin binlerce yıllık birikimine sahip olmadığı için taklit ve göstergelerin sürekliliği içinde yaşıyor, bu da kimlik sorunundan uzak durmasını sağlıyor. Amerikalılar adalet, bolluk, hak, zenginlik, özgürlük düşüncesini gerçekleştirdiklerine çok içten inanırlar ve bu inancın kuvveti o kadar büyüktür ki diğer toplumların bile kendisine inanmasını sağlar, temel olarak da ütopyayı gerçek kılan budur.³⁴⁵

Amerika, Avrupa kültürünün temel öğelerinin kendinden uzaklaşıp sertleşmesinin canlı simgesidir.³⁴⁶ Amerika, ütopyasını tarihten kaçmaya ve ona sahip olmamaya borçluyken Avrupa tarihi burjuva, aristokrasi, feodalite, ideoloji, devrim gibi kavramlarla

³⁴¹ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, s. 14.

³⁴² Baudrillard, *Amerika*, ss. 100-101.

³⁴³ *A.g.e.*, s. 41.

³⁴⁴ *A.g.e.*, s. 20.

³⁴⁵ *A.g.e.*, ss. 92-93.

³⁴⁶ *A.g.e.*, s. 91.

bağlıdır. Bu yüzden tarih Amerika'nın, modernlik de Avrupa'nın kavramı değildir, Amerika kendisine ait olmayan kavramlardan kaçtığı için başarılı olurken Avrupa bu konuda başarısızdır. Amerika, bir merkezden, temel değerlerden, kendisini bağlayacak ve bir değer noktası olacak kültürden, tarihten, ideolojiden kaçtığı için merkezsizdir, Avrupa bu konuda yine başarısızdır. O asla bir merkez olmadan yapamaz.³⁴⁷ Avrupa'da kültürsüzlüğün ruhu ve cesareti yoktur, bunlara sahip olamadığı ölçüde de ütopya gerçekleştirmekten uzaktır. Zaten Avrupa ütopyanın gerçekleşmesini de içten içe istememektedir.³⁴⁸ Çünkü ütopyanın gerçekleşmesi demek, Avrupa'nın tarihini, kültürünü, felsefesini, ideolojisini yitirmesi anlamına, yani Avrupa'nın artık Avrupa olmaması anlamına gelir. Bu yüzden de Avrupa'nın Amerika'ya hiçbir zaman yetişemeyeceği söylenebilir.³⁴⁹ Amerika'nın ütopyasının döneminde artık sosyolojiye yer olmamakla beraber saf bir mesafe vardır, modernlik bu dönemde daha canlı, daha vahşi, daha radikal, daha zorlayıcı, daha heyecan verici şekilde kendini gösterir. Tüm bunlardan dolayı da Amerika Avrupa'ya kıyasla Baudrillard'a daha çekici gelir.³⁵⁰

Amerika tüm dünyaya sözünü geçirirken en çok başvurduğu yollardan biri politikadır. Dünya sisteminin ağabeyi olan Amerika, kendi ülkesine politikayı nasıl uyguluyorsa dünyaya da aynı şekilde uyguluyor, Trump Amerika'yı nasıl yönetiyorsa Amerika da dünyayı öyle yönetiyor.³⁵¹ Simülasyon çağında politikacıların işlevleri, rolleri, daha önemlisi mahiyetleri de değişti. Devlet başkanları, artık gerçek manada etkin bir figür olmaktan uzaktır, her biri kendilerinin simülakrlarıdır ancak, onların iktidarda kalmasını sağlayan şey de budur, çünkü mevcut sistemde insanların gerçek bir insanın peşinden gitme ihtimali yoktur.³⁵² Tüm iktidar ve kurumlar kendini yadsıdığı ölçüde adından söz ettirir, bir ölüm simülasyonu ile ölümden kurtulmaya çalışır. Eski Başkan Kennedy gerçekten ölmüştür ama ondan sonraki başkanlar Ford ve Nixon, hayali suikastlerin hedefi olmuştur. Önceden krallar ölmek zorundaydı, günümüz sisteminde ise ölüm numarası yapmak yeterlidir. Değişen zaman ve sistemle beraber politika da değişti, iktidar bir simülasyona dönüştü ve muktedirlerin elinden gitti.³⁵³ Amerika, tüm bu

³⁴⁷ A.g.e., s. 97.

³⁴⁸ A.g.e., ss. 94-95.

³⁴⁹ Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, s. 225.

³⁵⁰ Gane, *Baudrillard Live*, s. 53.

³⁵¹ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, ss. 11-12.

³⁵² Baudrillard, *Amerika*, s. 46.

³⁵³ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 38.

özellikleriyle dördüncü dünya ülkesi olarak tanımlanır, çünkü onun önderliğinde üçüncü dünya ülkeleri sömürgeleikten kurtuldu. Çalışma hakkı, oy hakkı, kadın hakları, mahkum hakları, homoseksüel hakları, cinsel özgürlük kazanıldı, her şey özgürleşti ve böylece de toplum ve bireylerin içi boşaltıldı.³⁵⁴

Amerika, dünyanın Ateş Ülkesi'dir, yani dünyanın bittiği noktadaki ülkedir, onun ilerisinde bir şey yoktur. Amerika, dünya için böyleyken New York da Ateş Ülkesi'nin başkentidir. Orası dünyanın merkezidir, oraya gidildiğinde başka bir dünya izlenimine sahip olunur, oradaki yer yüzeyi gerçektir ama dünyevi zamana bağlı değildir. New York'un dünyanın merkezi olmak, varlığıyla dünyanın geri kalanını taşraya çevirmek dışında bir işlevi yoktur. Orada toplumsal bağ, geçmiş ve geleceğe karşı bir sorumluluk bulundurulmaz, insanların birbirleriyle bağı kopmuş ve insanların onda dokuzunun fiziki varlığı olsa da aslında sanal bir ölüdürler, burası yarını olmayan bir kenttir.³⁵⁵ New York, başka kentlerin yüzyıllar sonunda kazandığı güzelliği elli yılda kazanmıştır³⁵⁶ ve o, dünyanın sonu, yani gerçekleşmiş bir ütopyadır.³⁵⁷

New York gibi Amerika'nın çekirdeği niteliğinde olan başka bir yapısı daha vardır; Disneyland. Disneyland, bütün simülakr düzenlerinin birbirine karıştığı, iç içe geçtiği kusursuz bir modeldir.³⁵⁸ Amerika'nın minyatürleşmiş halidir, bu düşsel evren bir sıcaklık yayar, kişi yalnız da olsa bin bir oyuncakla pek çok duyguyu yaşar, büyülenir ve yalnızlık duygusundan kurtulur. Disneyland'in her köşesinde nesnel bir Amerika modeli vardır, Amerika'nın tüm değerleri minyatürleşir, çoğaltılır ve yüceltilir. Burada gerçeklik gerçeğe benzemez, buradaki düşsellik ne gerçek olarak ne de sahte olarak nitelendirilebilir.³⁵⁹

Baudrillard gerek sanata ilgili olduğu için gerek Amerika'yı iyi yansıttığı için Amerika'nın sinema yönünden betimlemesini de yapmıştır. Ona göre, her şeyiyle bir sinema salonu, sinema dekoru gibidir. Amerika kentinin yapısının kaynağı sinemadır, bu yüzden Amerika'nın ekrandan kente giderek anlaşılabilceği söylenebilir.³⁶⁰ Baudrillard, Amerika gezisi sırasında Los Angeles, California gibi kentlerinde araba kullanırken,

³⁵⁴ Baudrillard, *Amerika*, s. 13.

³⁵⁵ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, ss. 162-63.

³⁵⁶ Baudrillard, *Amerika*, s. 26.

³⁵⁷ Baudrillard, Nouvel, *Tekil Nesneler Mimarlık ve Felsefe*, s. 31.

³⁵⁸ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, s. 27.

³⁵⁹ A.g.e., ss. 28-29.

³⁶⁰ Kollektif, *Kadife Karanlık 1*, s. 224.

Çölde gezerken sinematografik, halüsinatik derecede bir hava sezdiğini ve sinemanın hipergerçek boyutunu hissettiğini söyler.³⁶¹

Amerika'yı Hollywood yapımı filmde bir alıntı yaparak özetlemeye çalışmak yerinde olabilir:

"My friend, Jefferson is an American saint because he wrote the words: 'All men are created equal.' words he clearly didn't believe, since he allowed his own children to live in slavery. He was a rich wine snob who was sick of paying taxes to the Brits. So yeah, he wrote some lovely words and aroused the rabble, and they went out and died for those words, while he sat back and drank his wine and f***ed his slave girl. This guy wants to tell me we are living in a community. Don't make me laugh. I am living in America, and in America, you are on your own. America is not a country. It is just a business. Now f***ing pay me."^{362 363}

Film karakterinin beyanında da belirtildiği gibi Amerika'nın kurucu babalarında bile gerçek manada inanılan ideolojilere rastlanmaz, Amerikalı insanların dilinde ve beyninde bir ülkeye sahip olduklarına dair sözcükler ve düşünceler bulunsa da bu düşünce ve sözcüklerin arkası boştur. Amerika, gerçek bir ülkenin sahip olduğu ideolojilerden, inançlardan, tarihten, kültürden, ortaklıktan yoksundur. Burada sadece insanlar ve sistem arasında gerçekleşen bir güvenlik, refah ve ütopya işi (business) vardır.

Bu işin yansımaları ülkenin her evinde, her etkileşiminde ve her alışverişinde görülebilir. Ucuza bir elektronik eşya veya onun aksesuarı alındığında görülebilirken statü sahibi insanlar içerisinde gösteriş olsun diye bir müzayedede satın alınan tabloda da görülebilir. Burada ne alınan eşya asıl amaçtır ne de tablo, esas olan eşyanın göndermede bulunması ve tablo sahibi olmanın getirdiği statünün rahatlığı. Nesne de anlamlı değildir bu alışveriş ülkesinde sanatsal eserler de.

³⁶¹ Gane, *Baudrillard Live*, s. 31.

³⁶² Dostum, Jefferson bir Amerikan azizidir. Çünkü şu sözleri kaleme aldı: "Tüm insanlar eşit yaratılmıştır." Kendi çocuklarının kölelik içinde yaşamasına müsaade ederek bu sözleri inanmadığını açıkça göstermiş oldu. İngilizlere vergi ödemekten bıkan zengin bir şarap züppesiydi. Evet, birkaç güzel cümle yazdı ve halkı galeyana getirdi. Onlar da bu cümlelerin peşinden gittiler ve sonunda geberdiler. O ise bu sırada sırtını yaslamış şarabını içiyor ve kölesini beceriyordu. Bu herif bana bir toplumda yaşadığımızı söylüyor. Beni güldürme. Ben Amerika'da yaşıyorum ve Amerika'da kendi başımsın. Amerika bir ülke değildir. Sadece bir iştir. Şimdi sökül paraları.

³⁶³ Andrew Dominik, *Killing Them Softly*, Motion Picture Rating (MPAA), 2012, <https://www.imdb.com/title/tt1764234/>.

G. SANAT

Sanat, insana dair olan her şeyin kendi çizgisinden saptığı ortamda bir istisna olarak kalamamıştır. Diğer her şey gerçekliğini ne kadar yitirdiyse o da o kadar yitirmiş ve sanal hale gelmiştir. Önceden sanat eserlerinde yapıldığı dönemin ruhu, sanatçının imzası öne çıkarken artık eserlerde öne çıkan şey, diğer eserlere benzerlik ve kategori karmaşasıdır. Eserlerde dönemin veya coğrafyanın unsurlarının, yazar imzası etkilerinin azalması nedeniyle özgünlük de kalmamıştır. “Her şeyin yeri ve zamanı var” anlayışının iflas ettiği, kategorilerin birbiriyle iç içe geçtiği çağda sanat, müstakil yerini kaybetmiştir. Baudrillard, çizgisini kaybeden bu sanata antropolojik açıdan bakıyor,³⁶⁴ eleştirilerini de bu bakış açısıyla yapıyor.

Çağdaş sanat, kendini aşamayan, durgun, daha fazla tekrar ve çoğalma içindedir. Sanatın biçimi düzensizleşti ve sanatın kökten kuralları işlemez hale geldi, bu da çoğalmaya sebep oldu.³⁶⁵ Sanat, çağdaş dünyayla ve sistemle tam bir iş birliği içerisinde, sistemin kurallarına uyar ve sistemin bir parçası olmaya çalışır. Seri üretim nesnelere benzeyen sanatın da yaptığı tek şey seri üretmektir.³⁶⁶ Klasik sanatın aksine üretiminde biriciklikten ziyade çokluğa önem veren modern sanat yine klasik sanatın aksine yararlı olma işlevini de yitirmiştir. Bu yüzden onun ortaya koyduğu şeyler de aynı ready-made nesneler gibi yararsızdır.³⁶⁷ Sanat, insanın gerek psikolojik durumunun gerek kültürel, tarihsel, toplumsal ve dini kimliğinin dışavurumunda insanın elindeki en güçlü silahtı. Bu yüzden binlerce yıl boyunca hem bireysel hem toplumsal kültür, iç dünyası ve düşünce aktarımında önemli bir rol üstlenmiştir. Bugün bu işleve sahip olmadığı gibi bir de kendisinin ölümüne sebep olan sistemin istediği biçimde şekil alarak uğradığı felaketi iyice perçinliyor.

Sanat, gündelik yaşamda önce kendisinin bir ikizini yarattı -bu ikiz hipergerçeği temsil ettiği için sanattan daha sanat görünür; yaratılan ikiz, kusursuz cinayetin sanat alanındaki koludur- böylece günümüzdeki yeniden yaratım süreci içinde kendi kendisinin yansıması olan her şey de sanatsal ve estetik boyuta sahip olabildi.³⁶⁸ Ayrıca ana akım sanat, son elli yılda öncelikle metalar aracılığıyla ve nihayetinde reklamlarla ticareti de

³⁶⁴ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 76.

³⁶⁵ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 21.

³⁶⁶ Baudrillard, *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, s. 128.

³⁶⁷ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 105.

³⁶⁸ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 135.

estetize etmiştir.³⁶⁹ Kategori karışımının içinde bulunan sanat, artık hayatın her yerinde karşımıza estetiğiyle çıkabiliyor. Sanatın izleri şirketlerin, marketlerin, en ufak ticarethanelerin bile amblemlerinde görülebilir. Ayrıca en ufak ev veya iş eşyalarında, yiyecek paketlerinde, elbiselerde hatta çoraplarda da görülebilir. 2018 yılında Van Gogh'un Yıldızlı Gece tablosunun baskısını taşıyan çorapların moda haline gelmesi bunun göstergelerinden biridir. Tüm bunlar nedeniyle de sanat, günümüzde ortadan kaybolmuştur, bu kötü bir olaydır. Ama sanatın, sanatçıların bunun farkında olmaması ise çok daha kötüdür bir olaydır, sanat camiası farkında olmadığı bir komanın içindedir.³⁷⁰ Günlük yaşamın bu derece estetikleştirilmesiyle de sıradanlaştı ve sanatın yanılısama arzusunu yitirmesi ve estetikle alakası olmama hali olan³⁷¹ transestetik boyutuna ulaştı.³⁷²

Artık sanata inanmıyoruz, sanat fikrine inanıyoruz. Sanat yapıtları artık hiçbir şey ifade etmiyorken yine de ifade de bulunurlar, yaşanan bu olay anlamın boşluğudur. Sanat ve sanattaki fikir yokluğu, sanattaki göstergelerin ve sanatın yokluğunu ifade ediyor.³⁷³ Sanatın aşkınlığı, farklılığı yoktur; teknik, sayısal, medyatik, reklamsal ilişkilere denktir ve simülasyon dünyasıyla arasında bir fark kalmadı. Bu yüzden modern sanatın bittiği, iflas ettiği söylenebilir.³⁷⁴ Sanatın bitmesi sanatın yokluğundan da kaynaklanmıyor, tam aksine her yerde her şekilde çok fazla sanat olduğu için sanat bitmiştir.³⁷⁵ Çok fazla sanatın üretilmesinin sonucunda görülecek bir şey kalmadı; görüntüler, düz anlamlı, sonuçsuz ve çoğalan görüntülere dönüştü.³⁷⁶

Her dünya nesnesi, hayatın her ayrıntısı, sanat eserine dönüştürülebilecek haldedir. Modern sanatta her şey dahice görülür ama ortaya çıkarılan eserler aşkınlıktan yoksundur. Ortaya çıkarılan eserlerin aşkın bir dünyayla, amaçla, fikirle alakası olmadığından ve eserler bu simülasyon düzenine, evrenine ait olduğundan dolayı ortaya çıkan eserler bir nesneden ibarettir ve sanat transestetik kategorisine ait bir nesne üretimine dönüşmüştür. Sisteme gömülen sanat içerisinde artık insana ait, insani şeyler bulunmaz.³⁷⁷ İnsana ait olmadığı, aksine sisteme ait olduğu için sanat eserlerinin gerek içeriğinde gerekse yapım

³⁶⁹ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 34.

³⁷⁰ Baudrillard, *Neden Her Şey Hala Yok Olup Gitmedi?*, s. 13.

³⁷¹ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 49.

³⁷² Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 18.

³⁷³ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 44.

³⁷⁴ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 99.

³⁷⁵ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 71.

³⁷⁶ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, s. 23.

³⁷⁷ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 102.

malzemelerinde insandan ziyade sistemin, sanalın, sentetiğin izleri görülür. Sadece bunlar da değil sanatçıların önceki yüzyılları veya yapıtları tekrar etmeleri, yani seri üretim işine kalkışmaları da günümüz üretim şeklinin sanatta hakim olduğunu gösterir.

Sanatçılar ve insanlar sanat zırhını üstlerine geçirip dijital teçhizatları kuşandılar. Sinema filmlerinde çizgi filmleri aratmayacak şekilde efekt ve montaj kullanımı, şarkıcıların müziklerini enstrümanlar yerine bilgisayardaki ses programları aracılığıyla hazırlamaları, en meşhur ve pahalı tabloların bilgisayar çıktısı veya dijital basım yoluyla kolayca elde edilip asılabilmeleri, edebiyatta edebi zevkin ve özgünlüğün popülariteyle klişelerin arkasında kalması bunlara örnek olarak verilebilir. Bazı sanatçılar her ne kadar bilgisayar programları, dijital imgeler vs. kullanmadıklarını belirtse de daha önce yapılanları yeniden yapmaları ya da bu yeniden üretim çizgisini takip etmelerinden dolayı yine sanal üretim biçimi içerisinde yer alır.³⁷⁸ Bu yüzden sanat gerçek olabilecek fırsata sahip değildir, çünkü düşselliğini kaybetmiştir, artık ne yüceltme görevi görebiliyor ne de kendisi dışında bir şeyi yansıtabiliyor.³⁷⁹ Bunun için sevgili odaklı, sevgilin güzelliğini ve kendisini yüceltme temalı aşk şiirleri yazmak; anka kuşu, kaf dağı, devler gibi mitolojinin ve hayal gücünün unsurlarını barındıran eserler görmek gerçek manada mümkün değildir. Bir diğer husus da sanatın artık insanın iç dünyasını, hayal gücünü ve yaşantısını, doğayı, onun içeriğini ve işleyişini yansıtmaktan uzak olmasıdır. Sanat içeriğinde ve sürecinde sanalı, sistemi bulundurduğu için ancak onları yansıtabiliyor, insan ve doğadan kendinde bir pay barındırmıyor, bunun için de günümüzde *Karamazov Kardeşler* romanının yazılmasının imkanı yoktur. Bahsettiğimiz şekilde işlenen, üretilen güncel yapıtların olduğu söylenebilir, lakin bu yapıtlar da yeniden üretim merkezli, önceki özgün yapıtların seri üretim biçimine sokulmuş halidir. Bu açıdan bakıldığında da sanatın kendi tarihini yiyip tüketerek melezleştiği³⁸⁰ ve sanatın kendi yok oluşunun cazibesine kapılıp cılız zevkler ürettiği söylenebilir.³⁸¹ Günümüz yapıtları kendileri gerçeklikten uzak olduğu gibi yeniden üretime soktukları gerçek sanat yapıtlarını da gerçeklikten uzaklaştırmaya çalışırlar.

Sanatta herkes artık atık, kalıntı, hiçlik üzerine çalıştığının ve anlamsızlık, bayağılık içerisinde olduğunun iddiasındadır.³⁸² İşin riyakarca kısmı ise çağdaş sanat zaten

³⁷⁸ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, ss. 94-95.

³⁷⁹ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, s. 136.

³⁸⁰ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, s. 238.

³⁸¹ Baudrillard, *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, s. 69.

³⁸² Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 91.

hükümsüz, anlamsız, saçma, yüzeyselken sanatla uğraşanların bunları bir farklılık olarak iddia etmeleridir.³⁸³ Sanatın yitirdiği bir başka şey de önceden her şeye bir amaç kazandırırken artık sadece bayağılaştırma işlevini yerine getirmesidir.³⁸⁴ Sistemin sahip olduğu ekonomik kıstas aslında burada da geçerlidir: bir şey ne kadar nadir ve ne kadar zor eskiyor, bozuluyorsa o ölçüde değere sahiptir. Yetişme sahası dar olan ve dolayısıyla üretimi de o nispette olan meyve sebzededen, altın ve pırlanta gibi eskimeyen ve az bulunan madenlere kadar bu işleyiş geçerlidir. Sanat eserleri, tablolar, yazma eserler için de bu işleyiş önceden geçerliydi ama bugün bir Da Vinci tablosuna, Osmanlı Dönemi hat yazısına, mühim bir yazarın el yazması kitabına her yerde rastlamak mümkündür, hatta ünlü tabloların çoraplara baskı yapılması, bu çoğalmanın ulaştığı noktayı gösterir vaziyettedir. Sanat eserlerine her duvarda, her stantta, her alışveriş sitesinde, her giyim ve aksesuar ürününde rastlanıyor olması insanların bu eserlere gereğinden fazla aşına olmasına ve onların görülmek istenmeyecek derecede bayağı hale gelmesine neden olur. Sanat her yerdedir, dolayısıyla yoktur. Herkes sanatın ve cinselliğin travestisi haline geldi, zira travestilik, kimlik ve fark arayışında başlıyor. Buna rağmen kimsenin de bir estetik ve cinsel inancı bulunmuyor.³⁸⁵

Baudrillard için sinemanın ayrı bir önemi vardır, kendisi sinemayı televizyona tercih eden, sinemaya ciddi ilgi duyan ama sinemanın da gerçekliğini yitirdiğini itiraf etmekten de geri durmayan bir düşündürür. Sinema daha yeni ortaya çıkmış bir sanat dalı da olsa ilk çıktığında hipergeçerlikten uzak, gerçek bir sanat dalıdır. Ama değişen ve gelişen medya düzenine direnememiş ve gerçekliğini yitirmiştir. Baudrillard'a göre sinema ve gerçek karşılıklı olarak birbirlerini yok eden, bu yüzden de birbirlerinin özgünlüklerini yitirmesine sebep olan şeylerdir.³⁸⁶ Sinema; teknik, etki ve görünme olarak hiper düzeye ulaşmıştır. Onda artık sessizliğe, boşluğa yer yoktur, gittikçe televizyona benzemektedir.³⁸⁷ Günümüzde büyük bütçeler harcanan filmlerin neredeyse hepsi basit bir yeniden üretmeden ibarettir. Bunlarda bir iyi ve bir kötü karakter vardır, bütün film boyunca aksiyon hiç durmaz, kişiler tüm film boyunca koşuşturma ve tabiri caizse patırtı içerisinde kalırlar. Filmin vermek istediği gerçek bir mesaj ve anlam da yoktur, seyirciler aksiyon sahneleriyle, hipergerçek efekt ve montajlarla cezbedilir,

³⁸³ A.g.e., s. 52.

³⁸⁴ Baudrillard, *Cool Anılar V 2000-2004*, s. 50.

³⁸⁵ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, ss. 28-29.

³⁸⁶ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, s. 120.

³⁸⁷ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 29.

filmden sonra filme dair bir şey barındırmadan hayatlarını sürdürürler. Özellikle son senelerde sayıları müthiş bir şekilde artan ve her sene birbirinin aynısı birçok filmin vizyona girdiği süper kahraman filmleri bunlar için en uygun örneklerdir. İlk çıktıkları zaman bir düş ürünü olan ve çizgi roman olarak piyasaya çıkan süper kahraman serileri artık hipergerçek montaj ve efektlerle sinemanın en çok hasılatı ulaştığı çalışmalardır.

Sinemada gerçeğin, mesajın, anlamın hatta artık filmin de önüne geçen unsur, film yıldızlarıdır. Filmlerdeki starlar ve yıldızlar da yapaydır. Bir aktör veya aktris ancak bir aktör veya aktristir, kendi duyarlılıklarını, ruhlarını yansıtmazlar. Onlar, ancak kendilerindeki duyarlılığı cazibeleriyle bozmak için, kendilerine dalkavukluk edilebilsin diye var olan kurbanlardır. Günümüzdeki sinema idollerinin kitlelerin ilahı olması çağımızın en büyük olayıdır, çünkü bu baştan çıkarma olayıdır. Zaten kitleleri günümüzde sadece starlar ve terörizm baştan çıkarabildi, ikisi de yanıp sönen, etrafı aydınlatmayıp yansımasıyla mest eden, sönmesiyle hayal kırıklığına uğratan şeylerdir.³⁸⁸ Yeni sanat düzeni de bir bütün olarak düşünce ile değil, star ve şöhret yöntemiyle işler.³⁸⁹

Baudrillard'ın sanat konusunda adını çokça zikrettiği kişi ise gerek sinema filmleri gerek resimleriyle popüler sanatın babası olarak görülen, sanatında seri üretim nesnelerini çok fazla kullanan Amerikalı Andy Warhol'dur. (1928-1987) Kendisinin en ünlü yapıtlarından bir tanesi seri üretim işi olan bir konserve kutusudur, kendisi bir sanat eseri olarak konserve kutusu çizmiş ve büyük başarı elde etmiştir, bu yapıtı ve başarısıyla da sanatın gideceği noktayı göstermiştir. Warhol'un sanatı insanları estetik ve sanattan kurtaran, sanat eserinde neredeyse ortadan kaldıracak derecede mekanik bir yöntem kullanıp nesnenin, imgenin, simülakrın gücünü arttıran bir yapıdadır. Eserlerini ortaya koyarken sanatını sanatın sınırları dışında tutar³⁹⁰ ve estetik unsurları artık estetik olmayana kadar zorlar.³⁹¹ O, sanatında makineleşmenin kusursuz otomatikliğini yücelten,³⁹² makineleşmiş bir sanat yapıcıydı.³⁹³

³⁸⁸ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, s. 118.

³⁸⁹ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 11.

³⁹⁰ *A.g.e.*, ss. 58-60.

³⁹¹ *A.g.e.*, s. 68.

³⁹² Baudrillard, *Cool Anılar V 2000-2004*, s. 76.

³⁹³ Baudrillard, *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, s. 42.

SONUÇ

Çağımız hız, yenilenme ve değişim çağı, dünyada binlerce yıldır varlığını sürdüren insanoğlu son yüzyıllarda tarih kitaplarında rastlamadığı çok yeni şeyleri tecrübe ediyor. Bu yeni tecrübeler, belli alanlar veya belirli sınırlar içerisinde kısıtlı halde de bulunmuyor. Avam diye tabir edilebilecek, insan nüfusunun çoğunu oluşturan ve çoğunlukla hayatın pratik yönüne odaklı kesimden kendini düşünce alanına, felsefeye veya bilime vakfetmiş kişilere kadar her yeri sarmış bir değişim, yenilenme ve düzen söz konusudur. Mevcut düzen sadece teknolojik gelişmeler veya sadece düşünce alanındaki değişimlerle açıklanamaz. Hayatın her alanını sarmış ve küreselleşme yolundan ilerleyerek dünyanın büyük çoğunluğunu da hakimiyeti altına almış sistem, pek çok dinamik üzerine kuruludur ve birkaç yüzyıllık oluşum ve gelişim safhalarına sahiptir. Başlarda yerel olan bu safhalar ortaya çıktığı coğrafyanın kaderini, yani sömürgecilik dönemi Avrupa'sının kaderini paylaştığı için yayılmada, güçlenmede ve kaynak bulmada hiçbir sorun yaşamamıştır, keza yeni coğrafyalara göç edip oralara uyum sağlamak da. Gerçi burada uyum sağlayan, yeni düzenden ziyade sistemin geçiş yaptığı yerdeki insanlar ve unsurlar olmuştur.

Sistem, insanların çok büyük çoğunluğunu boyunduruk altına alalı çok oldu, lakin günümüzde sistem bunu yaptığını gizlemektedir, insanlara aslen hakimiyet kurduğu nokta da burasıdır. Tüm isteklerini, şartlarını, gereksinimlerini, dinamiklerini insanlara dayatıyor ama bunlar bir dayatma olarak algılanmaktan ziyade tercihi, kültürel veya doğal kabuller ve şartlar olarak algılanıyor. Bu algının sistemin sahip olduğu en büyük güç ve avantaj olduğunu söyleyebiliriz. Konumuz boyunca bahsettiğimiz kusursuz cinayet tabiriyle bağdaştıracak olursak; sistem, insanlardan cinayet işlemesini ister ama sistemin bu isteği insanlar tarafından kendi istekleriymiş gibi algılanır, her ne kadar tetiği insanlar çekse de ölene de öldürülene de karar veren sistem, cinayet haritasının hiçbir yerinde bulunmaz, bu da sistem açısından cinayeti kusursuz hale getirir. Sistemin ve meziyetlerinin farkına varılamaması hem kişisel hem toplumsal değer ve normların kolayca dönüştürülebilmesini sağlar. Bu dönüşüme ayak uydurmayan, dönüşümün esas mahiyetini açıklayan ve gerçekten kendi tercihlerinin ve kültürünün normlarına uymaya karar veren kişiler ise kolayca radikal olarak nitelendirilir.

Bugünkü sistemin kökenlerinde Aydınlanmacı düşünce bulunduğu için mevcut sistemin ilk radikal karşıtları olarak 18. yüzyılın sonlarındaki ve 19. yüzyılının başlarındaki Alman romantikler gösterilebilir. Yine 19. yüzyılda sistemin o dönemki şeklinin ve kökenlerinin karşıtlığını yapmış olan Schopenhauer ve Nietzsche de hem kendi dönemlerinde hem günümüzde radikal olarak adlandırılır. Bahsettiğimiz kişilerin yaptığı eleştiriler, modern dönemin insanlarda, toplumlarda, değerlerde, normlarda, düşüncelerde, ideolojilerde ve inançlarda açtığı sorunlar ve bunlarla yaşadığı sıkıntılı ilişki hakkındadır. Geçtiğimiz yüzyılda ise gerek sistemin kendisi gerek çağımızın yaşantısı gittikçe daha farklı şekillere ve yenilenmelere bürünür ve alışılan, kabul edilen, insanların zihninde belli şemalara sahip olmuş modernliğin ötesine geçilir. Bu dönemde ortaya çıkan radikal düşünürler mevcut şartları postmodernite olarak tarif eder. Aradan hatırı sayılır bir zaman geçmiş olsa da radikalliğin tanımı ve ölçütleri değişmedi, son elli yılda da olsa günümüzde de olsa mevcut düzeni ve onun kabul ettirdiği düşünce şeklini, düşünceleri eleştirmek hala radikal olmanın ölçütü sayılır. Jean Baudrillard da radikal sayılmanın gerekliliklerini yerine getiren bir düşünür olduğu için sistemin düşünce alanında konfor sahibi insanlar tarafından düşünce teröristi olarak algılanabiliyor. Onun fikirleri, gerçeklikten uzak düşünce sahası içinde patlama etkisi yapıyor, o sahadaki halinden memnun kişiler için bir güvenlik tehdidi olarak algılanıyor.

Baudrillard, gerçekliğin katillerinin robot resmini çizen bir görgü tanığı. Çalışmaları boyunca kullandığı antropolojik bakış açısı, insanlığın ve gerçekliğin tarihçeleri dışına çıktığını tespit etmesinde büyük paya sahiptir ve gerçekliğe sahip unsurlardaki keskin değişimin farkına varılmasını mümkün kılar. Gerçekliğin ve insanlığın geçmişine doğru bir kazı çalışması yapıldığında daima tarihe, kimliğe ve belirli bir biçime rastlanırken günümüzde bunlara rastlanılamaması Baudrillard tarafından günümüzün en büyük sorunu olarak görülür. Baudrillard bu konuda hiç de haksız sayılmaz, çünkü söz konusu olan şey insanlıkla daima iç içe olmuş, insanların hakimiyetini ilan eden unsurlardır. Şimdi bu unsurlardan, daha doğrusu insanların hakimiyetinden yoksun kalma durumunda alınan yolun ulaşacağı yer muhtemelen tarih boyunca ulaşılmış yerlerden farklı olacaktır, çünkü ilk defa tarih boyunca kullanılan araçlar dışındaki araçlarla yol alıyoruz. Tarih boyunca savaşlar, değişimler, ihtilaller belli kişilerin düşünceleriyle gerçekleşti, azınlık belli bir karara varırken çoğunluğun sahip olduğu tek şey, bu kararların ne olduğunu öğrenebilmek ve belirlenmiş karar

doğrultusunda katılımda bulunabilmekti. İnsanlar yapısı itibariyle fikir ayrılığında bulunmaya meyillidir, birbirine eşit pek çok insanın temel konularda bile hem fikir olması uzak bir ihtimaldir. Günümüzdeyse televizyon, sosyal medya araçları yani kısaca kitle iletişim araçları ve algı yönetimi sayesinde milyonlarca insan çok ayrıntılı konularda bile hem fikir olabiliyor. Bu fikir birliği tek taraflı bir birliktelik değildir, genellikle birbirine muhalif görüşlerde oluşan birliktelikler söz konusudur. Örneğin, iktidar bir torba yasa çıkaracaksa milyonlarca insan bunun çıkması konusunda hem fikir olurken milyonlarca insan da çıkmaması konusunda hem fikir olur. Çıkıp çıkmaması dışında üçüncü bir görüş bildiren insanlar olsa da onların sesi duyurulmaz, çünkü bunlar istenilen görüşler dışında görüşe sahip olan radikallerdir. Milyonlarca insanın tebaa değil de görüş sahibi olduğunu düşünmesi, belirtmesi bile mevcut durumun gerçek olmadığını ve günümüzde görme değil gördürme, bilme değil bildirme, düşünme değil düşündürme eylemlerinin hakim olduğunu ortaya çıkarır.

Baudrillard'ın da belirttiği gibi gerçekliğin bozulduğu mevcut durumdan, hakim olan sistemden kurtulmanın gerçekçi bir yolu görünmüyor. Günümüzde bir çıkış yolunun görünmeyişinin en temel sebebi gerçekliğin ortadan kaybolduğunun farkında olunmaması sayılabilir. İnsanların farkında olmadığı bir sorun hakkında insanlarla beraber bir çözüm arayışına girişmek sadece hayalcilik olur, bu yüzden de günümüz için kilit hamle tedaviden ziyade tanıdır. Her ne kadar hipergerçekliği ve mevcut sistemi tamamen saf dışı edip gerçekliği geri getirmek mümkün görünmese de Baudrillard'ın bahsettiği gibi günümüzde hala sisteme tamamen teslim olmamış, özgünlüğünü yitirmemiş kültürler, yaşam tarzları bulunuyor, örneklendirerek belirtecek olursak Baudrillard'ın örnek olarak verdiği İslam dinini ele alabiliriz. İslam dini hala özgünlüğünü korumaktadır, her ne kadar Müslümanlar aracılığıyla deformasyona uğrasa da gerek inanç temelleri gerek beslendiği kaynakları bakımından sistemin tamamen içine nüfuz etmesine izin vermemiştir. İslam'ın günümüzde yapacağı en iyi hamle de sistemin kendi içerisine sızmasını engellemeye devam etmek, Müslümanların yaşam ve düşünce tarzlarındaki deformasyonun en aza indirilmesini sağlamak ve bunların bedeli olarak da radikal diye nitelendirilmeye razı olmak. Bu hamleler sadece İslam için değil günümüzde hala özgünlüğünü koruyan kültürler için geçerlidir.

Radikal, asi düşünür Baudrillard'ın çalışmaları ve düşünceleri hakikat sorununu kendisine dert edinmiş herkes için değerlidir. Çünkü onun çalışmaları hem hakikatin

günümüzdeki mahiyetine vurgu yaparken hem de kişinin gerçek manada nasıl düşünebileceğini, düşünce sisteminin nasıl olması gerektiğini gösterir. Düşüncelerini, eleştirilerini sadece terminolojik ve düşünce alanıyla sınırlı şekilde ifade etmez, onları hayatın her alanından örneklerle açıklar, bu sayede de düşünceleri kısır ve kapalı kalmaz, felsefi alan dışında sosyolojik sahada da karşılık bulur. Düşüncelerini çok yönlü sahalarda örneklerle belirttiği için de politikadan sanata, medyadan felsefeye kadar birçok alanda otorite olarak görülür. Mevcut düzen için ufukta bir değişim veya çöküş görünmediğinden dolayı da Baudrillard'ın düşünceleri geçerliliğini yitirmeyecek gibi görünüyor.

KAYNAKÇA

- ADANIR Oğuz, *Baudrillard / Fikir Mimarları Dizisi*, 2. b., İstanbul: Say Yayınları, 2016.
- , *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, Eylül Sanat Yayıncılık, 2017.
- BAUDRILLARD, *The Gulf War Did Not Take Place*, Sydney: Power Publications, Sydney, 2012.
- BAUDRILLARD Jean, *Amerika*, çev. Yaşar Avunç, 3. b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2009.
- , *Anahtar Sözcükler*, çev. Oğuz Adanır, Leyla Yıldırım, Paragraf Yayın, 2005.
- , *Baştan Çıkarma Üzerine*, çev. Ayşegül Sönmezay, 5. b., Ayrıntı Yayınları, 2011.
- , *Can Çekişen Küresel Güç*, çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, 2017.
- , *Cool Anılar I-II (1980-1990)*, çev. Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- , *Cool Anılar III-IV (1990-2000)*, çev. Yaşar Avunç, Ayrıntı Yayınları, 2002.
- , *Cool Anılar V 2000-2004*, çev. Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, 2006.
- , *Çaresiz Stratejiler*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.
- , *Foucault'yu Unutmak*, çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, 2013.
- , *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, çev. Oğuz Adanır, Ali Bilgin, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2009.
- , *İlahi Sol*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2015.
- , *İmkansız Takas*, çev. Ayşegül Sönmezay, 3. b., Ayrıntı Yayınları, 2018.
- , *Karnaval ve Yamyam*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012.
- , *Kötülüğün Şeffaflığı*, çev. Işık Ergüden, 6. b., Ayrıntı Yayınları, 2016.
- , *Kusursuz Cinayet*, çev. Necmettin Kamil Sevil, 3. b., Ayrıntı Yayınları, 2012.
- , *Neden Her Şey Hala Yok Olup Gitmedi?*, çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012.
- , *Nesneler Sistemi*, çev. Oğuz Adanır, Aslı Kara Mollaoğlu, 3. b., Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2014.

- , *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni Ve Çağdaş Estetik I*, çev. Elçin Gen, Işık Ergüden, 6. b., İletişim Yayınları, 2018.
- , *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, çev. Oğuz Adanır, 8. b., Doğu Batı Yayınları, 2019.
- , *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, çev. Oğuz Adanır, 4. b., Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2016.
- , *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır, 12. b., Doğu Batı Yayınları, 2017.
- , *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, çev. Oğuz Adanır, 2. b., Doğu Batı Yayınları, 2015.
- , *Tüketim Toplumu*, çev. Ferda Keskin, Hazal Deliceçaylı, 11. b., Ayrıntı Yayınları, 2018.
- BAUDRILLARD Jean, Jean NOUVEL, *Tekil Nesneler Mimarlık ve Felsefe*, çev. Aziz Ufuk Kılıç, Yem Yayınları, 2010.
- BAUMAN Zygmunt, *Cemaatler Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*, çev. Nurdan Soysal, 2. b., Say Yayınları, 2017.
- CEVİZCI Ahmet, Kasım KÜÇÜKALP, *Batı Düşüncesi - Felsefi Temeller*, 3. b., İsam / İslam Araştırmaları Merkezi, 2014.
- DAG Ahmet, *JEAN BAUDRILLARD'DA SİMÜLATİF DÜZENE BİR BAŞKALDIRI EYLEM OLARAK TERÖRİZM*, 10 cilt, Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2017.
- DAĞ Ahmet, *Ölümcül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, Külliyyat Yayınları, 2011.
- , *Transhümanizm İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü*, Elis Yayınları, 2018.
- , “TRANSHÜMANİZM-HÜMANİZMİN RADİKALLEŞMESİ OLARAK TRANSHÜMANİZM TRANSHUMANISM AS A RADICALIZATION OF HUMANISM”, (11.07.2019),
https://www.academia.edu/35475899/TRANSH%C3%9CMAN%C4%B0ZM-H%C3%9CMAN%C4%B0ZM%C4%B0N_RAD%C4%B0KALLE%C5%9MES%C4%B0_OLARAK_TRANSH%C3%9CMAN%C4%B0ZM_TRANSHUMANISM_AS_A_RADICALIZATION_OF_HUMANISM.
- DOMINIK Andrew, *Killing Them Softly*, Motion Picture Rating (MPAA), 2012,
<https://www.imdb.com/title/tt1764234/>.
- EROĞLU Özkan, *Jean Baudrillard'a Saygı*, 2007. b., İstanbul: Kendi Yayın, t.y.
- FOSTER Hal, (ed.), *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*, CA res. please inc. 7.25% tax edition., New York: The New Press, 2002.

GANE Mike, (ed.), *Baudrillard Live*, London ; New York: Routledge, 1993.

———, *Jean Baudrillard:Radikal Belirsizlik*, çev. Ali Utku, Serhat Toker, De Ki Basım Yayım Ltd.şti., 2008.

KOLLEKTIF, *Kadife Karanlık I*, Su Yayınevi, 2003.

KÜÇÜKALP Kasım, *Nietzsche ve Postmodernizm*, Kibele Yayınları, 2017.

———, “Nietzsche’nin Nihilizmi Alt Etme Projesi”, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Felsefe Topluluğu Dergisi*, S. 1 (2002), ss. 37-43.

———, “Postmodern Nihilistik Çağda Ortak Yaşama Yönelik Mümkün Bir Zemin Olarak Din”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, S. 109 (2012), ss. 14-19.

———, “Simülasyon Dünyasında İnsanın Kendisi Olma Problemi”, *Çilingir Düşünce ve Kültür Dergisi*, S. 3 (2016), ss. 11-14.

KÜÇÜKALP Kasım, Sema CEVİRİCİ, “Postmodern Anarşizm ve Temsil Sorunsalı”, *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, S. 10 (2019), ss. 32-53.

MOHD. HABİB Munther, *Culture and Consumerism in Jean Baudrillard: A Postmodern Perspective*, 2018.

TOFFOLETTI Kim, *Yeni Bir Bakışla Baudrillard*, çev. Yetkin Başkavak, Kolektif Kitap, 2014.

WOLNY Ryszard W., “Hyperreality and Simulacrum: Jean Baudrillard and European Postmodernism”, *European Journal of Interdisciplinary Studies*, C. 3, S. 3 (2017), ss. 76-80, doi:10.26417/ejis.v8i1.p76-80.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Nihat ÇAM
Tez Adı	JEAN BAUDDRILLARD'IN FELSEFESİNDE GERÇEKLİK PROBLEMİ
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 19/08/19

İmza :